

77/8

77 ≠

Ա. Պ. ԳՆԵՊՐՈՎՍԿԻ

ՍՈՎՈՐԵՑԵՔ ՊԼԱՆՈՎ

ԱՇԽԱՏԵԼ

(ՁԵՌՆԱՐԿ ՍԴԱՌԿՈՂՊԵՐԱՅԻԱՅԻ
ԱՇԽԱՏՈՂՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ)

Ռուսերենից թարգմտեց
Գ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՀԲԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԿՈՂԻ

ՑԵՐԵՎԱՆ

1927

18 JUL 2017

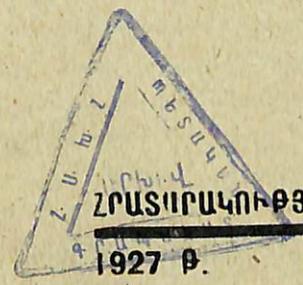
Ս. Պ. ԿՆԵՊՐՈՎՍԿԻ

ՄՈՎՈՐԵՑԷՔ ՊԼԱՆՈՎ

ԱԶԽԱՏԵԼ

(ՁԵՌՆԱՐԿ ՍԳԱՌԿՈՂՈՂԵՐԱՑԻԱՅԻ ԱԶԽԱՏՈՂ ՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ)

Ռոստրենից բարձրանեց
Գ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՀՐԱՏՈՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՀՈՅԿՈՒՄԻ
1927 թ. ՅԵՐԵՎԱՆ

1. ԿՈՌՊՏԵՐԱՏԻՎ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԺՐԱԳՐՎԱ- ՅՈՒԹՅՈՒՆԸ

1. ԻՆՉ ԲԱՆ Ե ՊԱՆԸ. ՊԱՆԻ ՆՅԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սպառողական ընկերության առևտրական ու ֆինանսական աշխատանքը ծրագրված (կամ պլանով) տանել, — այդ նշանակում է նախորոք հաշիվ անել, թե ընկերությունը վորոչ փամանակա- շրջանում (կես տարում, յեռամսյակում, մի ամսում) ինչ շրջանա- ություն կարող է ունենալ, վաճառքի համար ի՞նչ ապրանքներ պիտի ձեռք բերի՝ ի նկատի առած ազգաբնակչության պահանջ- ները. ընկերությունն ի՞նչ հափելումներ կարող է անել վաճառելիք ապրանքներին, ի՞նչ ծախսեր են պահանջվում գործող ապրարածի (ծառայողների ու բանվորների) պահպանման համար և, գլխա- գործ, թե ընկերության տրամադրության տակ ի՞նչ սեփական ու փոխառու միջոցներ պիտի լինեն, վորպեսզի նա կարողանա յեն- թագրած շրջանառությունը լրիվ կերպով իրականացնել և արդյոք՝ անհրաժեշտ գրամական միջոցները բերելու համար հնարավորու- թյուն կա՞, թե վոչ:

Կարճ ասած՝ պլանը նախորոք կատարված յենթադրական հա- հաշիվ է այն մասին, թե սպառողական ընկերությունը յուր առա- ջիկա աշխատանքն ինչպես պիտի տանի:

Տանել ասանց այդպիսի նախնական հաշվի անտեսական վորեև գործ, այն էլ հասարակական գործ, — անկարելի յե: Այն սպառո- ղական ընկերությունը, վոր առանց նախորոք մշակած ծրագրի յե աշխատում, նման է ընդարձակ ծովում բաց թողնված անդեկ մի նավի: Շատ է պատահում, վոր սպառողական ընկերություն- ները թակարդի մեջ են ընկնում, գառնում են անվարկունակ, յեր- բեմն նույնիսկ սնանկանում են, — և այդ միայն այն պատճառով, վոր աշխատանքը տանում են առանց նախնական առողջ հաշվի. յենթադրությամբ առաջնորդվելով, և, որինակ՝ վարկավորվելով իրանց ուժերից վեր դումարներով, զնելով վո՛չ այն ապրանքներն

ՀԱՅՊԵՏՊՈԼԻԳՐԱՖԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱՐԱՆ

Գրատեպ · 106բ ·

Պատ · 4992

Տիրամ 1000

11-243599

ինչ վոր հարկավոր է և վոչ աջնքան՝ ինչքանի պահանջ կա, — իրենց շրջանառութեանից վեր ծախսեր են անում ծառայողների վրա և այլն :

Այսպէս, յերբ մեր Արարչողային Միութեանը շատ մեծ դժվարութեաններով յուր անտեսութեանն և վերականգնում, այդ անտեսութեան բոլոր ճյուղերում ծրագրվածութեանը, պլանավորված լինելը, ճիշտ ու խելացի հաշվառումը հակայական նշանակութեան ունեն : Վոչ մի անտեսական կազմակերպութեան առանց պլանի և ծրագրից դուրս չի կարող ապրել. առանց պլանի չի կարող ապրել մանավանդ կոոպերացիան, վոր իրը հասարակական մի ու յժ՝ կոչված է գյուղական հասարակական կյանքը կոյլեկտիվ (խմբական) հիմունքների վրա դնելու :

Պիտի ի նկատի առնել, վոր մեր յերկրում շրջանառութեան միջոցների մեծ պակասութեան կա, մանավանդ կոոպերացիայի համար. հենց այդ պատճառով է, վոր այդ միջոցները պիտի պատվեն ինչքան կարելի յե ավելի արագ, տնտեսական աշխատանքն աջակցելու պիտի տանել, վոր ամենափոքր շրջանառութեան միջոցներով ամենամեծ հաջողութեանները ստացվեն և կատարվեն ամենամեծ առևտրական շրջանառութեանները :

Բացի շրջանառութեան միջոցներից՝ կոոպերացիան էլ ինչ դժվարութեանների հետ է ընդհարվում :

Վարկերը կարճ ժամանակով են արվում, շուկայում ապրանքների պակասութեանն է լինում և մանավոր առևտուրն ուժեղ մրրցման մեջ է կոոպերացիայի հետ, — ասա համարյա բոլոր դիտարող դժվարութեանները :

Պարզ է, վոր միայն խելացի ու ճիշտ կազմված պլանի մեջ կարելի յե այդ բոլոր դժվարութեանները նախատեսել և սպասողական ընկերութեան աշխատանքն այդ դժվարութեանների հետ համաչափել :

Սպասողական ընկերութեան գործնական աշխատանքի մեջ յերբեք չպիտի մոռանալ ժողովրդական իմաստուն տացվածքը, թէ «գուտերը վերականգնող չափով մեկնի՛ր», — պլան կազմելիս ևր այդ դրութեանից պիտի յեղնել :

Պլանն աջակցելու պիտի կազմել, վոր նրա մեջ արտահայտվի իրականութեանը, այսինքն ա՛յն, ինչ վոր կա, ինչին վոր կարելի յե հասնել առանց գործին վորեւէ վնաս հասցնելու : Ուրիշ խոսքով ասած՝ պիտի կազմել իրական պլան և վոչ թէ «խելից փչած», յերե ազգայական պլան :

Չի կարելի ասել, թէ կոոպերացիան բոլորովին պլան չունի : Պլան գուցէ և կա, բայց դժբախտութեանն այն է, վոր այդ պլանները մեծ մասով անպետք պլաններ են, վորովհետև կազմված են «հենց աջակց», — յերեակայութեամբ : Ի հարկէ, այդպիսի պլանները վոչ թէ գործին ցանկալի ուղղութեան են տալիս, այլ ընդհակառակը՝ համարյա թէ միշտ հակառակ հետեանքի յեն հասցրնում — գործի դրութեանը վատանում է :

Այսպէս է պատահում նաև այն պատճառով, վոր հաճախ փորձ ու գիտութեան չկա այն մասին, թէ ինչպէս պետք է պլաններ կազմել : Մինչև այժմ պլան կազմելու տեխնիկան ինչպէս հարկավոր է չի մշակված : Ահա այդ նոր, յավ շուտամիտարված գործին է նվիրված ներկա գիրքը :

Հիմնական հարցն այն է, վոր պլանը բաղմակողմանի կերպով պիտի հիմնավորված լինի : Նրա մեջ յեղած բոլոր թվերը «առատաղից» չպիտի վերցնել (այսինքն խելքին գոռ տալով), այլ պիտի հիմնավորել այն իրականութեամբ, վորի մեջ ապրում ու գործում է յուրաքանչյուր սպասողական ընկերութեան :

Մանավորապէս՝ պլանը պիտի ընդգրկի սպասողական ընկերութեան գործունէութեան բոլոր կողմերը, թէ՛ սուտարաֆիտանական, թէ՛ կազմակերպչական ասպարիդում :

2. ՊԼԱՆԱՅԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆՆԵՐԸ

Սպասողական ընկերութեան պլանն ինչ ժամանակաշրջանի համար պիտի կազմել :

Ընդհանրապէս յերկար ժամանակի համար պլանային հաշիվներ ու յենթադրութեաններ անելը շատ դժվար բան է. հեշտութեամբ կարելի յե սխալվել : Մանավանդ այդ դժվար է վարկավորման շուկայի դրութեան և այլ հարցերի հաճախակի փոփոխվող պայմաններում :

Մյուս կողմից՝ չի կարելի պլան կազմել նաև շատ կարճ ժամանակաշրջանների համար, քանի վոր մենք ասացինք, վոր պլանը պիտի ամեն կողմից հիմնավորված լինի, իսկ այդ կապված է մի շարք դժվարութեանների հետ և պլան կազմելու տեխնիկական աշխատանքը պահանջում է վորոշ ժամանակ :

Ամենահարմար ժամանակաշրջանը, վորի համար պիտի պլան կազմել, մեր կարծիքով յեռամսյակն է (կվարտալ — 3 ամիսը) :

Յեռամսյակներով և կազմվում նաև Հաշիտովը գործունեյու-
թյան պլանը, վորի հետ հարմար և կապել սպառողական ընկերու-
թյունների պլանները: Յեռամսյակներով ընկերությունների հա-
շիվներն ևլ ավելի վերջացած ու ամբողջացած կարելի չե արտա-
հայտել: Յեռամսյակներով կարելի չե ընկերության գործերի ա-
վելի լրիվ քննություններ կատարել և հրավիրել փայտակերպի
ընդհանուր կամ լիազորական ժողովներ և այլն:

Բայց յերեք ամսվա պլանն ևլ այնպես պիտի կազմել, վոր նրա
մեջ արտացոլվեն յուրաքանչյուր տոանձին ամսվա անելիքները:

Ի հարկե, բացի յեռամսյակային պլանից, պիտի կազմել նաև
ամբողջ տարվա պլան—սակայն տարեկան պլանը, ինչպես ասում
են, պիտի լինի մոտավոր, յենթադրություններ պիտի ունենա այն
մասին, թե ի՞նչ և անելու կոտակերտովին ամբողջ տարվա ընթաց-
քում:

Տարեկան պլանն ավելի շատ հարկավոր և փայտակերպի տա-
րեկան ընդհանուր կամ լիազորական ժողովների համար, վորտեղ
բացի անցյալ հաշվական տարվա գործունեյության հաշվետվու-
թյունից, պիտի դեկուցել, թե ընկերությունն ի՞նչ շրջանառու-
թյուններ, յեկամասներ ու ծախսեր և նախատեսում նոր սկսվող
տարվա համար:

3. ՊԼԱՆՆԵՐ ԿԱԶՄԵԼՈՒ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐԸ

Այժմ հարց և ծագում, թե յե՞րբ պիտի պլանները կազմելու
գործին անցնել:

Ի հարկե, ավելի լավ կլիներ պլանը կազմել մինչև սկսվող յե-
ռամսյակը. այսինքն՝ այն յեռամսյակը վորի համար յենթադրվում
և պլան կազմել: Բայց այս դեպքում առաջ և զարիս մի սեխնիքա-
կան գծավորություն. պատրաստ չեն լինի վոչ նոր յեռամսյակի
սկզբի հաշվեկշիւը, վոչ ևլ նախկին յեռամսյակի աշխատանքի ար-
դյունքները, այլ և պարզ չի լինի, թե վորքանով և իրականացված
նախկին պլանը: Հենց այդ պատճառով պլանը պիտի կազմել նոր
սկսվող յեռամսյակի առաջին ամսվա 1-ից մինչև 5-ը և միայն մեծ
սպառողական ընկերությունների համար մինչև 10-ը, այն ևլ ծայ-
րահեղ դեպքերում և այն ևլ այնպիսի հաշվով, վորպեսզի պլանա-
յին յեռամսյակի սկզբնական հաշվեկշիւը (յենթադրենք հոկտեմ-
բեր-դեկտեմբեր յեռամսյակի համար—առ 1-ն հոկտեմբերի հաշ-
վեկշիւը) այլ և նախկին յեռամսյակի աշխատանքի ամփոփումը:

Վյեռամսյակում ինչքան սպրանք և ծախվել, ինչ շրջանառություն-
ներ են յեղել, ինչ հավելումներ, վերադիրներ և այլն) կազմված
լինեն այդ մի քանի որվա ընթացքում:

Ընդհանրապես պետք և ի նկատել ասնել, վոր պլան կազմելը
պիտի անհրաժեշտորեն վերջացած լինի նշանակված ժամկետին.
վորովհետև ուշ կազմված պլանը գործնական վոչ մի նշանակու-
թյուն չունի:

Ի հարկե, իսկական հաշվապահական գրքերից դուրս բերված
հաշվեկշիւը յեռամսյակի առաջին որվա համար կարելի չե կազմել
միայն այն ընկերությունների համար, վորոնց հաշվապահու-
թյունը կանոնավոր հիմքերի վրա չե դրված և ինչպես ասում են
« առ որ և » (առ ուր և): Հենց այդ պատճառով՝ այն ընկերություն-
ներում, վորտեղ հաշվապահությունը հետ և մնում, վորտեղ յե-
ռամսյակը վերջանալուց հետո՝ իսկույն հաշվեկշիւ կազմելն ան-
կարելի չե, պետք և կազմել մոտավոր հաշվեկշիւ՝ վերցնելով վեր-
ջին հաշվեկշիւի ավյալները և նրա մեջ մտցնելով այն ուղղումները,
վորոնք ընկերության ամսի 1-ի գործերի փաստական դրությանը
կհամապատասխանեն: Թե ինչպես կազմել այդպիսի մոտավոր
հաշվեկշիւ՝ մենք ցույց կտանք հետագա դրույններից մեկում:

Շատ ցանկալի չե, վոր մինչև նոր պլանային յեռամսյակի
սկսվելը, որինակ՝ վերջացող ամսվա 28-ին կամ 29-ին, ընկերու-
թյան ունեցած սպրանքային մնացորդների ընդհանուր ցուցակա-
դրություն կատարվի, ինչպես և պարզվի, թե գանձարկղում ի՞նչ
գումարներ կան:

Սպառողական ընկերությունների տարեկան պլանները պիտի
կազմել տարեհաշվի հետ միաժամանակ և համեմայն դեպս, վոչ ուշ
սկսվող անտեսական տարվա առաջին ամսից:

Ընկերության գործունեյության պլան կազմելու տեխնիկական
աշխատանքը առնում և ընկերության հաշվետարը. ի հարկե, այս
գործին մոտիկ մասնակցություն պիտի ունենան պատասխանատու
գործակառարները (պլանի առևտրական մասում և ընկերության
գանձապահը (ֆինանսական պլանը կազմելիս):

4. ԻՆՉՈՎ ՊԻՏԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴՎԵԼ ՊԼԱՆՆԵՐԸ ԿԱԶՄԵԼՈՒ

Առևտրա-ֆինանսական պլան կազմելիս՝ ձեռքի տակ պիտի ու-
նենալ հետևյալ տվյալները:

1. Ի՞նչ սպասողական տարայություն՝ ունի ընկերութեան ընդգրկած շրջանը, այլ խոսքով ասած—ընկերութեան շրջանի ազդարնակութեանը և առաջին հերթին կոտորատախիբի անադմներն ի՞նչ դուժարի ապրանք կարող են գնել յետամսյակի ընթացքում : Ի՞նչպիսի տպրանքներն և ինչքանի՞ պահանջ ունի ազդարնակութեանը :

2. Ի՞նչ սեփական և փոխառու միջոցներ ունի ընկերութեանը նոր յետամսյակի սկզբնական հաշվեկշիռի համաձայն, այլ և ինչ միջոցներ են գրված անշարժ կամ մեռյալ արժեքների մեջ, ինչպես և կոտորատախիբի ֆինանսական դրութեանը, այսինքն կոտորատախիբի վերջին վճարունակ և :

3. Սպասողական ընկերութեանն ի՞նչ հնարավորութեան ունի յուր սեփական շրջանառու միջոցներն ամբողջներու համար. ի՞նչ վարկեր կարող և ստանալ և վարտեղից՝ ի հարկե յուր վճարունակութեանը պահանջներու պայմանով :

4. Ի՞նչքան տպրանք և յենթադրում ծախել ընկերութեանը յետամսյակի ընթացքում, փոքրակից պիտի գնումներ կատարի և ինչ չափով (յուր Միութեանից և այլ կազմակերպութեաններէց) :

5. Անցյալ յետամսյակի շրջանառութեան, վերադիր ծախսերի, հափեյումների և այլ թվական ամփոփումներ :

Այս բոլոր ամփոփումները մենք անվանում ենք պրանի հիմնական նախապայմաններ : Առանց այդ ամփոփումների պրան կազմելն անկարելի չէ : Հենց այդ պատճառով՝ նախ քան պրան կազմելու տեխնիկային անցնելը, մենք մանրամասն կանգ կառնենք ու կպարզենք պրան կազմելու այդ հիմունքները. այսինքն կձանոթանանք, թե ինչպես պիտի ֆինանսական դրութեան վերլուծում կատարել, ինչպես պիտի նախկին յետամսյակի առևտրական աշխատանքի վերաբերմամբ ամփոփումներ անել և այլն :

5. ՍՊԱՍՈՂԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ՊԼԱՆԱՅԻՆ ԿԱՇՎԵԿՇԻՐԸ

Պլանային յետամսյակի սկզբի հաշվեկշիռը մենք անվանելու չենք պրանային (սկզբնական) հաշվեկշիռ : Պրանային ժամանակաշրջանը (յետամսյակը) պիտի փակվի նույնպես պրանային փակման հաշվեկշիռով : Այս հաշվեկշիռը մենք կանվանենք պրանային ամ-

փոփման հաշվեկշիռ : Վերջին հաշվեկշիռը կազմվում է այն ախտիք ու պատտիվ միջոցներից, վոր մենք պրան կազմելիս ունենալու չենք (գրամարկդ, տպրանքներ, սեփական միջոցներ, փոխառու միջոցներ և այլն) :

(գրամարկղային գիրք), ապրանքների մնացորդը—փաստական ցուցակագրումից կամ գործակատարի տեղեկագրերից, պարտատերերի ու պարտապանների հաշիվները համապատասխան անձնական հաշիվներից և այլն: Յեթե սեպտեմբերի 1-ից մինչև հոկտեմբերի 1-ը հաշվեկշռի հոգվածների մեջ փոփոխություն չի յեղել—պարզ է, վոր բոլոր հոգվածները սեպտեմբերի հաշվեկշռից հոկտեմբերի հաշվեկշռին ենք անցկացնում՝ առանց փոփոխություն:

Այս դեպքում առանձին ճշգրտություն անհրաժեշտ չի: Անհրաժեշտ է, վոր ակտիվի մնացորդները (գրամարկղ, ապրանք, պարտապաններ և այլն) քիչ թե շատ ճիշտ արտացոլյեն այդ հոշվեկշռի մեջ:

Պլանային հաշվեկշիռն առ 1 հոկտեմբերի 1926 թ. տախտակի ձևով մենք տալիս ենք նախորդ յերեսում:—

Ազդուտակը տես 11-րդ չերեսում:

Այսպիսով այս տախտակը ցույց է տալիս, վոր սպասողական ընկերության հաշվեկշիռը հոկտեմբերի 1-ին հավասար է 16.514 ուրբլու:

2. ԻՆՉ ՆՊԱՏԱԿՈՎ ԵՆՔ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄ ՀԱՇՎԵԿՇԻՐԸ

Այժմ մենք պետք է պարզենք, թե սպասողական ընկերության Ֆինանսական գրությունը ի՞նչպես է: Արդյոք նա վճարունակ է աշխինքն, կարո՞ղ է գնված ապրանքների արժեքը ժամանակին վճարել:

Այդ հարցի պատասխանը մենք կստանանք միայն հաշվեկշռի մանրամասն վերլուծումից հետո: Հաշվեկշիռը վերլուծել—նշտնակում է պարզել, թե ակտիվի վո՞ր արժեքներն են դտնվում չըրջանառության մեջ—(աշխինքն, վո՞ր արժեքներն են կազմում ընկերության չըջանառու գրամագլուխը) և վո՞ր արժեքները դրոտնրվում են անշարժ գրության մեջ (աշխինքն վո՞չ մի մասնակցություն չունին չըջանառության մեջ): Ապա պիտի պարզել, թե արդյոք ընկերության սեփական գրամագլուխներով ծածկվում են անշարժ արժեքները և սեփական միջոցների ի՞նչ մասն է չըջանառության մեջ մասնակցում և վերջապես, —բանի՞ որվա մեջ է ընկերության գրամագլուխը պտտվում և արդյոք այդ չըջանառու-

թյան արագությունը համապատասխանում է վարկավորման այն ժամկետին, վոր ընկերությանը տրվում է ապրանքներ գնելիս: Շրջանառության մեջ սեփական միջոցների մասնակցությունը կամ նրանց բացակայությունը մի կողմից և գրամագլուխների չըջանառության արագության և վարկավորման ժամկետների համապատասխան լինելը մյուս կողմից—մեզ ցույց կտան, թե սպասողական ընկերությունը վորքա՞ն վճարունակ է և նրա հաշվեկշիռը վորքա՞ն և յուծարքունակ (լիկվիդնի):

3. ՀԱՇՎԵԿՇՈՒ ԹՎԵՐԻ ԻՋԵՅՈՒՄԸ (уценка) ԿԱՄ ՀԱՇՎԵԿՇՈՒ ԻՐԱԿԱՆ ՄԱՍԱՆՅԻ ՊԱՐՋՈՒՄԸ

Նախ քան վերև բերված հաշվեկշիռը վերլուծման յենթարկելը՝ անհրաժեշտ է, վոր մենք մեկ-մեկ քննության յենթարկենք ակտիվի յուրաքանչյուր հոգվածը և տեսնենք թե յուրաքանչյուր գումար այդ ակտիվում վորքան իրական է, աշխինքն կարելի՞ չե այն գարձնել փող և այդպիսի գումար փողը համապատասխանում է արդյոք հաշվեկշռում ցույց տրված գումարին: Թե՞, գուցե, այդ տմենի գրամական արժեքը պիտի իջեցնել, որինակ՝ ապրանքների դները պիտի պակասեցնել կամ անհուսալի պարտքերը պիտի գուրս դրել հաշվեկշռից և այլն: Հաշվեկշռի այդպիսի քննությունը կոչվում է հաշվեկշռի գտում կամ մաքրում: Կատարելով այդ գործողությունը՝ մենք ստանում ենք իրական հաշվեկշիռ *): Այս դեպքում չպիտի մոռանալ, վոր ակտիվի արժեքների գների իջեցմանը և գումարների ամեն մի փոփոխությանը պիտի մոտենալ ամենամեծ զգուշությամբ, կատարելով միայն այն գների իջեցումներն ու գումարային փոփոխությունները, վորոնք թելադրվում են անհրաժեշտությունից ու հաստատվում են փաստաթղթերով:

*) Հաշվեկշիռն անհրաժեշտ է գտել այստեղ ցույց տրված կարգով վո՞չ միայն տարեկան պլան կազմելիս, այլ ընդհանուր ամամբ ամեն անգամ, յերբ մենք ցանկանում ենք սպասողական ընկերությանը հաշվեկշռի իրական արժեքների պատկերն ունենալ թե ակտիվ և թե պասսիվ հոգվածների վերաբերմամբ: Որինակ, հաշվեկշռի գտում պիտի կատարել տարեկան հաշվեկշիռը կազմելիս, հիմնական քննության ժամանակ և այլն:

5. Արժեքավոր բղբեր—250 ռ.—Պետական 6%—ային փոխառութեան տոմսեր են. իրական արժեքը մնում է անփոփոխ:

6. Փայ Հայկոպուս 100 ռ.—Նույնպես հաշվեկշռի մեջ անփոփոխ է մնում:

7. Փայ Համկոպրանկում 100 ռ.—Նույնպես մնում է անփոփոխ:

8. Գույք շարժական և անշարժ 3560 ռ.—Գույքի մի մասն առանձին մի ցուցակով 140 ռ. արժողութեամբ պիտի հաշվեկշռից դուրս գրել, վարովհետև այդ գումարի զանազան կահ կարասի և այլ գույք բոլորովին մաշվել է ու արժեքազուրկ է դարձել: Մի այլ ցուցակով քույրի մի այլ մասի ընդհանուր արժեքը 580 ռ.—պիտի իջեցնել 220 բուրբով— և հասցնել այն միջև 360 բուրբով: Յեզ վերջապես՝ բացի այս բոլոր իջեցումները, մնացորդ գույքի ընդհանուր արժեքից (3200 ռ.) տարեկան 10%—ային սոփորական արժեքի իջեցում ենք կատարում (ամորտիզացիա—արժեքի ժամանակի հանդեպում կամ իջեցում) 320 ռ. ($3200 \times 10 = 32000 : 100 = 320$ ռ.):

Ինչ վերաբերվում է հաշվեկշռի պատսխիվ հոդվածներին, ապա ի նկատի առնելով, զոր սպասողական ընկերութեան պարտքերը պատսխիվում արտահայտված են իրական թվերով—պատսխիվի բոլոր գումարները հաշվեկշռի գուման ժամանակ պետք է թողնել անփոփոխ:

4. ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱՆ ՀԱՇՎԵԿՇՐԻՆ

Վերահիշյալ փոփոխութեաններից հետո ընկերութեան իրական հաշվեկշռը հետևյալ պատկերը կըստանա.

ԱՆՏԻՎԻ ՀՈՒՎԱԾՆԵՐԸ	Հաշվեկշռի գումարները գնդակով ամսական պայ	Պիտի գումար պայ	Առ 1-ին հաշ- մանը ի- րական հաշ- վեկշռով	0/100-ային հաշ- վարկով հաշվեկշռին
1. Գրամարկդ	250	—	250	1,6
2. Պարտքներ	7.590	160	7.430	48,2
3. Մանգամատակարարման ձեռ- նարկներ	2.980	70	2.910	18,8
4. Գարտապաններ. ա) ընկ. անդամներին տված ա- փոխներ	540	—	540	3,4
բ) գնարկներ	1.144	184	960	6,2
5. Արժեքավոր թղթեր	250	—	250	1,6
6. Փայ Հայկոպուս	100	—	100	0,6
7. » Համկոպրանկում	100	—	100	0,6
8. Գույք	3.560	680	2.880	19,0
Հաշվեկշռ	16.514	1.094	15.420	100

166 03 12-11

Այժմ մենք պետք է մտնենք, թե 1094 բուրբով հաշվեկշռի գու-
մարի իջեցումը պատսխիվի վոր հոդվածների հաշվից պիտի դուրս
գրել:

Բանի վոր հաշվեկշռի մեջ սպրանքները ցույց են արված վա-
հասքի գնով, իսկ պատսխիվում կա սպրանքների մնացորդի վրան
յեզամ հավելումի գումարը՝ 990 ռ.—պարզ է, վոր փչացած ու դը-
նեքն իջեցրած սպրանքները 160 ռ. գումարը պիտի դուրս գրել
հավելումի գումարից, վորպես մի փնաս, վոր սպասողական է վերա-
բերվում:

Մնացած 934 բուրբին պիտի դուրս գրել հաշվեկշռի գույք ոչու-
սի գումարից՝ համապատասխան իջեցման յենթարկելով այն, իսկ
յեթե այդ գույք ոչուս ոչուս չը բաժանվածուս, այն դեպում՝ հիմ-

Մեր հաշվեկշռում արժեքավոր թղթերը յերկարատե փոխա-
ուսթյան տոմսեր են. հենց այդ պատճառով մենք նրանց միացնում
ենք արտաչրջանաուս արժեքներին :

Ինքն ըստ ինքյան հասկանալի յե, վար Հայկոստում և Համ-
կոսպրանկում ունեցած փայերը, ինչպես և շարժական ու անշարժ
գույքը պիտի համարել արտաչրջանաուս արժեքներ, վորոնք չըջա-
նաուսթյան մեջ վոչ մի մասնակցություն չունեն :

Վորոչելով ակտիվի շրջանաուս արժեքների գումարը՝ պիտի
պարզել, թե նրանք ծածկու՞մ են պասսիվի բոլոր պարտատերերի
գումարները (կրեդիտորներին) թե՞ չըջանաուսթյան մեջ մասնակ-
ցում և նաև սեփական գրամագլուխների մի մասը : Այդ պարզելու
համար՝ ակտիվի շրջանաուս արժեքների գումարից պիտի հանել
պասսիվի բոլոր պարտատերերի գումարը : Տարբերությունը ցույց
կը տա մեզ թե ընկերության սեփական միջոցներից ինչ գումար
մասնակցում և ակտիվի շրջանաուս արժեքներին :

Սակայն, սեփական միջոցների մասնակցությունը չըջանաուս-
թյանը դեռ ցույց չի տալիս, վոր ընկերությունը վճարունակ և
այսինքն իսկապես ժամանակին և լրիվ կարող և յուր բոլոր պարտ-
քերը վճարել :

Պիտի իմանալ, թե սեփական միջոցներից ինչ գումար և մաս-
նակցում շրջանաուսթյանը : Ապաուղական ընկերությունների հա-
մար Փինանսական բարեհաջող գրություն պիտի համարել այն գը-
րությունը, յերբ նրանք յերեք մաս փոխաուս միջոցների գիմաց
ունեն մի մաս սեփական միջոցներ : (Սեփական միջոցներ պիտի հա-
մարել ընկերության բոլոր գրամագլուխները, այս թվում նաև
փայավճարային գրամագլուխը, այլ և զուտ ողուտի գումարը) :
Յենթապէս ընկերության արամագրության տակ գանվող փոխա-
ուս միջոցը 1500 ո. յե, կնշանակի սեփական միջոցները պիտի 500
ու. լինեն (1500 : 500 = 3) : Այս դեպքում ասում են—չըջանաուս-
թյան մեջ գտնվող սեփական միջոցների և ստար միջոցների հարա-
բերությունը մեկին յերեք և :

Քանի վար մեզ հայտնի յե, թե ակտիվի շրջանաուս արժեք-
ներն իրենց ամբողջությամբ միատեսակ արժեքներ չեն (որինակ՝
ապրանքների մեջ կան գժվար ծախվող ապրանքներ, պարտապան-
ները հանգցնում են իրենց պարտքերը վոչ միատեսակ ճշտապահու-
թյամբ ու ժամանակին և այլն) —մենք պեաք և իմանանք, թե սե-
փական գրամագլուխների վո՞ր մասն և կենդանի շրջանաուսթյան

մեջ—այսինքն՝ ակտիվի դյուրին (հեշուսթյամբ) իրացվող
արժեքների մեջ, և թե արդյոք փոխաուս միջոցները մի մասը չի՞
գտնվում ակտիվի գժվարին իրացվող արժեքներին մեջ :

6. ԱԿՏԻՎԻ ԱՐԺԵՔՆԵՐԻ ԲԱԺԱՆՈՒՄՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ԽՄԲԵՐԻ (ԸՍՏ ԼՈՒԾԱՐԲՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆ)

Վորպեսզի այս ամենն ավելի լավ ու պարզ ներկայացնենք՝
ակտիվի բոլոր արժեքները պեաք և ստորաբաժանենք յերեք խմբի
—համաձայն նրանց իրացման (րեալիզացիայի) հնարավորու-
թյուններին : 1. դյուրին իրացվող արժեքներ. 2. գժվար իրացվող
արժեքներ և 3. անշարժ արժեքներ : Ապա տեսնենք, թե ի՞նչպես են
այդ խմբերում դասավորված սեփական ու փոխաուս միջոցները :
Պարզ և, վոր ստաջին յերկու խումբը պիտի կազմեն շրջանաուս
արժեքները, իսկ վերջին խումբը—արտաչրջանաուս արժեքները :
Մեր հաշվեկշռի ակտիվ արժեքներն այդ խմբերին կարելի յե
բաժանել հետևյալ կերպով :

1. Իրամարկի—250 ո. —ինք ըստ ինքյան ամբողջությամբ պի-
տի դնել 1-ին խմբի մեջ :
2. Ապրամքներ—վախառքի գնով—7430 ը. 1-ին խմբին պիտի
միացնել բոլոր ապրանքները, բացաուսթյամբ 425 ը. գժվար վա-
ճաուսող ապրանքների, վորոնք կը մտնեն 2-րդ խմբի մեջ :
3. Սնկամատակարարման ձեռնարկներ—2910 ը. (ճաշարան,
փուս) —ամբողջովին մտնում են 1-ին խմբի արժեքների մեջ :
4. Պարտապաններ 1500 ը. ամբողջությամբ կը մտնեն 1-ին
խմբի արժեքների մեջ, բացի 350 ը. կասկածելի պարտապաններից,
վորոնք 2-րդ խմբի մեջ կը մտնեն :
5. Ակտիվի մնացած բոլոր արժեքները կը մտնեն 3-րդ խմբի
մեջ (զույք, փայտ և այլն) :

Այս ստորաբաժանումից տեսնում ենք, վոր մենք գժվար իրաց-
վող արժեքների մեջ հաշվում ենք միայն այն արժեքները, վորոնք
իսկապես վոր գժվարությամբ են շրջանաուս (որինակ՝ գժվար
վաճաուսող ապրանքները, կասկածելի պարտատերերը) : Մնացած
արժեքները մենք դյուրին (կամ հեշա) իրացվող ենք համարում,
չը կատարելով ավելի մանրամասն ստորաբաժանում—աուղին
հերթին իրացվող, յերկրորդ հերթին իրացվող և այլն, —բանի վար
այդպիսի վերլուծումը գործնական նշանակություն չունի և միայն
մեր աշխատանքը կը բորդացնի :

Պատսիփի միջոցները (սեփական ու փոխառու) մենք տեղափոխում ենք այն հաշվով, վոր իմանանք, թե ակտիվի անշարժ արժեքների վոր մասն է կրանում սեփական զբաղմանը և վերջինիս մնացորդն ինչքան է մասնակցում զժվարին իրացվող և ապա դուրսին իրացվող արժեքներին: Միաժամանակ՝ մեզ հետաքրքրում է, թե պատսիփի փոխառու միջոցները չե՞ն դրված արդյոք զժվար իրացվող կամ անշարժ արժեքների մեջ:

Վերոհիշյալ բոլոր դատողութունները աղյուսակներով արված են հետևյալ (23) յերեսում:

Ծանոթութուն. Լիտկատար պարզ պատկեր տալու համար՝ ակտիվում ապրանքները բերված են ինքնարժեքով, վորը մենք ստացել ենք ապրանքների գումարից (վաճառքի գրանով) հանելով պատսիփի ապրանքների մնացորդի հավելումների գումարը: Իսկ վորպեսզի բոլորովին ակնհայտնի լինի հաշվեկշռի լուծարքունակ լինելը՝ պատսիփի հոգվածները մենք տեղափոխել ենք ակտիվի աղյուսակի ներքևում:

Ի՞նչ է ասում 23 յերեսում բերված աղյուսակը:

Ընկերութան չրջանառու զբաղմանի արժեքների գումարը հավասար է 11.260 բուրյու, վորից հեշտ իրացվող են 10.485 բ. և զժվար իրացվող են 775 բուրյու արժեքները: Ընկերութանն ունի անշարժ արժեքներ 3.330 բուրյու: Հաշվեկշռի մեջ չրջանառու զբաղմանը հավասար է 77 %-ի:

Ապա՝ ընկերութան սեփական միջոցներից չրջանառութանը մասնակցում են 1990 բուրյու (այս թիվն ստանում ենք հանելով 9270 բուրյու փոխառու միջոցների գումարը չրջանառու արժեքների գումարից) — 11.260 բուրյուց — տես աղյուսակի առաջին սյունյակը): Հեշտ իրացվող արժեքներով ծածկվում են ամբողջութամբ վոչ միայն փոխառու միջոցները, այլ և սեփական միջոցների մի մասը — փայլածարային զբաղմանը — 1215 ուրյուին: Ինքն ըստ ինքյան հասկանալի չէ, վոր զժվար իրացվող ու անշարժ արժեքների մեջ են բացառապես սեփական միջոցները (հիմնական, պահեստի զբաղմանը և գույք ոգուտը):

Այստեղից մենք անում ենք մի հիմնական յեզրակացութուն — ընկերութան հաշվեկշռը լուծարքունակ է:

Մակայն դարձյալ մի հարց է ծագում — հաշվեկշռի լուծարքունակ լինելն ընկերութան վճարումների կանոնավոր լինելու տեսակետից բավականաչափ ապահով է՞ արդյոք: Սեփական միջոցները

Ք Կ Տ Ի Վ Ի Հ Ո Կ Վ Ա Մ Ն Ե Ր Ը	Ը Ն Դ Ա Մ Ե Ն Ը			Ա Յ Դ Ք Վ Ո Ի Մ		
	Գումար	Պ/100-ը շրջանակների մեջ	Պ/100-ը հոգվածներին	Հեշտ իրացվող	Վժվար իրացվող	Անշարժ
I. ՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ԴՐԱՄԱԳԼԻՒ ԱՐժԵՔՆԵՐԸ						
1. Դրամագույն	250	2,2	—	250	—	—
2. Ապրանքներ (ինքնարժեք)	6.600	58,6	—	6.165	425	—
3. Մննդամատ. ձեռնարկներ	2.910	25,6	—	2.910	—	—
4. Պարտապաններ	1.500	13,6	—	1.150	350	—
Ընդամենը շրջ. զբաղմանը	11.260	100	77	10.485	775	—
II. ԱՐՏԱՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒՄ						
5. Արժեքավոր թղթեր	250	—	—	—	—	250
6. Փայ Հաշվոստ	100	—	—	—	—	100
7. Փայ Հաշվոստի արժեքներ	100	—	—	—	—	100
8. Գույք	2.880	—	—	—	—	2.880
Ընդ. արտաշրջ. զբաղմանը	3.330	—	23	—	—	3.330
Հաշվեկշռ	14.590	—	100	10.485	775	3.330
Պ/100-այն հարաբերութ.	100%	—	—	72,0	5,3	22,7
Պ Ա Մ Մ Ի Վ Ի Հ Ո Կ Վ Ա Մ Ն Ե Ր Ը						
I. ՓՈՒՍՏՈՒՄ Ի ՄԻՋՈՑՆԵՐ						
1. Բանկեր	2.000	—	—	2.000	—	—
2. Պարտատևարեր	3.560	—	—	3.560	—	—
ա) Հաշվոստ	2.545	—	—	2.545	—	—
բ) Հաշվոստ	465	—	—	465	—	—
գ) Զանազան անձ. և հիմն.	700	—	—	700	—	—
3. Ավանդներ	9.270	—	63,8	9.270	—	—
Ընդամենը փոխառու միջոցներ	15.530	—	63,8	15.530	—	—
II. ՍԵՓԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ						
4. Փայ զբաղմանը	1.560	—	—	1.215	345	—
5. Հիմնական	2.250	—	—	—	430	1.820
6. Պահեստի զբաղմանը	1.190	—	—	—	—	1.190
7. Զուտ ոգուտ	320	—	—	—	—	320
Ընդ. սեփական միջոցներ	5.320	—	36,2	1.215	775	3.330
Հաշվեկշռ	14.590	—	100	10.485	775	3.330

րի շրջանառութեան մեջ գտնուող մասը վո՛ր պիտի հարաբերութեան մեջ է փոխառու միջոցների նկատմամբ և արդյո՞ք այդ փոխհարաբերութեանն այն փոխհարաբերութեանն է, Վորի մասին մենք վերևում տեսել ենք:

Վորպեսզի իմանանք թե շրջանառութեան մեջ գտնուող փոխառու միջոցների և սեփական միջոցների հարաբերութեանն ինչպիսի պատկեր ունի՝ մենք փոխառու միջոցների գումարը բաժանում ենք սեփական միջոցների գումարին, այսինքն 9270 բուր. : 1990 բուր. և ստանում ենք 4,6 կամ համարյա թե 5. ուրիշ խոսքով ասած շրջանառութեան մեջ գտնուող յուրաքանչյուր մի բուրջու դիմաց ընկերութեանն ունի փոխառու միջոցների 5 բուրջու չափի մի գումար: Իհարկե, այդ շատ է: Վերեր մենք ասացինք, վոր բարեհասնող գրութեան պիտի համարել, յեթե ամեն մի սեփական բուրջու դիմաց շրջանառութեանը մասնակցում են 3 բուրջու փոխառու միջոցներ:

Այսպիսով՝ թեև մենք ունենք լուծարչունակ հաշվեկշիւ, սակայն այդ լուծարչունակութեանը պայմանավորվում է շրջանառութեան մեջ սեփական միջոցների անբավարար մասնակցութեամբ. այդ իսկ պատճառով կասկածներ են ծագում այն մասին, վոր հազիվ թե ընկերութեանն ի վիճակի յե յուր ժամկետային վճարումները կանոնավոր կերպով հանդիմանա:

Ինչո՞ւ համար է անհրաժեշտ ընկերութեան սեփական միջոցների շրջանառութեան մեջ մասնակցելը—մենք կիսուներ հետագայում:

Այդ հարցին պատասխանելու համար անհրաժեշտ է խորացնել հաշվեկշիւի վերլուծումը և պարզել թե ընկերութեան շրջանառու գրամագլուխն ինչ ժամանակում և պտույտ անում և թե ինքն, ընկերութեանն ինչ ժամկետով է վարկեր ստանում, յերբ ասլրանքն ապառիկ և գնում կամ բանկային վարկով է ոգափում: Գրամագլխի շրջվելու (կամ պտույտի) արագութեան և վարկավորման ժամկետի իրար համադաստատման լինելը մեզ ցույց կտա ընկերութեան իսկական վճարունակութեանը:

7. ԳՐԱՄԱԳԼԽԻ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԱՐԱԳՈՒԹՅԱՆ ՎՈՐՈՇՈՒՄԸ

Գրամագլխի շրջանառութեան արագութեանը վորոշելը նշանակում է պարզել, թե քանի որվա ընթացքում շրջանառութեան մեջ

գտնվող ամբողջ գրամագլուխը մի անգամ պտույտ է անում: Այդ պարզելիս մի վորոշ ժամանակաշրջանի համար (յենթադրենք մի տարվա կամ մի յեռամսյակի համար) պիտի վերցնել շրջանառու արժեքների մնացորդները (գրամարկը, ընթացիկ հաշիվները, սպրանգները վաճառքի գնով, պարտավանները)—յուրաքանչյուր ամսի 1-ի հաշվեկշիւների համաձայն, պիտի գումարել այդ բոլոր մնացորդները և բաժանել մնացորդների թվի վրա (որինակ, յեռամսյակի վերաբերմամբ մենք կունենանք չորս մնացորդ, տարվա վերաբերմամբ տասնյերեք մնացորդ): Այս կերպ մենք կըստանանք միջին մնացորդը կամ միջին շրջանառու գրամագլուխը: Վորպեսզի մենք չբարդացնենք շրջանառութեան միջին գրամագլուխը գտնելը, բավական կլինի յուրաքանչյուր ամսի 1-ի մնացորդներն ունենալու փոխարեն վերցնել յեռամսյակի առաջին և վերջին մնացորդները, գումարել ու բաժանել յերկուսի: Այս կերպ աշխատանքն ալիլի կկրճատվի և հեռանկարում մեծ տարբերութեաններ չեն ստացվի*): Նույն կերպ աշխատանքը կարելի յե կրճատել տարեկան միջին շրջանառու գրամագլուխը վորոշելիս.—պետք է վերցնել յուրաքանչյուր յեռամսյակի 1-ին որվա և վերջին որվա մնացորդները գումարել (հոկտեմբերի 1-ի, հունվարի 1-ի, ապրիլի 1-ի, հունիսի 1-ի և հոկտեմբերի 1-ի),—և բաժանել 5-ի: Այս կերպ մենք կըստանանք տարեկան միջին շրջանառու գրամագլուխը:

Շրջանառու գրամագլխի շրջանառութեան արագութեանը վորոշելու համար՝ հարկավոր է վերցնել առևտրական ու աննդամատակարարման ձեռնարկների գուտ շրջանառութեանը (վաճառքի ընդհանուր գումարը) և բաժանել այն միջին շրջանառու գրամագլուխի վրա.—այդպիսով մենք կըստանանք՝ թե քանի անգամ է պտույտել (շրջանառվել) շրջանառութեան գրամագլուխը:

Շրջանառութեան արագութեանն որերով վորոշելու համար՝ յեռամսյակի որերի թիվը (90-ը) մենք կըբաժանենք պտույտների թվի վրա:

*) Մենք խորհուրդ ենք տալիս այսպիսի դեպքերում վերցնել անպայման ամեն ամսվա մնացորդները, վորովհետև վորքան շատ թվերի գումարից ենք մենք միջին ստանում, այնքան այդ միջինն իրականին ալիլի յե մտո: Աշխատանքը կրճատելը ներկա դեպքում մեր կարծիքով շատ էլ նպատակահարմար չէ, քանի վոր այդպիսի կրճատման հեռանկարով մտաւոր միջինը շատ անգամ իրականին չի համադաստատանում: Ծանոթ. քարգլխակից

Ապրանքները—թե շրջանառութեան միջոցների մեջ և թե դուրս
վաճառքը վորոշելիս—մենք ցույց ենք տալիս վաճառքի գնով, վո-
րովհետև սպասողական ընկերութիւններում ապրանքների հաշ-
վառումը վաճառքի գնով և տարվում :

Յենթադրենք մենք ցանկանում ենք վորոշել 1926 թվի հունիս-
սեպտեմբեր յեռամսյակի շրջանառու գրամագլխի շրջանառութեան
արագութիւնը : Մենք վերեն արգեն տեսել ենք, վոր համաձայն
1926 թվի հոկտեմբեր 1-ի հաշվեկշռի՝ շրջանառու գրամագլխի դու-
մարը 11.260 ուսուլի յե . գրան պիտի ավելացնել միայն ապրանք-
ների ինքնարժեքի վրա արված հավելումները—830 ո . : Այսպիսով՝
ակտիվում մենք ունենք ապրանքները վաճառքի գնով—և շրջանա-
ռու գրամագլխի գումարը կլինի 12.090 ուսուլի : Ճիշտ նույն կերպ
մենք պիտի գտնենք շրջանառու գրամագլխի հունիսի 1-ին : Յեն-
թադրենք թե այդ թիվը 10.310 ուսուլով կարտահայտվի : Հետևա-
պես յեռամսյակի միջին շրջանառու գրամագլխի կլինի —

$$\frac{12.090 + 10.310}{2} = 11.200 \text{ -ի կամ } 12.090 + 10.310 = 22.400$$

և $22.400 : 2 = 11.200 \text{ -ի :}$

Յենթադրենք, թե ընկերութեան դուրս վաճառքը յեռամսյակի
ընթացքում խանութներից ու սննդամատակարարման ձեռնարկ-
ներից 18.000 ուսուլի յե :

Այսպիսով՝ շրջանառու գրամագլխի յեռամսյակի ընթաց-
քում պտտվել է 18.000 : 11.200 = 1,5 անգամ : Շրջանառութեան
արագութիւնն որերով կարող ենք վորոշել, յեթև յեռամսյակի ո-
րերի թիվը բաժանենք պտտւյանների թիվ վրա . այսինքն՝

$$90 \text{ որ} : 1,5 = 60 \text{ որ} :$$

Այդ նույն թիվը կարող ենք ստանալ միանգամից՝ առանց գործ
ունենալու կատարակների հետ : Իրա համար յեռամսյակի որերի
թիվը պիտի բազմապատկել միջին շրջանառու գրամագլխով և
ստացած թիվը բաժանել յեռամսյակի գուտ առևտրական շրջանա-
ռութեան գումարի վրա : Արտահայտենք այդ գարծյալ մեր թվե-
րովը .

$$90 \text{ որ} \times 11.200 = 1.008.000 \text{ որ} .$$
$$1.008.000 : 18.000 = 60 \text{ որ (կոր թիվ) :}$$

Այսպիսով անցյալ յեռամսյակում ընկերութեան շրջանառու
գրամագլխի պտտվել է 60 որում :

8. ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ՄՈՏ ՈԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՄԵՋ ԳՏՆՎՈՂ ՎԱՐԿԵՐԻ ԺԱՄԿԵՏԸ ՎՈՐՈՇԵԼՈՒ ԿԱՐԳԸ

Այժմ անհրաժեշտ և վորոշել, թե ինչ ժամկետներով և ոգ-
տվում ընկերութիւնը՝ ապրանքային ու բանկային վարկ ստանա-
լու գեպքում :

Իրա համար մենք վերցնում ենք ընկերութեան պարտքերի
մնացորդները բոլոր պարտատերերին—(կարճատև վարկերը)—այն
և ընկերութեան պարտքերը բանկերին, ապրանք մատակարարող-
ներին և զանազան անձանց ու հիմնարկներին (ավանդները հաշվի
չախտի առնել—ավանդների նշանակութեան մասին մենք կխո-
սենք հետագայում)—յեռամսյակի յուրաքանչյուր ամսի համար
կամ, ծայրահեղ գեպքում, յեռամսյակի սկզբին և վերջին, գու-
մարելով այդ մնացորդները և բաժանելով մնացորդների թիվ
վրա, մենք կըստանանք յեռամսյակի պարտավորութիւնների մի-
ջին գումարը* :

Ապա ընկերութեան հաշվական գրքերով պիտի պարզել, թե յե-
ռամսյակի ընթացքում պարտատերերին ինչ գումարի վճարումներ
և արված : Ըստ վորում՝ անհրաժեշտ և հաշվի առնել միայն պար-
տատերերին իսկապես վճարված գումարները . ժամկետների ամեն
տեսակի յերկարացումը, մուրհակների վերանորոգումը և այլն,—
վորոք հաշվի գերեռում (պարտքի հաշվին) անց են կացրված—
պիտի դուրս ձգել իրական վճարումները վորոշելիս :

Վորպեսզի վարկավորման վաճառական ժամկետը վորոշենք,
պետք է յեռամսյակի որերի թիվը (90 որ) բազմապատկենք յե-
ռամսյակի պարտքերի միջին մնացորդով և ստացած գումարը բա-
ժանենք պարտատերերին իրապես հետ դարձրված պարտքերի գու-
մարի վրա :

Յենթադրենք յեռամսյակի ընթացքում հաշվական գրքերում
հետևյալ պարտավորութիւնների մնացորդներն ունենք :

*) Պարտավորութիւնների միջինը վորոշելիս անհրաժեշտ է
ըստ հնարավորութեան վերցնել շատ թիվով մնացորդներ (որինակ,
տարեկան միջինը վորոշելիս 13 մնացորդ), ի նկատի առնելով այն,
վոր ինչքան շատ թիվով մնացորդների հետ գործ ունենանք, այնքան
ավելի ճիշտ կվորոշենք պարտավորութիւնների միջին մնացորդը :
(Տես վերևի ծանոթութիւնը) :

ԱՄԻՍ-ԱՄՍԱԹԻՎ	Բանկերին.	Ստանկարա- բաներ. (Հարկերով Հայկական Անդրադատ և այլն).	Ընդամենը.
Առ 1-ն հուլիսի	1.800	5.000	6.800
» 1-ն ոգոստոսի	1.600	5.440	7.040
» 1-ն սեպտեմբերի	1.600	6.000	7.600
» 1-ն հոկտեբերի	2.000	6.560	8.560
Գումար	7.000	23.000	30.000
Պարտավորությունների միջի- նը յեռամսյակում	1.750	5.750	7.500

Պարտավորությունները միջին մնացորդը, այսպիսով, մենք ստանում ենք գումարները բաժանելով մնացորդները թվի (4-ի) վրա:

Այս հաշվական գրքերով պարզում ենք, վոր բանկերին նույն յեռամսյակի ընթացքում վճարված է 3.500 ո. և մնացած պարտա-տերերին 13.400 ո.—ընդամենը վճարված է 16.900 ուրբի:

Կարճատև վարկերի (ստանց ավանդային գումարները) ոգտա-գործման ժամկետը վորոշվում է այս կերպ.

$$16.900 \text{ ո.} \quad \text{—} \quad 90 \text{ որ.}$$

$$7.500 \text{ ո.} \quad \text{—} \quad X \text{ որ.}$$

Այստեղից՝

$$X = 90 \times 7500 : 16.900 = 40 \text{ որի:}$$

Ավելի պարզ՝ նույնը կարելի յե այս ձևով ներկայացնել.

$$90 \text{ որ.} \times 7.500 = 675.000$$

$$675.000 : 16.900 = 40 \text{ որի (կտրացրած):}$$

Ուրեմն՝ րնկերուքյունն ոգտվում է 40 որ ժամկետ ունեցող վարկով:

Այս 40 որվա վարկավորման ժամկետը վերաբերվում է պար-տավորությունների բոլոր ձևերին (ղրամական, սպրանքային և այլն):

Վորպեսզի վորոշենք, յե առանձին ձևերի (քանկային, սպ-րանքային) վարկավորման ժամկետները քանի որվա են հավասար՝ առանձին ձևերի վարկային գումարներից պետք է հանել յեռամ-

այսպի միջին մնացորդը և պետք է պարզել գրքերով, յե ի հաշիվ այդ վարկերի ի՞նչ գումարներով է հանգեցվում կատարվել յե-ռամսյակի ընթացքում: Յեռամսյակի որերի քիվը պիտի բազմա-պատկել պարտավորությունների միջին մնացորդով և բաժանել այն գումարի վրա, վոր ցույց է տալիս յեռամսյակի ընթացքում կատարված իրական վնարումները:

Նույն ձևով կարելի յե պարզել, թե ընկերությունը վարկերի ի՞նչ ժամկետներով է ոգտվում առանձին հիմնարկներից—առան-ձին մաստկարարներից, բանկերից և այլն:

Այստեղ պետք է հիշատակել, վոր վերևը ցույց տված ձևով մենք պարզում ենք վարկավորման փաստական ժամկետը, այ-սինքն այն ժամկետը, վորով ընկերությունը փոխառու միջոցներն ոգտադրածում է յեռամսյակի ընթացքում: Այդպեք այդ ժամկետը համապատասխանում է այն ժամկետին, վոր ընկերությունը տա-լիս են վարկավորող հիմնարկները:

Վորպեսզի այս պարզենք՝ անհրաժեշտ է մանրամասնորեն ու-սումնասիրել, թե յեռամսյակի ընթացքում տեղի՞ յեն ունեցել արդ-յոք մուրհակներ արտադրելու, կամ ժամկետներ յերկարացնելու դեպքեր և յեթե այո՝—ի՞նչ գումարների: Յեթե յեղել են՝ այդ գումարները ևս պիտի ավելացնել իրական վճարումների գումարին և վարկավորման ժամկետը գտնել վերը ցույց տված ձևով:

Յենթադրենք՝ ընկերությունը յեռամսյակի ընթացքում 16.900 ո. փաստական վճարումներից բացի՝ ժամկետների յերկա-րացում է ունեցել 2000 ոուրբու. այս դեպքում պարտատերերի հաշիվ դերտար (պարտքը) կլինի 18.900 ո., վարկավորման ժամ-կետը կլինի՝

$$90 \times 7.500 = 675.000$$

$$675.000 : 18.900 = 36 \text{ որի (կտր.)}$$

Ուրեմն՝ վարկավորող հիմնարկներն ընկերությունը տալիս են պարտքերի վճարման ժամկետ՝ միջին հաշիվով 36 որ, սակայն չնորհիվ ընկերության վճարունակության թուլության ու ժամ-կետների յերկարացման—այդ ժամկետը բարձրանում է փաստորեն մինչև 40 որվա:

Ընկերության վճարունակության խնդիրը պարզելիս՝ այս հանդամները պիտի ի նկատի առնել:

9. ՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ, ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԱՐՎ- ԳՈՒԹՅԱՆ ՅԵՎ ՎԱՐԿԱՎՈՐՄԱՆ ՄԻՋԻՆ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐԻ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԿԱՂԸ ԳՏՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Այսպիսով մենք մի կողմից ունենք գրամագլխի շրջանառու-
թյան արագություն 60 սր, իսկ մյուս կողմից վարկավորման
ժամկետ 40 սր: Հարց է ծագում.— բարեհաջող գրություն մեջ է
ընկերությունը և կարո՞ղ է արդյոք պարտատերերին՝ կանոնավոր
վճարել յուր պարտքերը:

Ինչպես տեսնում ենք՝ շրջանառության միջին արագության և
վարկավորման միջին ժամկետի մեջ 20 սրվա տարբերություն
կա՞ (60 սր — 40 սր): Այդ տարբերությունը հարող է ծածկվել ըն-
կերության սեփական միջոցների այն մասով, վոր մասնակցում է
շրջանառությանը, (այս դումարի մեջ է նաև ընկերության գուտ
սզուտը)—ինչպես և յերկարատե ավանդներով ու պետական վար-
կերով, յեթև, ի հարկե ընկերության արամագրության տակ այդ-
պիսիները կան:

Այժմ պիտի վորոշել, թե ընկերությունն ինչպիսի գումար
(սեփական, ավանդային կամ յերկարատե վարկ) պիտի ունենա
յուր արամագրության տակ, վորպեսզի 20 սրվա յուր բացը ծածկել
կարողանա:

Այդ վորոշելու համար մենք հետևյալ դասագրություններն ու-
նենք. ամբողջ շրջանառու գրամագլուխը մի պտույտ է անում 60
սրվա ընթացքում: Ինչպիսի գումար է հարկավոր, վորք մի պր-
տույտ անել 20 սրվա ընթացքում: Չեակերպենք այդ հետևյալով:

12.090 n.	—	60 սր.
X n.	—	20 սր.

Այստեղից՝

$$X \frac{12.090 \times 20}{60} = 4030 p.$$

Այսինքն՝ ընկերությանն անհրաժեշտ լրացուցիչ միջոցներ
գումարը գտնելու համար՝ հարկավոր է շրջանառու դրամագլխի
գումարը բազմապատկել շրջանառության միջին արագության ու
վարկավորման միջին ժամկետի տարբերության վրա և բաժանել
դրամագլխի շրջանառության որերի թվի վրա: Կամ թվերով ձեռ-
կերպելով՝ այսպես.

$$12.090 \times 20 = 241.800 n.$$

$$241.800 : 60 = 4.030 p.$$

Նշանակում է՝ շրջանառության համար ընկերությունն ան-
հրաժեշտ են 4.030 n. լրացուցիչ միջոցներ (ավանդի, յերկարա-
տե վարկի կամ սեփական միջոցների ձևով):

Հաշվեկշռի վերլուծումից մենք գիտենք, վոր ընկերությունն
ունի այդպիսի միջոցներ:

ա) Ասեփական գրամագլուխներ և ընկերության ու- գուտները	1990 n.
բ) Յերկարատե ավանդներ	700 n.
գ) Հավելում մնացորդ ապրանքների վրա կամ ու- պագայի սզուտը	830 n.

Ընդամենը՝ 3520 n.

Այսպիսով՝ պակասում է շրջանառու միջոցների մի փոքր գու-
մար 510 n. (4.030 — 3.520): Այս դումարն է այն վճարային դե-
ֆիցիտը (գրամարկի), վորն ընկերությունն ունենալու յե: Յեզ-
րակացությունն այն է, վոր ընկերությունն աղբյուր յե գրամական
վճարումների վորոշ դժվարություններ, վորտեք ծրագիր կազմե-
լիս շպիտի մտտացվեն:

ձիշտ նույն յեզրակացությունը կզանք նաև ավելի հեշտ ու ա-
բաց ձևով: Շրջանառու գրամագլուխը մի պտույտ է անում 60 սր-
վա ընթացքում: Ինչպիսի գումար կարելի յե ունենալ 40 սրվա
ժամկետով վարկավորումը պարտատերերի հետ հանգցնելու հա-
մար:

12.090 n.	—	60 սր.
X n.	—	40 սր.

Այստեղից՝

$$X \frac{12.090 \times 40}{60} = 8060 p.$$

Ուրիշ խոսքով ասած պիտի շրջանառու գրամագլուխը բազմա-
պատկենք վարկավորման ժամկետով ու ստացածը բաժանենք շր-
ջանառության արագությունը ցույց տվող որերի թվի վրա:

Հաշվեկշռից մենք գիտենք, վոր կարճատե պարտավորու-
թյունների գումարը 8.570 սուրբի յե, հետևապես ժամկետային
վճարումները հանգցնելու համար պակասում է 510 սուրբի
(8.570 n. — 8.060 n.):

10. ՎՃԱՐԱՅԻՆ ՊԱԿԱՍՈՐԴԸ (ԴԵՖԻՑԻՏԸ) ԿԱՎԵԼՈՒ ՅԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ

Ինչպես ծածկել ընկերութեան վճարումները այդ բացը և ինչպես անել, վոր ընկերութեանը յիսկառոտար կերպով վճարունակ դառնա:

Վերոհիշյալից պարզ է, վոր՝

1. Կամ պիտի սեփական գրամագլխի շրջանառու մասը շարժանառու գրամագլխի մեջ ավելացնել 510 ուրբով՝ հասցնելով այն 2.500 ու . ,
2. Կամ պիտի արագացնել գրամագլխի շրջանառութեանը և
3. Կամ պիտի պարտատերից ստացվող վարկերի ժամկետները

յերկարացնել:

Ի հարկե, անհրաժեշտ է այս բոլոր միջոցներին միանգամից դիմել, սակայն այդ ապագա ծրագրի գործն է, վորին մենք հետագայում կդառնանք:

Այստեղ միայն ցույց տանք, թե ինչ կերպ պիտի վորոշել վարկավորման համար պահանջվող ժամկետը՝ կամ շրջանառութեան անհրաժեշտ արագութեանը՝ խուսափելու համար վճարային դե-

ֆիցիտից:

12.090 ու . շրջանառու գրամագլխի մի պտույտ է անում 60 ուրբով ընթացքում. ինչպիսի ժամկետ է անհրաժեշտ, վորպեսզի շրջանառու գրամագլխից 8.570 ու . հետ դառնա ընկերութեան գրամարկը՝ կարճատև վարկերը հանդիմանու համար:

12.090 ու .	—	60 ուր .
8.570 ու .	—	X ուր .

Ս.յտակից՝

$$X = \frac{60 \times 8.570}{12.090} = 42 \frac{1}{2} \text{ ուր .}$$

Ուրի խոսքով ասած՝ հարկավոր է շրջանառութեան արագութեանը ցույց տվող որերի թիվը բազմապատկել պարտավորությունների գումարով և բաժանել շրջանառու գրամագլխի վրա:

Յեզ ընդհակառակը՝ վորպեսզի վորոշենք, թե ինչ արագութեամբ է հարկավոր պտտեցնել շրջանառու գրամագլխի, պիտի

վարկավորման ժամկետը բազմապատկենք շրջանառու գրամագլխով և բաժանենք պարտավորությունների (պարտքերի) գումարի վրա:

$$40 \text{ ուր} \times 12.090 = 483.600$$

$$483.600 : 8.570 = 56 \text{ ուր (կլոր)}$$

11. ՅԵՐԿԱՐԱՏԵՎ ՎԱՐԿԵՐԻ (ՓՈԽԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈՒ ԱՎԱՆԳՆԵՐԻ) ԴԵՐԸ ԾՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ՍԵՋ

Վերևում, յերբ մենք խոսում էինք այն մասին, թե ինչ կապ կա գրամագլխի շրջանառութեան արագութեան ու վարկավորման միջին ժամկետների միջև, ավանդների նշանակութեանը մենք համարյա թե համարեցրինք սեփական միջոցների նշանակութեան հետ: Այժմ պիտի պարզանախորվել, վոր նման դեպքերում փոխառութեաններն ու ավանդները սեփական միջոցների նշանակութեան կարող են ունենալ միայն այն դեպքում, յերբ կրակց հանցներու ժամկետը լրանում է առնվազը մի տարի անցնելուց հետո: Ավելի կարճ ժամկետներ ունեցող փոխառութեաններն ու ավանդները պիտի դիմվեն վորպես կարճատև վարկեր և նրանց ոպտադործելու միջին ժամկետները պիտի դանել ճիշտ նույն կարգով, ինչպես վերեն ենք ցույց տվել: Նույնիսկ այն դեպքում, յերբ այս միջոցները շրջանառութեան մեջ են ավելի քան մի տարի ժամանակով և կարող են դիմվել վորպես սեփական միջոցներ, —անհրաժեշտ է մեծ զգուշութեան: Հենց դրա համար պիտի հիշել, վոր նրանց վճարման ժամկետները մոտենալուն համեմատ, այդ միջոցներին պիտի շրջանառութեան մեջ փոխարինեն սեփական միջոցները (փայլվարը, դուս ոգտի գուժարները և այլն)—և նոր ստացվելիք յերկարատև վարկերը: Յեթե չլինի այս գործողութեանը՝ ընկերութեանն անխուսափելիորեն Ֆինանսական մի շարք դժվարութեանների կհանդիպի յուր հետագա աշխատանքների ընթացքում:

12. ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՇՎԵԿՈՒ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆ ԱԿՏԻՎ ՈՒ ՊԱՍՍԻՎ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ԾՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԱՐԱԳՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԻԱՏԵՍԱԿ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾԵԼՈՒ ՅԵՂԱՆԱԿԸ

Ենք վերևում հաշվեկշռի լուծարքանակութեանը վորոշելիս՝ վերբուժում կատարելով—յերկու յեղանակ բերեցինք 1. թե շրջա-

նոսու գրամագլխի մեջ սեփական միջոցներն ինչ հարարերության մեջ են փոխառու միջոցների հետ և 2. թե շրջանառու միջոցների շրջանառության արագությունը (պատշաճները) վորքան և համապատասխանում վարկավորման ժամկետներին :

Այժմ մենք ուզում ենք համատու կանգ առնել հաշվեկշռի վերլուծման մի ուրիշ յեղանակի վրա, վոր պիտի կիրառել միայն այն դեպքում, յերբ վերլուծման վերահիշյալ յեղանակները, մասնավանդ յերկրորդ յեղանակը, տեխնիքական այս կամ այն պատճառով (որինակ հաշվետարի անփորձ լինելու հետեանքով) զժվարություն և ներկայացնում :

Այս յերրորդ յեղանակի ելությունը կայանում և նրանում, վոր ակտերի բոլոր շրջանառու հոգվածները (գրամարկը, սպրանք պարտապանները և այն) վերածվում են գանազան խմբերի՝ համաձայն նրանց յենթադրական իրացման (ընտրիլագիլայի) — որինակ՝ 30 որվա, 60 որվա, 90 որվա իրացման արժեքներ. գրան համապատասխան պատսխիլի միջոցները ևս (առաջին հերթին փոխառու միջոցները) նույնպես բաժանվում են բառ նրանց հանդեպման ժամկետները՝ նույնպիսի խմբերի — պարտավորություններ 30 որվա, 60 որվա, 90 որվա և այլն ժամկետներով : Համեմատության դնելով ակտիլի և պատսխիլի համապատասխան խմբերը — մեմբ կարող ենք վառչել թե ընկերությունը վորքան վնարունակ է և յերթ վնարունակ է և ունի վնարային դեֆիցիտ — ի՞նչ գումարով է այն արտահայտվում :

Այս յեղանակով վերլուծելը մի պակասություն ունի — այդ այն է, վոր շատ զժվար և բառ ժամկետները բաժանել այնպիսի արժեքները, վորպիսիք հանդիսանում են սպրանքներն ու պարտապանները, գրա համար անհրաժեշտ է իմանալ սպրանքների շրջանառության արագությունը, գոնե սպրանքների առանձին խմբավորումների վերաբերմամբ, մի բան, վոր շատ էլ հեշտ չէ, քանի վոր սպարտական ընկերությունները գումարային հաշվով են իրենց սպրանքները հաշվառում : Ինչ վերաբերվում և պարտապաններին, սպա նրանց վերաբերմամբ ճիշտ ժամկետներ վորոշելը շատ զժվար է և առանձին պարտապաններն այլ հաշվի մեջ բառ իրենց ժամկետների համարյա թե գիմարդի են դառնում :

Այսպիսով արժեքներն բառ իրենց իրացման ժամկետները բաժանելը միայն մոտավոր պատկերն է ցույց տալիս. մի հանդուս

մանք, վոր հաշվեկշռի վերլուծման այլ յեղանակները կիրառելի չըջանառության արագության ու վարկավորման ժամկետները վորոշումով) — տեղի չի ունենում :

13. ԴՐԱՍԱՐԿՂԻ, ԱՊՐԱՆԲՆԵՐԻ, ՊԱՐՏԱՊԱՆՆԵՐԻ ՅԵՎ ԱՅԼ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ԱԿՏԻՎՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԱՐԱԳՈՒԹՅՈՒՆԸ ՎՈՐՈՇԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Վերևում մենք ցույց տվինք, թե ինչպես պիտի վորոշել գրամագլխի շրջանառության արագությունը : Ընկերության Ֆինանսական գրությունն ավելի պարզելու համար՝ հետաքրքիր կը լինի պարզել, թե ինչ արագությամբ են պատվում առանձին-առանձին գրամարկը, սպրանքները և այլն, կամ թե ինչքա՞ն են պատկում գրամական միջոցները գրամարկը, սպրանքները խանութներում և մասնավանդ՝ թե պարտապանների մոտ ցրված միջոցներն ի՞նչ արագությամբ են հետ դառնում : Այս կերպ կարելի չէ իմանալ, թե այլ արժեքներից վորն է գրամագլխի գանազա շրջանառության վրա ազդում :

Այդ վորոշելու համար՝ պիտի վերցնել արժեքներից յուրաքանչյուրի մնացորդը յեռամայակի ամիսների սկզբում, բաժանել 4-ի (մնացորդների թիվը) — և այդպիսով գանել ամսական միջին մնացորդը : Այդպիսով պիտի վորոշել յուրաքանչյուր հաշվի շրջանառությունը յեռամայակի ընթացքում՝ այն է. ա) թե գրամարկից ինչքա՞ն է յեղք յեղել, բ) ինչքա՞ն գուտ առևարական շրջանառություն է յեղել (սպրանքներ և ծախվել խանութներից ու ձեռնարկներից) և գ) ինչքա՞ն են պարտապաններն ի հաշիվ իրենց պարաքի գրամ մուծել ընկեր. գանձարկը : Իրամարկի, սպրանքների և պարտապանների շրջանառության արագությունը մեմբ կը գտնենք՝ բազմապատկելով յեռամայակի սրերի թիվն այդ արժեքներից յուրաքանչյուրի միջին մնացորդով և ստացած սրերի թիվը բաժանելով յուրաքանչյուր հաշվի յեռամայակի շրջանառության գումարի վրա :

Պարտապաններին բաց թողած միջոցների արագությունը վորոշելիս ևս պիտի ի նկատի առնել, վոր հնարավոր են նրանց վրձարումների ժամկետների յերկարացում կամ նրանց մուրհակների արտազրում : Կարելիոր է այս դեպքում պարզել վարկավորման փաստական ժամկետը և այն ժամկետը, վոր յենթադրվում էր վար-

կախարհան ժամանակ : Այդ վարչել կարելի չե նույն յեղանակով ինչպես մենք ցույց ենք տվել վերևում—ընկերության բաց թողնելով փարկերի ժամկետները վարչելիս (տես յերես 29) :

14. ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԲԱՇՏՈՒՄՆ ԸՍՏ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԲՆԵՐԻ

Ընկերության առ 1-ն հոկտեմբերի 1926 թվի հաշվեկշիռը քննելիս՝ մենք տեսնում ենք, վոր ընկերությունը վոչ միայն ապրանքներ և վաճառում այլ և ունի սննդամատակարարման ձեռնարկներ (փուռ, ճաշարան) : Ուրիշ խոսքով ասած՝ ընկերությունն առևտրական ու արտադրական գործարքներով և զբաղվում : Տեսնենք, թե ընկերության միջոցներն այդ հիմնական գործարքների վրա ինչպես են բաշխվում :

ԱԿՏԻՎԻ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԳՏԵՎԱԾ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ	Ապրանք- ին գոր- ծարքներ	Արտադր- թյան մեջ	Ընդամենը
1. Կրամարկդ	150	100	250
2. Ապրանքեր վաճառքի գնով	7.430		7.430
3. Սննդամատակարարման ձեռնարկներ (այլուր, ճաշարանի համար մթերքներ և այլն)	—	2.910	2.910
4. Պարտապաններ.			
ա) կանխույթներ կախած մթերք- ների համար (ճաշարանի համար).	—	540	540
բ) մանր խանութային վարկ	960	—	960
Ընդամենը	8.540	3.550	12.090

Կրամարկդի 250 ռ. մենք բաժանում ենք յերկու մասի—150 ռ. առևտրական գործարքների համար և 100 ռ. արտադրական գործարքների համար :

Պարտապանները ևս մենք յերկու մասի յենք բաժանել ըստ նրանց բնույթի. ճաշարանի կարիքների համար գնված կախած մթերքների համար սրված ափանսները մենք արտադրական գործ-

արք ենք համարում, իսկ մանր խանութային վարկավորման գումարները—առևտրական գործարք :

Այսպիսով մենք տեսնում ենք, վոր ընկերության շրջանառու միջոցներից առևտրական ձեռնարկներում սրված և 8540 ռուբլի և արտադրական ձեռնարկներում (փուռ և ճաշարան) 3550 ռուբլի Սակայն, ի նկատի առնելով, վոր վերջին գումարի մեջ մտնում և խոչոր մի գումարի այլուր (1460 ռ.) վոր փուռում հաց թխելուց հետո դարձյալ խանութներում ծախվելու չե (ըստ ելույթյան առևտրական ձեռնարկ և) —այսպես մենք հետևյալ յեղրակացությանն ենք գալիս. ընկերության շրջանառու միջոցներից՝ 12090 ռուբլուց 10000 ռուբլին գրված և առևտրական գործում և 2090 ռուբլին արտադրական գործում :

15. ԱՌԵՎՏՐԱԿԱՆ ՈՒ ԱՐՏԱԳՐԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅՈՒՆԸ

Պիտի վարչել, թե այդ միջոցներն ինչպիսի արագությամբ են պատվում առևտրական ու արտադրական ձեռնարկների մեջ : Այդ անհրաժեշտ և, ինչպես ներքևում կը տեսնենք հոկտեմբեր—դեկտեմբեր յեռամսյակի պլանը կազմելու համար :

Մենք վերևում ասել ենք, վոր միջոցների շրջանառության արագությունը վորոշելու համար անհրաժեշտ և առնվազը, վոր մենք իմանանք թե յեռամսյակի սկզբին առևտրական ու արտադրական ձեռնարկներում ինչպիսի միջոցներ են գտնվելիս յեղել : Այս գեպում մենք պիտի իմանանք 1926 թվի հուլիսի 1-ի այդ արժեքների գումարները :

Յենթապրենք թե մեր ավյալներից յերևում և, վոր հուլիսի 1-ին առևտրական գործարքների մեջ գտնվում էր 10400 ռուբլի և արտադրական ձեռնարկներում 1510 ռ. : Այստեղից հուլիս—սեպտեմբեր յեռամսյակի միջոցների միջին գումարը մենք կը ստանանք $10 \cdot 000 \text{ ռ.} + 10 \cdot 400 \text{ ռ.} = 20 \cdot 400 \text{ ռ.} : 2 = 10 \cdot 200$ ռուբլի առևտրի մեջ և $1510 + 2090 = 3600 : 2 = 1800$ արտադրության մեջ :

Յեռամսյակի ընթացքում առևտրական գուտ շրջանառության գումարը $13 \cdot 400 \text{ ռ.}$ չե, իսկ արտադրական ձեռնարկներինը 4600 ռ. —

Այսպիսով՝ մենք կարող ենք վորոշել միջոցների շրջանառության արագությունը՝

ա) ստեարի մեջ

90 X 10200 = 918.000

918.000 : 13.400 = 68 որ (կոր)

բ) արտադրական ձևնարկներում

90 X 1800 = 162.000

162.000 : 4600 = 35 որ (կոր)

16. ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՇՎԵԿՇՈՒ ՆՈՐՄԱԼ ԿԱՌՈՒՑ-ՎԱԾՔԻ ՄԱՍԻՆ

Նախ քան հաշվեկշռի վերլուծումը վերջացնելը՝ կարևոր է հանդ առնել ևս յերկու խնդրի վրա. ա) ի՞նչպիսի նորմալ կառուց-վածք պիտի ունենա ընկերութեան հաշվեկշիռը և բ) հաշվեկշիռների համեմատութեան վրա կամ ինչպես ասում են հաշվեկշռի վերլուծումը նրանց շարժողութեան (գինամիկայի) տեսակետից—(յերկու հաշվեկշիռների համեմատական վերլուծումով) :

Կանգ առնենք առաջին խնդրի վրա .

Նորմալ հաշվեկշիռը վորոշելիս՝ պիտի յելակետ ունենալ այն փորձը, վոր գոյութեան ունի սկզբնական կոտորածով ցանցում : Մենք արդեն գիտենք, վոր կոտորածների նորմալ աշխատանքներին հատկապես խանգարում են արտաչրջանառու միջոցները (գույքը, փայեր միութեաններում, արժեքավոր թղթերը) և ապա պարտապանների հաշիվը . այս բոլորը շատ դանդաղեցնում են ընկերութեան շրջանառութեան արագութեանը : Սակայն պիտի նկատել, վոր դրամական միջոցները դրամարկիում կուտակել ևս ընկերութեանը նույնպես ձեռնտու չեն, քանի վոր այդ փողը շրջանառութեան մեջ վոչ մի մասնակցութեան չի ունենում և հետևապես վոչ մի յեկամուտ չի բերում ընկերութեանը :

Այստեղից մենք հանգում ենք մի յեզրակացութեան, վոր ակտիվ արժեքների գլխավոր մասը պիտի լինեն ապրանքները և գյուղական մթերքների պատրաստումը (ի հարկե յեթե ընկերութեանը այս վերջին նպատակի համար ունի հատուկ միջոցներ և մթերքներն անմիա սպասելու չուկա) : Արտադրական ձևնարկներից պիտի հնարավորին չափ խուսափել, քանի վոր սպասողական կոտորացիայի մոտակա նպատակն է կանոնավորել առևտուրը :

Սակայն յեթե անհրաժեշտ է այս կամ այն արտադրական ձևնարկն ունենալ, ապա նրա համար մթերքներ ու հում նյութեր

պիտի պատրաստել իրական պահանջին համապատասխան չափով :

Յեղևելով սկզբնական կոտորածովների գործնականից՝ կարելի չէ նորմալ համարել, յեթե հաշվեկշռի 10 %-ը (ծայրահեղ դեպքերում 15 %-ը) գտնվում են արտաչրջանառու արժեքների մեջ, ի հարկե, այդ գումարի մեջ պիտի մտնի նաև ընկերութեան գույքը :

Պարզ է, վոր ակտիվի մնացած 85—90 %-ը պիտի կազմեն շրջանառու միջոցները, վորի 100 %-ը մոտավորապես պիտի յաշխի հետևյալ հարաբերութեամբ.—ապրանքներ 85—90 %, պարտապաններ—5—10 % և գրամարկի 5 %-ը :

Ինչ վերաբերվում է պատսիվ արժեքների բաշխմանն ըստ ագրյութների, մենք վերեն ենք ասել, վոր նորմալ գրութեան ենք համարում յերբ սեփական միջոցների 1—բուրյու գիմաց փոխառու միջոցները 3 բուրյուց ավելի չեն :

Իրականութեամբ. Հիմնավորել կարոց ենք այդ նորմաները յեղևելով ընկերութեան շրջանառութեանից և այդ շրջանառութեան նորմալիցացիայից : Յենթադրենք ընկերութեանն ունի ամսական 3000 բուրյու շրջանառութեան : Հարց է ծագում, թե նա ինչպիսի շրջանառու գրամադրու է հաշվեկշիռ պիտի ունենա :

Այդ հարցերին պատասխան կան հետևյալ գաղափարներով :

Ս. Կ Տ Ի Վ	Գումար	Պ/100-ային հաստատությունների քանակը	Պ/100-ային հաստատությունների արժեքը
<p>1. ԳՐԱՄԱՐԿՂՈՒՄ պիտի պահել այնպիսի գումար, վոր ապահովում է նրա ընթացիկ ծախսերը և չի անցնում չերեք որվա գրամական պահանջի ընդհանուր գումարից: Այսինքն գրամարկում պիտի լինի</p> <p>$3000 : 30 = 100$ ռուբ. $100 \times 3 = 300$ «</p>	300		8,5%
<p>2. ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ ԻՆՔՆԱՐԺԵՔՈՎ—պիտի ՄԻ ԱՄՍՎԱ ՊԱՀԱՆՁԻՑ ԱՎԵԼԻ ՉԸԼԻՆԵՆ: Այդ նորման կոսպերատիվների փորձից և վերցրած և շատ համապատասխանում է աշխատանքի նորմալ լինելուն:</p> <p>$3000 : 30 = 100$ ռուբ. $100 \times 30 = 3000$ ռուբ.</p>	3.000		83%
<p>3. ՊԱՐՏԱՊԱՆՆԵՐԻՆ—կարելի չի վարկավորել ամենաշատը 30 որով և փոշ ավելի քան առևտրական շրջանառության 10%-ը, այսինքն՝</p> <p>$\frac{3000 \times 10}{100} = 300$ ռուբ. $\frac{300 \times 30}{30} = 300$ ռուբ.</p>	300		8,5%
Ընդամենը շրջանառու գրամագույնը	3.600		100%
<p>4. Շրջանառությունից դուրս միջոցները պիտի կազմեն հաշվեկշռի 15%-ից փոշ ավելի մի գումար: Յեվ փորովհետև շրջանառու միջոցները հաշվեկշռի 85% են կազմում—արտաշրջանառու միջոցների գումարը կը գանենք այսպես.</p> <p>3600 ռ. — 85%—է $\times$ ռ. — 15%—ը.</p> <p>Այսակերպ $\times \frac{3600 \times 15}{85} = 635$ ռ.</p>	635		
Հաշվեկշիռ	4.235		

Պ Ա Ս Ս Ի Վ	Գումար	Պ/100-ային հաստատությունների քանակը	Պ/100-ային հաստատությունների արժեքը
<p>1. փոխառու միջոցները</p> <p>Յեղնելով սեփական ու փոխառու միջոցների հարաբերությունից 1:3-ի անհրաժեշտ և ունենալ փոխառու միջոցներ</p> <p>$3600 : 4 = 900$ $3600 - 900 = 2700$ ռ.</p>	2.700 ռ.		63,8%
<p>2. Սեփական միջոցներն պիտի լինին</p> <p>$900 + 635 = 1535$ ռ.</p>	1.535 ռ.		36,2%
Հաշվեկշիռ	4.235 ռ.		100%
<p>Տեսնենք, թե ինչ տարբերություն կա մեր հաշվեկշռի և նորմալ հաշվեկշռի կոստոյգվածքի մեջ: Ըստ փորում, նմալ հաշվեկշռում արտաշրջանառու միջոցները, յնթադրում ենք, լամբողջ հաշվեկշռի 15% են կազմում (սես հաջորդ յերեսը):</p> <p>Ինչով և տարբերվում մեր հաշվեկշիռը նրա կողքին բերված նորմալ հաշվեկշռից:</p> <p>Նախ՝ վոր արտաշրջանառու միջոցները 8 %-ով ավելի յենքան պետք է լինելին նորմալ հաշվեկշռի մեջ, յերկրորդ՝ պարտապանների վրա հաշվվող պարտքը նույնպես 3,6 %-ով ավել է, քան նորմալ հաշվեկշռում, և վերջապես՝ 12,8% գանվում է սննդամատակարարման ձեռնարկներում: Յեվ շրնայած, վոր պատիվում թե մեկ և թե մյուս հաշվեկշիռներում սեփական միջոցների հարաբերությունը նույնն է, սակայն նրանց մասնակցությունը շրջանառության մեջ փոխառու միջոցների համեմատությամբ պակաս է:</p> <p>Ինքն ըստ ինքյան հասկանալի յե, վոր ընկերության հաշվեկշիռը նորմալ հաշվեկշռին մոտեցնելը պիտի կաթի պլանային գործնեյություն հիմնական ինդիկորը:</p>			
<p>17. ՅԵՌԱՄՍՅԱԿԻ ՅԵՐԿՈՒ (ՍԿՁԲԻ ՈՒ ՎԵՐՁԻ) ՀԱՇՎԵԿՇԻՌՆԵՐԻ ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ</p> <p>Ընկերության Ֆինանսական գրությունը վերլուծելիս անհրաժեշտ է փոշ միայն իմանալ ընկերության գործերի գրությունը</p>			

յեռամսյակի վերջին, նոր պլանային յեռամսյակի սկզբին, այլ և անհրաժեշտ և պարզել—ընկերության Ֆինանսական դրությունը անցած յեռամսյակի ընթացքում լավացել և թե՛ վատացել և :

Այլ հարցին պատասխանել կարելի չէ համեմատության զննյով վերջին իրական հաշվեկշիռը յեռամսյակի սկզբի իրական հաշվեկշիռի հետ :

Համեմատությունը մեզ կը պարզի՝

1. Թե հաշվեկշիռն ի՞նչպես և աճել թվական (գումարային) աեսակետից .

2. Թե ընկերության շրջանառու միջոցների գումարները մեծացել են թե քչացել են հաշվեկշիռի մեջ և արդյոք նրանց նշանակությունը հաշվեկշիռի մեջ աճե՞լ է, թե՞ կրճատվել : Համապատասխան փոփոխությունը նկատելի կը լինի նաև արտաշրջանառու արժեքների վերաբերմամբ .

3. Թե պարտապանների հաշվի մեջ ի՞նչ փոփոխություն է կատարվել . շրջանառու միջոցների համեմատությամբ պարտառերի տոկոսային հարաբերությունն աճել է՞ թե պակասել .

4. Նույնպես կը պարզենք, թե ապրանքային արժեքները և գրամարկզն ի՞նչ փոփոխություն են յենթարկվել .

5. Վո՞րքան են ավելացել սեփական գումարադրուհիները և ի հաշիվ գրամարկզիների վո՞ր մասի (հիմնական, փայլածարային գրամարկզի և գուտ սպտի) .

6. Ի՞նչ գումարային փոփոխություն է նկատելի փոխառու միջոցների մեջ և ինչպիսին է նրանց դերը հաշվեկշիռի համեմատությամբ .

7. Սեփական միջոցների հարաբերությունը փոխառու միջոցների վերաբերմամբ աճե՞լ է, թե՞ պակասել և վերջապես՝

8. Ընկերության Ֆինանսական դրությունը համաձայն վերահիշյալ ցուցանիշների՝ լավացե՞լ է, թե՞ վատացել :

Այսպիսի համեմատությունն ընկերության թույլ կողմերն ափսոս լավ կը պարզի և աստիճանաբար գործունեության պլան մշակելու շատ կ'օգնի :

Հաշվեկշիռի համեմատության ձևն աղյուսյակով կարելի չէ պատկերացնել հավելումի մեջ ցույց տված ձևով . (տես պլանի սխեման—№ I տախտակը) :

I. ՇՐՋԱՆԱԹՈՒ ԱՐՓԵՔՆԵՐ		II. ՓՈԽԱՐՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ	
1. Գրամարկզ և ընթացիկ հաշվիներ	2. Ապրանք. ինքնարժ	3. Անցյառու. ձեռնարկ.	4. Փարտապաններ
Ընդամենը շրջանառ. մեջ	77	100	85
100	100	100	100
II. ԱՐՏԱՇՐՋԱՆ ԱՐՓԵՔՆԵՐ	23	—	15
5 փոխը. ցույց և ուղն	—	—	—
Հաշվեկշիռ	100	—	100
I. ՓՈԽԱՐՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ		II. ՍԵՓԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ	
Հաշվեկշիռ		Հաշվեկշիռ	
63.8	63.8	36.2	36.2
100	100	100	100
Հաշվեկշիռի %	Հաշվեկշիռի %	Հաշվեկշիռի %	Հաշվեկշիռի %
63.8	63.8	36.2	36.2

18. ՀԱՇՎԵԿՉՈՒ ՎԵՐԼՈՒԾՄԱՆ ՅԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Այսպիսով՝ մենք մանրամասն ու հետևողական կերպով ծանոթացանք, թե ընկերությունը յուր հաշվեկշռի համաձայն 1926 թվի հոկտեմբերի 1-ին ի՞նչ Փինանսական դրություն ունեւր: Մենք իմացանք, թե ընկերության արամագրության տակ ի՞նչ շրջանառու միջոցներ կան, շրջանառության միջոցներից սեփական ու փոխառու միջոցներն ի՞նչ մասն են կազմում, արտաշրջանառու ի՞նչ միջոցներ ունի ընկերությունը, շրջանառու միջոցներն ի՞նչ արագությամբ են պտտվում, ընկերությունն ի՞նչպիսի ժամկետներով և վարկավորվում, վորքա՞ն և նա վճարունակ, առևտրական ու արտադրական ձեռնարկներում ի՞նչպես են բաժանված նրա միջոցները, ի՞նչպիսի արագությամբ են այդ միջոցները պտտվում ընկերության առևտրական ու արտադրական ձեռնարկներում, ի՞նչպիսի նորմալ հաշվեկշիռ պիտի ունենար ընկերությունը և յեռամսյակի ընթացքում ընկերության Փինանսական դրության մեջ ի՞նչ փոփոխություն և առաջ յեկել:

Հաշվեկշռի վերլուծումից մենք հանգում ենք հետևյալ յեզրակացություններին՝

1. Ընկերությունը յուր առ 1 հոկտեմբերի 1926 հաշվեկշռով բավականաչափ վճարունակ չի: Ըստ վորում, նրա վճարունակությունը կախված է յերկարատև (մի տարի ժամկետով) ավանդներից, վորովհետև ընկերության սեփական միջոցները շրջանառության մեջ քիչ մասնակցություն ունեն:

2. Ընկերության դրամագլուխը պտույտ և անում 60 սրվա ընթացքում, վորպիսին շատ դանդաղ պտույտ պիտի համարել: Այդ յերևույթն առաջանում է նրանից, վոր ընկերությունը վարկավորում է յուր անդամներին բավականին մեծ դումարներով և վոր ամենագլխավորն է՝ շատ յերկար ժամանակով: Ճիշտ ժամանակին այդ վարկերը հետ գանձելն ապահովված չէ. դրա շնորհիվ ստացվում են անհուսալի և կասկածելի պարաքերի մեծ գումարներ: Դրամագլխի նորմալ շրջանառությունը պիտի համարել 40-45 սրվա արագությունը (պտույտը):

3. Ընկերության միջոցների մի խոշոր մասը գանվում է անչարժ դրության մեջ — հատկապես գույքի ու ձեռնարկների սարքավորման:

4. Շնորհիվ այդ բոլորի՝ ընկերության հաշվեկշռի կառուցվածքը նորմալ հաշվեկշռի կառուցվածքից մեծ շեղումներ և կատարել և խոշոր չափով տարբերվում է:

5. Առաջիկա յեռամսյակի աշխատանքային ծրագիրը կազմելիս՝ ընկերության գործունեյության այդ բոլոր անբարեհաջող կողմերը պիտի հաշվի առնել: Անհրաժեշտ է ծանր վաճառվող ապրանքները մի կերպ ծախել, գնել միայն հեշտ ծախվող (խողովոյ) ապրանքներ. պիտի վերջ տալ ապառիկ առևտրին ու վարկավորմանը, պիտի գանձել հին ապառիկները, արագացնել շրջանառությունը, մեծացնել ընկերության սեփական միջոցները՝ գանձելով փոխավճարները և աշխատանքը տանելով ավելի գիտակից կերպով. նոր գույք ու սարքավորում չպետք է գնել — ընդհակառակը՝ միջոցներ պիտի ձեռք առնել վաճառելու համար գույքի ու սարքավորման այն մասը, վոր ավելորդ է ընկերության գործունեյության համար և այլն . . . և այլն:

2. ՊԼԱՆԱՅԻՆ ՅԵՌԱՄՍՅԱԿԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Վարչությունը շարունակ հոգ պիտի տանի շրջանառութեան մեջ յուր սեփական միջոցները շտապելու մասին, սեփական դրամադրութիւնները կարելի չե՛ս ալեւացնել հետեւյալ միջոցներով . 1. Նոր անդամների անդամագրութեամբ, փայտափայտների լրիվ կամ մասմաս գանձումով, 2. Ընկերութեան անդամներից փայտափայտների մնացած մասը (ապառիկների) գանձելով, 3. Աշխատելով ընկերութեան գործերը վարել սրինական ոգուտով .— (ընկերութեան ստացած զուտ ոգուտի մեծ մասը վերջում՝ ընկերութեան սեփական դրամադրութիւնն է կցվում), 4. Աղատելով ընկերութեան անշարժ միջոցների մի մասը, յենթադրենք՝ վաճառելով դուրքը ու սարքափորման մի մասը, առանց վորի կարելի չե՛ս ընկերութեան գործերը վարել, 5. Հավաքելով ընկերութեան պարտապանների վրա հաշվով ոգ պարտքերը և այլն :

Միաժամանակ պիտի աշխատել ընկերութեան անդամներից ու շրջանի ազգարնակութեանից ընդունել ամանդներ ու ապրանքների դնման կանխույթներ (սպանաներ), մանավանդ սեզոնային (տարվա փորոշ յեղանակի հետ կապված) նշանակութեան ունեցող ապրանքների ու նյութերի համար :

Յենթադրենք վեր նոր սկսվող յեռամսյակում ընկերութեան վերջին յեռամսյակի աշխատանքից յեղնելով և ի նկատի առնելով Ֆինանսական այլ հնարալորութեաններ, ընկերութեան սեփական դրամադրութիւնները կարող են հետեւյալ կերպով աճել :

1. Յենթադրվում է 60 նոր անդամների անդամագրութեան, փորձնից յուրաքանչյուրը պիտի մացնի 2 ր. 50-ական կոպեկ փայտափայտ և 1-ական բուրբի մուտքի վճար :

- ա) Մուտքի վճար . . . . . 60 բուրբի
- բ) Փայտափայտ . . . . . 150 »

2. Ընկերութեանը նոր սկսվող յեռամսյակի սկզբում ունի ընդամենը 500 անդամ, փորձնից հաջաբաժ միջին փայտափայտը 2 ր. 50 կ. է : Ընկերութեանը յենթադրում է տանել փայտափայտային կամպանյա և համանական և համարում միջին փայտափայտը հասցնել 3 բուրբու : Ասել է՝ ընկերութեանը յենթադրում է ունենալ փայտափայտների լրացուցիչ գանձում 50 կ. × 500 ր. = 250 ր.

3. Ընկերութեանն ունեցել է նախկին յեռամսյակում 18000 ր. շրջանառութեան գիմաց 2% զուտ ոգուտ : Ընկերութեանը յենթա-

III. ԹՐԱԳՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՆԱԽԱԴԻՅԱԼՆԵՐԸ

Առևտրա-ֆինանսական ծրագիր կազմելու համար՝ բացի ընկերութեան ֆինանսական դրութեանից՝ անհրաժեշտ է պարզել՝

1. Անցյալ յեռամսյակի գործունեութեան արդյունքներն ու այն հարցը, թե՛ պլանային յենթադրութեանները վորքանով են կատարվել .

2. Ընկերութեան ֆինանսական հնարալորութեանները նոր յեռամսյակում .

3. Յենթադրական առևտրական շրջանառութեանը նոր սկսվող յեռամսյակում .

4. Կոտպերատիվ գործունեութեան շրջանի ազգարնակութեան սպառողական ունակութեանը և այն հարցը, թե՛ կարո՞ղ է արդյոք յենթադրական առևտրական շրջանառութեանն իրականացվել .

5. Շուկայի դրութեանը, այսինքն՝ արդյոք կարո՞ղ կլինի ընկերութեանը համաձայն յուր պլանային յենթադրութեանների ապրանքներ գնել :

Կանգ առնենք այս ինքիքների վրա տոանձին-առանձին :

1. ԱՆՅՅԱԼ ՅԵՌԱՄՍՅԱԿԻ ԱՌԵՎՏՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՅՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԲՆԵՐԸ

Առևտրական գործունեութեան արդյունքները պիտի պարզել յերակետ ունենալով նախկին յեռամսյակի պլանը և այն, թե՛ այդ պլանը վորքանով է կատարված : Նոր պլանը տեխնիքապես այնպես պիտի կազմել վոր ազգարնակների մեջ գուղահետաքար ցույց արվեն անցյալ յեռամսյակի իրական աշխատանքը և նոր յեռամսյակի համար արվող պլանային յենթադրութեանները :

Մեր այս տեսակետը հաշվի չենք առնելու ներքեում, յեբր պլանը կազմելու տեխնիկային անցնենք : Նույնպես մենք ցույց կտանք, թե՛ անցյալ աշխատանքի վոր կողմերն է կարևոր հաշվառման յենթադրելի և տեխնիկապես ի՞նչպես կարելի չե՛ս այդ անել :

գրում և ունենալ նման շրջանառութեան նաև նոր սկզբող յեռամ-
սյակում: Այլ խոսքով ասած՝ ընկերութեանը պիտի ստանա ըստ
պլանի (18000×2 4.)=36000 կող. կամ 360 ր.

$$\frac{18.000 \times 2}{100} = 360 \text{ ր.}$$

4. Ավելորդ գույքի վաճառքից 30 ր.

Թեև սեփական միջոցների ափեյացում և սպասվում 900
բուրլի, սակայն պիտի յենթադրել, վոր այդ գումարն ընկերու-
թյան արամադրութեան տակ և լինելու միայն յեռամսյակի վեր-
ջում: Յենթադրելով, վոր յեռամսյակի ընթացքում այդ գումարի
կուտակումը կարտաբխելու յե ամիս-ամիս հավասարաչափ՝ մենք
շրջանառութեան մեջ կունենանք այդ գումարի միայն կեսն այն և
450 բուրլին*):

Պլանային յեռամսյակի սկզբնական հաշվեկշիռի վերլուծումից
մենք արդեն գիտենք, վոր շրջանառութեան մեջ գտնվող սեփական
միջոցների գումարը հավասար և 1990 բուրլու: Կրնչանակի, վոր
պլանային յեռամսյակի ընթացքում շրջանառութեանը մասնակցող
միջոցների ընդհանուր գումարը հավասար կլինի 1990ր. + 450 ր. =
=2440 ր.: Այդ գումարին, ինչպես մենք վերևում պայմանավոր-
վել ենք, պիտի ափեյացնել նաև 700, — այն ավանդների գումարը,
վորոնց հանգցելու ժամկետը մի տարուց հետո յե լրանում: Այսպի-
սով յեռամսյակի ընթացքում մշտական շրջանառու միջոց պիտի
համարել 2440 ր. + 700 ր. = 3140 բուրլին. մնում և պարզել, թե
առանց ընկերութեան վճարունակութեանը խախտելու՝ ընկերու-
թյանն ի՞նչ ապրանքային ու բանկային վարկեր կարող և ունենալ,
վորպես կարճատև փոխառու միջոցներ—այլ և ի՞նչ ավանդներ ու
այլ կանխույթներ կարող են լինել իր արամադրութեան տակ—
ապրանքների գնման համար: Մենք արդեն գիտենք, վոր պլանա-
յին յեռամսյակի սկզբում ընկերութեան փոխառու միջոցները սե-
փականից գերազանցում են համարյա $\frac{1}{3}$ անգամ և ընկերու-
թյանը հաղիվ և յուր վճարումների ծայրը ծայրին հասցնում:

*) Ստանում ենք այդ 450 ր.: հետևյալ գառողութեանների
հետևանքով. յեռամսյակի սկզբում այդ 900 բուրլուց մասնակցում
են շրջանառութեան մեջ գերո (0) բուրլի, յեռամսյակի վերջում—
900 ր. միջին կուտակումը յեռամսյակի ընթացքում ստանում ենք

$$\frac{0 + 900}{2} = 450 \text{ ր.}$$

Մենք պայմանավորվել էինք՝ թե վճարումային գրութեանն
այն ժամանակ և նորմալ լինում, յերբ շրջանառութեան մեջ կար-
ճատև փոխառու միջոցների գումարը մշտական գրամազլիսից (սե-
փական ու մի տարուց ավելի ժամանակով փոխ առած) $\frac{1}{3}$ անգամից
ավելի չի լինում՝ հետևապես ընկերութեանը կարող և ունենալ
կարճատև փոխառու միջոցներ՝ վոր ավելի քան $3140 \times \frac{1}{3} = 9420$
(մշտական միջոցները բազմապատկած սեփական ու փոխառու մի-
ջոցների հարաբերութեանը ցույց տվող թվով):

Այսպիսով՝ շրջանառու գրամազլուի, վոր պլանային յեռամս-
յակում ընկերութեան արամադրութեան տակ և դանդելու, հե-
տևյալ մասերից և կազմվելու:

Տեական միջոցներ	2.440 ր.
Ավանդներ (1 տ. ժամկետից ավել)	700 ր.
Փոխառու միջոցներ	9.420 ր.

$$\text{Ընդամենը . . . . . 12.560 ր.}$$

Կարելի յե յենթադրել, վոր ընկերութեանը կարող և գանա-
զան միջոցների ու սրատրաստումների նպատակով իրեն համար մի
վորոչ գումար հասկացնել—ինչպես նախկին յեռամսյակում
2100 ր.—կախում թերքների և սննգամատակ. ձեռնարկների հա-
մար—այսպիսով՝ ընկերութեան ստեղծական շրջանառութեան մի-
ջոցների գումարը կրկին—12560 ր.—2100 ր.—10460 բուրլի:

3. ԻՆՉՊԵՍ ՊԻՏԻ ՎՈՐՈՇԵԼ ՊԼԱՆԱՅԻՆ ՅԵՌԱՄՍՅԱԿԻ ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԸ՝ ՀԻՄԲ ՈՒ- ՆԵՆԱԼՈՎ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒՄԻ ՊՏՈՒՅՏԻ ԱՐԱ- ԳՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ՓՈՒՆԱՌՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐՆ ՈԳՏԱԳՈՐ- ԾԵԼՈՒ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐԸ

Շրջանառու միջոցները վորոչելու մյուս յեղանակը հիմնվում
և գրամազլիսի շրջանառութեան արագութեան և վարկավորման
ժամկետների վրա: Այս յեղանակն ավելի դժվար և, սակայն ավելի
հաստատ և: Այդ յեղանակի էյութեանը հետևյալն և: Քանի վոր
մենք շրջանառութեան մեջ ունենք 3140 ր. (սեփական ու մի տա-
րուց ավելի ժամկետով) միջոցներ և քանի վոր մեզ հայտնի յե,
թե նախկին յեռամսյակում շրջանառութեան արագութեանը 60 օրի
յեր հավասար —վորպիսի արագութեան մենք պլանային յեռամ-
սյակում յենթադրում ենք 55 օր գարձներ—ունենալով վարկեր

ստանալու նախկին 40 որ ժամկետները, — այսպիսի պայմաններում դժվար չի գտնել, թե պարտատերերից փորձես ապրանքային ու գրամատիան վարկ ինչքան կարող ենք ստանալ պլանային յետամսյակի ընկնացքում: Մենք գտաում են այսպես:— Երջանատու գրամատիայի պատվում և 55 որում, իսկ փոխառու միջոցները պիտի հետ գարձվեն 40 որում: Յեվ բանի վրա չըջանաու գրամատիայի կողմից և սեփական ու փոխառու միջոցներից: պարզ և՛ վոր սեփական միջոցները մի պտույտ անելու համար կըպահանջեն (55 որ 40 որ=) 15 որ: Այստեղից մենք հետևյալ ֆորմուլան կարող ենք կազմել

$$3140 \text{ p. պտույտ և } 15 \text{ որ}$$

$$X \text{ " " " } 40 \text{ "}$$

$$\text{Եղանակում և՛ } X \frac{3140 \times 10}{15} = 8400 \text{ բուրլո}$$

Վորայեսգի վարչիմք, քե շրջանաուքյան մեջ վարքան փոխառու միջոցների կարելի՛ յե գրավել՝ իմանալով շրջանաուքյան մեջ գտնվող սեփական միջոցների (ու մի տարուց վոչ պակաս փոխառու միջոցների) գույմարը, այլ և շրջանաուքյան դրամագլխի արագությունը և վարկավորման ժամկետները:— Կետք է սեփական միջոցների գումարը բազմապատկենք վարկավորման ժամկետով և բաժանենք շրջանաուքյան արագության ու վարկավորման ժամկետի տարբերության վրա, այսինքն՝

$$3140 \text{ p.} \times 40 = 125600 \text{ բուրլի}$$

$$125600 \text{ p.} : 15 = 8400 \text{ p. (կտր)}$$

Այսպիսով՝ պլանային յետամսյակի յենթադրական շրջանաուք գրամատիայի կ'փոքնվի:

ա) Մշտական միջոցներ (սեփական ու ավանդային)	3140 p.
բ) Փոխառու (կարճատև)	8400 p.

Գումարը 11540 p.

Առաջին յեզանաիով պտած գումարից 1000 p. տարբերություն:

Թեև նման հաշվական յենթադրությունների ժամանակ պիտի առաջնորդվել յերկրորդ յեզանաիով, սակայն մենք մեր հետագա յենթադրություններն անկիր յերկրորդ յենք առաջին յեզանաից՝ բանի վոր այդ յեզանաին ավելի պարզ ու հասկանալի յե:

4. ԻՆՉՊԵՍ ԳԻՏԻ ՎՈՐՈՇԵԼ ԳԼԱՆԱՅԻՆ ՅԵՌԱՍՍԱԿՆԵՐԻ ՅԵՆԹԱԴՐԱԿԱՆ ԱՌԵՎՏՐԱԿԱՆ ԵՐԶԱՆԱՌՈՒԹՅՈՒՆԸ

Անցյալ հաշվական յետամսյակում առևտրական շրջանաուքյան արագությունը 60 որ էր: Ֆինանսական դրության մասին աքամ մեր յեզրակացությունների մեջ մենք արդեն պսել ենք, վոր այդպիսի դանդաղ շրջանաուքյունն անթույլատրելի յե: Երջանատու յեյունը կարելի յե արագացնել՝ մի կողմից դանձելով հին պատկիները, մյուս կողմից ծախելով գժվարաչարժ ապրանքները: Այստեղից՝ հարավոր պիտի համարել, շրջանաուքյան արագությունը 60-ից 55 որով իջեցնելը: (Այս դեպքում չպիտի սարվել ու յապտակս յենթադրություններ անել):

Այն յամանակ ընկերության յենթադրական շրջանաուքյունը կ'փոքնվի այսպես:

$$12.560 \text{ p. պտույտ և } 55 \text{ որում}$$

$$X \text{ " " " } 90 \text{ "}$$

$$\text{Եղանակում և՛ } X \frac{12.560 \times 90}{55} = 20.534 \text{ (կամ կտր—20.500.)}$$

Ի՛նչ խոսքով՝ յետամսյակի առևտրական շրջանաուքյան գումարը վորչելու համար՝ կարկավոր է շրջանաուքյան գրամագլխի գումարը բազմապատկել յետամսյակի որերի յովով և բաժանել դրամագլխի շրջանաուքյան արագության արերի վրա:

$$12.560 \times 90 = 1.129.400 \text{ բուրլի}$$

$$1.129.400 : 55 = 20.534 \text{ բուրլի*}$$

Բանի վոր ընկերությունը բացի առևտրական գործնեյությունից վարում է նաև արտադրական գործնեյություն, այլ և յուր ձեռնարկների համար վորոչ մի կրումներ և անելու, անհրաժեշտ է՝ վոր վերահիշյալ շրջանաուքյունը մենք բաժանենք առևտրական ու արտադրական ձեռնարկների մեջ: Յենթադրենք՝ վոր միջոցների շրջանաուքյան արագությունն արտադրական ձեռ-

նակի ճիշտ կլինի՝ յամանայինք, թե յետամսյակի ընթացքում շրջանաուք գրամատիայի քանիպատույտ կանի և այլ պտույտների թեկզ չազմապատկելիք շրջանաուք գրամագլխի վրա: (Յենթադրենք 30 որերի վերաբերմամբ 1 անգամ): Սակայն ներկա որինալում յերբ մենք ունենք 55 որ արագություն—մենք այս կերպ չվարվեցինք՝ խոստովելով կատարակներից:

նարկներում 35 սր է, իսկ տուարի մեջ 68 սր (այդպես էր մեր վերլուծման արդյունքը) (տես յերես 38) :

Յենթադրենք, զոր մեջ կհասնուվի արտադրական ձեռնարկներէ մեջ գրգամ միջոցներէ շրջանառութեան արագութեան իջեցներ մինչև 30 սրլա կամ յետամոյակի բնթացքում 3 անգամի, աչն ժամանակ արտադրական ձեռնարկներէ շրջանառութեան յետամոյակի բնթացքում համասար կլինի՝

$$2100 \text{ ր.} \times 3 = 6300 \text{ ր.}$$

Իսկ տուարական շրջանառութեան համասար կլինի

$$20500 - 6300 = 14200 \text{ րուրի} :$$

(Ամբողջ շրջանառութեան գումարից հանած արտադրական ձեռնարկներէ շրջանառութեան գումարը) :

Այստեղից տուարական շրջանառութեան արագութեանը կ'արտահայտվի՝

$$10.460 \text{ ր.} \times 90 = 941.400 \text{ ր}$$

$$941.400 \text{ ր.} : 14.200 = 66 \text{ սրի (կլոր)}$$

Աւելի խոսքով ասած՝ արագութեանը 68 սրից կիջնի 66 սրի :

Այս դեպքում ի նկատի առնելով, զոր բնկերութեան գործնչութեան մեջ շատ տեսակի գործարքներ են կատարվում (գրանցվում նաև կանխույթներէ բաշխում, պատրաստումներ սեփական արտադրական ձեռնարկներէ համար և այլն) — շատ գծվար և վորոշել ասանձին սուրանքներէ շրջանառութեան արագութեանը : Այս դեպքում ավելի լավ և բոլրովին ասանձնացնել ու սկզբից և յետ իմանալ, թե ինչպիսի միջոցներ են արվում հասուկ գործարքներէ մեջ (զոր տուարական) և ըստ այնմ վորոշել տուարական շրջանառութեան արագութեանն տուարի մեջ գրգամ բոլոր գումարի և նրա ասանձին մասերի վերաբերմամբ :

5. ԱՌԵՎՏՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅՈՒՆԸ ՆԱԽԱԴԵՍ ՎՈՐՈՇԵԼՈՒ ՆՊԱՏԱԿԸ

Հարց և ասույզ գալիս, թե ինչու է համար պիտի նմաբոր վորոշել տուարական հնարավոր շրջանառութեանը :

Մեր կարծիքով այդ խնդիրը հսկայական նշանակութեան ունի՝ բանի վոր ասանց գրան մենք պիտի, ինչպես ասում են, խորհափելով աշխատեցինք («ինչպես բողբ կրբերի») և մեր յերևակայութեանից շրջանառութեան մասին յենթադրութեաններ պիտի հանելինք : Իսկ յերբ մենք վերբ ցույց տվում յեզանակով ենք վորո-

շում սպառողական բնկերութեան տուարական շրջանառութեանը՝ համաձայնեցնելով այն ֆինանսական հնարավորութեաններէ հետ մենք այս կերպ պլանային հնարավորութեաններէ մեջ ենք ամփոփում մեր տուարական շրջանառութեանն ու անելիքները : Ի հարկէ, մենք ներքեում գետ էլի մի շարք սկզբումներ կըմացնենք շրջանառութեան վերջնական գումարը վորոշելու համար : Այդ կողմ ունի մի շարք հարակից հանգամանքներէ հետ :

VI. ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ՏԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այժմ պետք է վորոշել, թե ընկերութեանը, սպառողական հնարավորութեանների մաքուր, ի՞նչ բազա ունի: Չիմանալով դոնե մտաւոր կերպով, թե ընկերութեան շրջանի ազգարնակութեան ի՞նչ գնողական ընդունակութեան ունի, շատ դժվար է յետամսյակի համար այս կամ այն առևտրական շրջանառութեանը վորոշել:

Ազգարնակութեան սպառողական ունակութեանը վորոշելու յերկու կերպ կարելի չէ մտտնալ. 1. վորոշել, թե շրջանի ազգարնակութեան ի՞նչ դրամական յեկամուտ ունի և դրա վոր մասն է սպառման առարկաների վրա ծախսում, 2. վորոշել մի քանի արնտեսութեանների սպառողական բյուջեն (ծախսերի ցուցակը) և այդ մի քանի տնտեսութեան հիման վրա, միջին ցուցակներ վերցրելով, կազմել շրջանի բոլոր տնտեսութեանների սպառողական բյուջեն:

Շրջանի դրամական յեկամուտի հաշիւը պիտի կազմել ամբողջ մի տնտեսական տարվա համար և այն եւ տարեկան յերբ հավաքելու շրջանում, այսինքն մինչև նոր տնտեսական տարին սկսելը: Այդ հաշիւները պիտի հիմնել շրջադրժկոմիտեանի հարկային մարմինների տեղեկութեանների վրա, այլ և ընկերութեան անդամ վորձված գյուղացիներին հարցաքննելով. թե ընկերութեան բոլոր բաժանմունքների ազգարնակութեան վերաբերմամբ ատանձին-ատանձին (յեթև ընկերութեանը բացմախանութ և) և թե ընդհանուր բոլոր շրջանների վերաբերմամբ պիտի պարզել հետևյալը:

1. Շրջանում քանի՞ գեսյատին վարկահոյ կա. ի՞նչ մշակույթի է, մի գեսյատինը քանի՞ փութ միջին բերք է տալիս:

2. Այդ բերքի վոր մասն (իթերով) է վաճառահանմում, ի՞նչ գնով և ի՞նչ գումարի:

3. Տնտեսութեան այլ ճյուղերից (անասնապահութեանից, մեղվաբուծութեանից և այլն) տարեկան ի՞նչ յեկամուտ է ստացվում:

4. Շրջանի ազգարնակութեանն էլ ի՞նչ կազմակի յեկամուտներ ունի և այդ կարգի յեկամուտները տարեկան մտաւորապես ի՞նչ գումարի յեն հասնում:

5. Շրջանում քանի՞ րանվորներ ու ծառայույներ կան և անասարակ գյուղատնտեսութեամբ չգրադվող քանի՞ անձինք—երանց տարեկան աշխատավարձի գումարը:

6. Յեկամուտի մտաւորապես վոր մասն է գործադրվում յուրաքանչյուր տնտեսութեան վոչ սպառողական կարիքների համար (գյուղատնտեսական և վոչ գյուղատնտեսական տնտեսութեանների վերաբերմամբ ատանձին-ատանձին)—արինակ՝ տրնտեսութեան յանհրաժեշտ գույք ու սարքավորում գնելու, հարկեր ու տուրքեր վճարելու, կուլտուրական կարիքների և այլն ծախսերի համար: Այս մասին պիտի քննել մի քանի տիպիկ տնտեսութեաններ (հարուստ, միջակ ու չքավոր) և այս կերպ վորոշել, թե դրամական յեկամուտի մեջ վոչ սպառողական կարիքների վրա ընդհանուր յեկամուտի վոր տոկոսն է ծախսրվում:

7. Վորոշել, թե դրամական յեկամուտի ընդհանուր գումարի վոր մասն է սպառողական կարիքների վրա ծախսվում, կամ գանել, թե ընկերութեան շրջանի ազգարնակութեանն ի՞նչ սպառողական ունակութեան ունի:

Այս յեղանակով պարզելով սպառողական ունակութեան մի տարվա գումարը, վերջինս պիտի յետամսյակները բաժանել և վորոշել, թե յուրաքանչյուր յետամսյակին ի՞նչ գումար է ընկնում (հոկտեմբեր-դեկտեմբեր, հոշնվար-մարտ, ապրիլ-հունիս, հուլիս-սեպտեմբեր): Ըստ վորում, պիտի հաշիւ առնել, վոր տարվա յետամսյակներում սպառողական պահանջները հավասար չեն որինակ՝ բերքը հավաքելուց հետո, շամ են ապրանքներ պահանջվում, նու յնդէս և տոներին:

Այսպիսով՝ նախապես, հենց տարեկանը, վորոշելով ազգարնակութեան, տարեկան սպառողական կարիքն ու շուկայի տարողողութեանը և այդ յետամսյակների բաժանելով, այլ ևս մենք ադատվում ենք յուրաքանչյուր պլանային յետամսյակի համար այս աշխատանքին վերադանաւուց: Կարիք յեղած դեպքում բավական կլինի միմիայն շնչին փոփոխութեաններ մտցնելը:

Վերջնական ձևով մենք շրջանի սպառողական տարողութեանը կարող ենք պատկերացնել այս կերպ:

Մտնոր — Վոչ հողագործական յեկամուաների մեջ են այն անասնաթյունների յեկամուաները, փորոնք պարագում են ձեռարկեստով, կողմնակի գրազմունքներով, բեռնակրությամբ և այլն :

Շրջանի սպասողական ունակությունը փորոշելու համար յերկրորդ յեզանակը կաշանում և հետեյալում :

Վերցնում ենք 5-ական կամ 10-ական միասնակ (միասնակ) անասնաթյունները (հարուստ, միջակ ու չբավոր), փորոշում ենք նրանց սպասողական բյուջեն (պահանջները դրամի գումարով արտահայտած) : Այս կերպ մենք փորոշում ենք յատենք թե մի յետադայի կամ ավելի յայ և, մի տարիս սպասողական սպրանքների մտաւոր պահանջը : Ապա հաշվում և նրանց միջին գինը և բնագահուր արժեքը : Ապա կարելի յե փորոշել, թե միջին թիւով ինչպիսի սպասողական բյուջե ունի մի հարուստ, մի միջակ և մի չբավոր անասնաթյունը : Վերջապիս պիտի հաշվի անեղ, հարուստ, միջակ ու չբավոր անասնաթյունների բնագահուր թիւք և բազմապատկելով ջոկ-ջոկ մի հարուստ, մի միջակ և մի չբավոր անասնաթյուն բյուջեն համապատասխան անասնաթյունների թիւով, գումարելով այդ յերեք արտագրայները, մենք կտանանք շրջանի սպասողական միջին ունակությունը :

Յենթագրենք 10 հարուստ, միջակ ու չբավոր անասնաթյունների այդ տարեկան պահանջը կազմում և .

ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՏԻՊԵՐԸ	Միջին յեզանակը	10 անասն. պահանջը			4 անասնաթյան պահանջը	
		Բանակ	Գինը	Գումարը	Բանակ	Գումարը
Հարուստ	10	720 գր.	4 կ.	28ս. 80կ.	72	2ս. 88կ.
Միջակ	10	480 »	4 կ.	19ս. 20կ.	48	1ս. 92կ.
Չբավոր	10	360 »	4 կ.	14ս. 40կ.	36	1ս. 41կ.

Շրջանի բոլոր անասնաթյունների այդ տարեկան պահանջը կարտահայտվի հետեյալ ձևով :

ԸՆԳՈՐԹՈՒԹՅԱՆ ԱՒՆԱԿՆԵՐԸ ՇՐՋԱՆՆԵՐԻ ԱՅՈՒՆՆԵՐԸ	Ընդհանուր յեկամուանի գումարը	ՍՊԱՌՈՂՈՒԳԱՆ ՄԵՐԸ		Ընդամենը	ԱՅՐ ԴՈՒՄՄԸ ԸՆՏ ՅԵՐԱՄԱՆՅԱՆԵՐԸ								
		Ընդհանուր յեկամուանի " օ՛ր	Գումարը										
I. ՇՐՋԱՆ (ԱՆՈՒՆ)	70.000	60	42.000	120.000	I								
						ա) հողագործ. անասնաթյունները	20.000	14.000	34.000	20.000	18.000	12.000	10.000
						բ) վոչ հողագործական անասնաթյունները	5.000	4.000	9.000				
						գ) բանփոր. և ծառայող. սովիկ-ները	5.000	4.000	9.000				
II ՇՐՋԱՆ (ԱՆՈՒՆ)	10.000	60	24.000	34.000	II								
						ա) հողագործ. անասնաթյունները	10.000	6.000	16.000	12.000	7.000	6.000	5.000
						բ) վոչ հողագործական							
III. ՇՐՋԱՆ (ԱՆՈՒՆ)	15.000	60	27.000	42.000	III								
						ա) հողագործ. անասնաթյունները							
բ) վոչ հողագործ. անասնաթյունները	4.500	70	3.000	7.500	IV								
						ա) հողագործ. անասնաթյունները							
բ) վոչ հողագործ. անասնաթյունները													
Ընդամենը	194.500	64	120.000	314.500	12.000	33.000	21.000	21.000					

ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ	Ստոր 30 ամսեան.		Միջակ 100 ամսեան.		Հրատարակուած ամսեան.		Ընդամասը 300 ամսեան.	
	Քանակ	Գումար	Քանակ	Գումար	Քանակ	Գումար	Քանակ	Գումար
Այլ չարար	3600	144	4800	192	5400	216	13800	552
և այլն								

Այս կերպ ստացած տարեկան սպասուողական բյուջեն պիտի յետամսյակներէ բաժանել ճիշտ այնպէս, ինչպէս վերևում ենք ցույց տվել:

Հարց է ծագում, թե այլ յերկու յեղանակներէջ փոքր պիտի դերադասել գործնական աշխատանքում:

Մեր կարծիքով աստիճին յեղանակն ավելի հեշտ ու հասարակ է թվում, թեև այլ յեղանակով մենք միայն ստանում ենք չուկայի սպասուողական տարողութիւնն՝ ստանց պահանջվող սպրանքներէ մանրամասնութեան՝ միայն գումարներով: Պարզ է, փոքր այն կոտպերատիվը, փոքր նոր չե սկսում աշխատել, անհրաժեշտութիւն չունի իմանալու, թե ի՞նչ գումարի սպրանքներ պիտի ստնի և յուրաքանչյուրից փոքրան, ի՞նչ տեսակի և ինչ քանակի: Իսկ թե ինչպէս հաշվատել այլ մենք ցույց կտանք հետագայում:

Հենց պլանային նպատակների համար անհրաժեշտ է փորձել չըջանի սպասուողական տարողութիւնը/և այն, թե արդյոք վերջինս ընկերութեանը թո՛ւյլ է տալիս յուր չըջանաութիւնը դարգացնել:

Համենայն դեպս՝ նայած տեղական հանգամանքներին, կարելի է գործնականում կիրառել, թե մեկ և թի մյուս յեղանակները:

1. ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԳԵՐԸ ԾՐՋԱՆԻ ԿԱՐԻՔՆԵՐԻ ԲԱՎԱՐՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ

Ի հարկէ, պիտի հաշվի տանել և այն, փոքր ընկերութեան գործունէութեան չըջանում կարող են լինել նաև առևտրի այլ տեսակ-

ներք—պետական, մասնաւոր և այլն: Իրա համար գտնե մասնաւորացի պիտի վարչել, թե այլ բարձր տեսակի առևտրական հիմնարկների չըջանաութիւնն ինչքան է: Յենթազրկենք՝ այլ գումար մասնաւորացի յետամսյակի համար 8000 սուրբի յէ: Այլ պիտի հսկանքներ—գեկանքներ յետամսյակում մեր չըջանք 42000 սուրբու գնողական ընդունակութեան ունի: Նույն յետամսյակում ընկերութեան առևտրական չըջանաութիւնը համարտար և 14.200 սուրբու, իսկ այլ տեսակի առևտրական հիմնարկներին՝ 8000 սուրբու—ընդամենը 22.200 ս.: Այլ գումարը չըջանի սպասուողական տարողութեան միայն 53 %-ն է կազմում, փոքր մեջ ընկերութեանը 33 %-ն է հասնում:

Իրանից մենք կարող ենք յեզրակացնել, փոքր ընկերութեանը հարաւորութեան ունի, չըջանի սպասուողական տարողութեանն ի նկատի առած՝ աստիճինայում ավելի մեծացնելու յուր առևտրական չըջանաութիւնը:

Արդյոք գնումների չուկայի գրութեանն այլ թույլ կտա, — այս հարցին ես մենք հետագայում կդանանք:

2. ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՆԵՅՈՒԹՅԱՆ ՊԼԱՆԻ ԿԱՌՈՒՅՄԱՆ ՀԵՏԱԳԱ ՏԵՆՆԻԿԱՆ

Այժմ մենք անցնելու յենք պլան կազմելու տեխնիկային: Նախ մենք ցույց կտանք յետամսյակային կանխիկ պլան կազմելու տեխնիկան, իսկ այսպէս՝ նաև տարեկան—հետանկարային պլանինը:

Սույն գրքում մենք տալիս ենք № 1 և № 2՝ հավելումները— յետամսյակային ու տարեկան պլանների սրինակներով: Հաշվի տանելով Վոր պլանային գործը նոր և մեկ մաս, հաշվական աշխատողները տեղեկում այնքան էլ փորձված չեն—յերկու պլաններին սխեմաները կազմված են շատ պարզ կերպով: Պլանի կազմելու տեխնիքական ցուցումները մենք կտանք հենց այլ սխեմաների համաձայն: Սակայն պլանային աշխատանքի տեխնիկայի մի շարք մտմենաները պահանջում են հատուկ հիմնաւորում: Մենք այլ մի քանի մտմենաներն ստանձնապէս կդարգարանենք ու կհիմնաւորենք, փորձված մենք համարված ենք, փոքր սպասուողական ընկերութեանները պլանաւորման պարզ ձևերից աստիճանաբար անցնելու յեն ավելի հիմնաւորված ծրագրման յեղանակներին:

3. ՊԼԱՆԱՎՈՐՄԱՆ ՀԵՏԵՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Յեռամսյակային պլանի սխեմայի դասավորումը մենք բերել ենք ընկերության տնտեսական գործնեյության ընթացքին խիստ համաձայնեցրած ձևով (տես հավելված N° 1) :

1. Ընկերության մասին ընդհանուր տեղեկություններ և սպասարկական տարրություններ :
  2. Պլանային հաշվեկշիռը և ֆինանսական հնարավորությունները :
  3. Առևտրական գործնեյության պլանը :
  4. Արտադրական գործնեյության պլանը :
  5. Մթերումների ու սպասարատումների պլանը (յեթև ընկերությունն ալյուրի գործնեյությունն ունի) :
  6. Յեկամուսների և ծախսերի նախահաշիվը :
  7. Ֆինանսական գործնեյության պլանը :
  8. Ֆինանսական ու առևտրական գործարքների պլանը :
  9. Կապճակերպչական գործնեյության պլանը :
Թև ինչպես պիտի լրացնել պլանի սխեման ընդհանուր տեղեկություններով—ալյու մասին առանձին բացատրությունները և պարզաբանումներ տալու կարիք չկա : Սպասարկական տարրության, ֆինանսական գրության վերլուծման և ֆինանսա-առևտրական հնարավորությունների վորջման վրան մենք մանրամասն կանոց ենք տուել :
- Այժմ անցնենք պլանի հիմնական մասին՝ առևտրական գործնեյությանը :

V. ԱՌԵՎՏՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՆԵՅՈՒԹՅԱՆ ՊԼԱՆԸ

1. ԱՊՐԱՆԲՆԵՐԻ ՎԱՃԱՌԻ ՅԵՆԹԱԴՐԱԿԱՆ ԵՐՁԱՆԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆ ԻՆԲՆԱՐԹԵԲՈՎ

Վերևում ի նկատի առնելով բոլոր ֆինանսական հնարավորությունները, մենք վորջել էյինք առևտրական շրջանառությունը 14.200 ուրլի. այժմ մենք տեսնենք, թե չուկան թույլ և սալիս ալյուրի շրջանառություն անել, հնարավոր և պահանջված քանակությամբ սպրանքներ գնել, վարկավորման պայմանները չե՞ն վատթարանում կամ գուցե լավանում են և այլն : Յեթևադրենք, վոր չուկայի գրության մեջ առանձին խիստ փոփոխություններ չեն սպասվում և մենք վորջում ենք յենթադրական շրջանառության գումարն ընդունել կյոր թիվով 14.000 ո. :

Այս դեպքում ալյու թիվը պիտի համարել ինքնարժեքով կատարված շրջանառություն, քանի վոր շրջանառու գրամալյուր մենք վերևում ընդունել ենք առանց սպրանքների վրան յեկամ հափելումների :

Այժմ՝ անհրաժեշտ և վորջել շրջանառության գումարը վանաքի գներով. դրա համար մենք պիտի իմանանք, թե ընկերությունն ի՞նչ հափելումներ և յենթադրում անել սպրանքների ինքնարժեքի վրա :

Վերադրենքն այնպես պիտի նշանակել, վոր մի կողմից սպրանքների գները աստիճանաբար իջեցվեն, և միաժամանակ, այնպիսի հաշվով, վոր առևտրական ծախսերը կրճատվեն ու ընկերությունը յուր գործերը վարի նորմալ սուստով :

Յենտրոսյուլի վորջման համաձայն՝ այն ընկերությունները, վորանք ամսական 5000 ո. վոր ավելի շրջանառություն ունեն, կարող են 19 % հափելումներ գալ սպրանքների ինքնարժեքի վրա : Մեզ հարանի յե, վոր անցյալ յեռամսյակում հափելում և արված սպրանքների ինքնարժեքին (գնման գինն ավելացրած բոլոր փոխադրական ծախսերը, գրոջմանիչերը և այլն)—18% : Վորջենք պլանային յեռամսյակի համար հափելումների միջին %-ը 17 :

Առանձին ապրանքների հավելումների նորմաների մասին մենք կհասենք ներքևում :

Այսպիսով՝ յետամսյակի ընթացքում հավելումների ընդհանուր գումարն արտահայտվելու յե .

$$100 \text{ ս.} \quad \text{—} \quad 17\% \\ 14 \cdot 000 \text{ ս.} \quad \text{—} \quad X\%$$

$$X = 17 \times 14000 : 100 \text{ կամ } 2 \cdot 380 \text{ ս.} \\ \text{կամ}$$

$$17 \text{ կող.} \times 14 \cdot 000 = 238 \cdot 000 \text{ կող.} \\ 238 \cdot 000 \div 100 = 2 \cdot 380 \text{ սուրբի :}$$

Հավելման տակոսը պիտի բազմապատկել յենթադրվող չրջանատու թյան գումարով (ինքնարժեքով) և բաժանել հարցուրի վրա :

Այստեղից՝ չրջանատու թյանը վաճառքի գներով հավասար կլինի $14 \cdot 000 + 2 \cdot 380 \text{ ս.} = 16 \cdot 380 \text{ ս.}$ կամ կյոր թվով— $16 \cdot 400$ սուրբի²⁾ :

2. ՅԵՆԹԱԴՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՎԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆ ԸՍՏ ԱՄԻՍՆԵՐԻ ՅԵՎ ԲԱԺԱՆԱՌԻՆԵՐԵՐԻ

Այժմ տեսնենք թե յետամսյակի առանձին մոխների այլ շրջանատու թյանն ի նշպես և բաշխվում :

Նախ և առաջ մենք պիտի վերցնենք նախկին անտեսական տարվա համապատասխան յետամսյակի նույն մոխների չրջանատու թյանը : Յենթադրենք, վոր անցյալ հաշվական տարվա հակ-

²⁾ Գործնական աշխատանքներով մեր կոսպերատիվում ցանցի հավելումների միջին տակոսն իջեցվել է 12—14—15 տակոսի : Մենք հարգելի հեղինակի 17% հավելումի նորմայ լինելու հետ համաձայ չենք : Այսոր յերբ մենք ամնում ենք գների իջեցման քաղաքականություն և կիրառում ենք անտեսան օեմ լոր մեր անտեսական բոլոր աշխատանքների ընթացքում՝ մեր հավելումները պիտի ձգտեն տարեց—տարի պակասելու : Մենք յենթադրում ենք, վոր մեր սկզբնական կոսպերատիվ ցանցի համար նորմալ պիտի համարել հետևյալ տակոս հավելումները, 1000—5000 ս. չրջանատու թյան ունեցող կոսպերատիվները—մինչև 15% , 5000—10000 ս. — մինչև 14% , 10000—ից վեր չրջանատու թյան ունեցողները 15%—ից վոր ավել :

Ծանոթ . քարգմանցից . . .

տեմբեր—դեկտեմբեր յետամսյակում չրջանատու թյանը կազմում էր .

Հոկտեմբերին	3000 ս.	25%
Նոյեմբերին	4000 ս.	33%
Դեկտեմբերին	5000 ս.	42%
<hr/>		
Ընդամենը՝	12000 ս.	100%

Նույն %—ների վրա բաշխելով նոր պլանային յետամսյակի չրջանատու թյանը մենք կստանանք .

Հոկտեմբերին	25%	4100 ս.
Նոյեմբերին	33%	5200 ս.
Դեկտեմբերին	42%	7100 ս.
<hr/>		
Ընդամենը՝	100%	16400 ս.

Այսինքն՝ հոկտեմբերի համար վերցնում ենք պլանային յետամսյակի չրջանատու թյան 25%—ը, վոր տալիս է

$$25 \times 16 \cdot 400 = 410 \cdot 000 \text{ ս.} \\ 410 \cdot 000 : 100 = 4 \cdot 100 \text{ ս.}$$

և այլն :

Ամսական չրջանատու թյանն այս յեղանակով վորոշելը հիմնված է այն փաստի վրա, վոր անպայման միատեսակություն կա զանազան տարիների միևնույն մոխների աշխատանքի մեջ :

Ինքն ըստ ինքյան հասկանալի յե, վոր շատ բան կախված է ընկերություն Ֆինանսական դրությունից, ապրուքային չուկալից և այլն : Հենց այդ պատճառով՝ ամսական չրջանատու թյանն այս յեղանակով վորոշելիս՝ անհրաժեշտ է ի նկատի առնել և այդ ընդհանուր նախապայմանները :

Բաժանմունքների վերաբերմամբ չրջանատու թյանն ըստ մոխների բաժանելիս՝ պիտի իրրե հիմք ունենալ անցյալ յետամսյակի տվյալները : Պյանի համապատասխան սյունյակներում պիտի ցույց տալ նախկին յետամսյակի պլանային յենթադրությունը և փաստաբան կատարված չրջանատու թյանը, վորանց հիման վրա կազմվում են նոր յետամսյակի պլանային թվերը :

Տես հետևյալ № 2 օղյալասկից :

ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔՆԵՐ		Ն ա խ ե կ ի ն Պրոնի յն- քաղբաթի.	Կ ա տ ա ռ Վ ա ժ և	Փ ա ն ի ՝ ՝	Ը ն զ ճ ա ն ու թ գ ու մ ա թ ի Վ ա ժ ՝ ՝	Ն ու թ Ե ա ա մ ո յ ա կ ի Ն ա մ ա թ	Ը ն զ ճ ա ն ու թ	Ն ա խ ե կ ի ն Ն ա խ ե կ ի ն	Վ ա ժ և	Ն ա խ ե կ ի ն Ն ա խ ե կ ի ն
I. Բաժանմունք (անուր)	5000	5100	108	10	6500	1700	2020	2800		
II. Բաժանմունք (անուր)	4000	3800	95	28	5000	1260	1640	2100		
III. Բաժանմունք (անուր)	1000	1200	105	32	4900	1260	1640	2100		
Պ ա ռ ի ա թ	13000	13400	104	100	16400	4200	5200	7000		

ԱԳՅՈՒԹՅԱՆ X 2.

Ծանոթութիւն.—Յենթադրել ենք, վոր նոր յետամսակում
 ըստ բաժանմունքների շրջանառութիւնը լինելու յի 1-ին
 բաժանմունքում 40%, 2-րդ բաժանմունքում 30%,
 3-րդ բաժանմունքում 30% : Այդ հաշվով էլ մենք կազմե-
 նք յետամսակի պլանը :

3. ԱՊԱՌԿ ՎԱՋԱՌԲԸ

Ընդհանրապէս, վորպէս կանոն, պիտի վաճառքը կատարել
 կանխիկ դրամով : Բայց քանի վոր բացառիկ դեպքերում վարկա-
 վորում (ապասիկ ապրանք բաց թողնելը) տեղի յի ունենում, ուս-
 տի կարևոր է այդ հաշվի տանել՝ պլանը կազմելիս : Յենթադրենք՝
 ընդհանուր շրջանառութիւն մեջ ապասիկ վաճառքը կազմում է
 10%—ը յերեսուն որ ժամկետով : Այս դեպքում կանխիկ ու ապա-
 սիկ վաճառքի մասին մենք կազմում ենք հետևյալ առխառակը .

ԱՄԻՍՆԵՐ	Նախաճառ Ընդ	Այդ թվում		ՎՃԱՐՎԵԼՈՒ ՅԵ		
		Կանխիկ	Ապասիկ 10%	Նախեմք.	Դեկտեմբ.	Հունվ.
Հոկտեմբերին	4200	3780	420	420	—	—
Նոյեմբերին	5200	4680	520	—	520	—
Դեկտեմբերին	7000	6300	700	—	—	700
Ընդամենը	16400	14760	1640	420	520	700

Ծանոթութիւն.—30 որ ժամկետով բաց թողնված ապասիկի
 գումարի հանդեպումը կանցնի հետևյալ ամսին, իսկ 15 որ
 ժամկետով բաց թողնված գումարի հանդեպման կեսը
 կկատարվի նույն ամսում, մյուս կեսը հետևյալ ամսում
 է այլն :

**4. ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԵՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԱՐԱԳՈՒԹՅՈՒՆԸ
 ՅԵՎ ԱՊՐԱՆՔՆԻՆ ԴԱՋԱՐԻ ԱՆՎՐԱԺԵՑ ՉԱՓԸ**

Այժմ մենք պիտի վորոշենք, թե պլանային յետամսակում ըն-
 կելու թիւն ապրանքային շրջանառութիւնն ինչպիսի արագու-

թյուն և ունենալու և ինչպիսի ապրանքային պաշար պետք և ունենալ (միջին մնացորդ) :

Յենթադրենք, վոր անցյալ յեռամսյակի ապրանքային շրջանառութեան արագութիւնը հալասար եր 45 որվա յենթադրում ենք, վոր պլանային նոր յեռամսյակում մենք կունենանք 40 որվա արագութիւն :

Այն ժամանակ ապրանքային անհրաժեշտ մնացորդը մենք կվորոշենք հետևյալ ձևով .

$$\begin{array}{r} 16.400 \text{ n.} \quad \text{—} \quad 90 \text{ որ} \\ X \text{ n.} \quad \text{—} \quad 40 \text{ որ} \end{array}$$

$$\text{Նշանակում ե՛ք } X = \frac{16.400 \times 40}{90} = 7280 \text{ n.} :$$

Իրա համար պիտի պլանային յեռամսյակի յենթադրական շրջանառութիւնը բազմապատկենք շրջանառութեան արագութիւնը ցույց տվող որերի բովով և բաժանենք յեռամսյակի որերի թվի վրա :

5. ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՄՆԱՅՈՐԴԸ ՅԵՌԱՄՍՅԱԿԻ ՎԵՐՉՈՒՄ

Այժմ տեսնենք, թե յեռամսյակի վերջում վաճառքի գնով ապրանքների ինչ մնացորդ ենք ունենալու :

Իրա համար ապրանքային միջին մնացորդ 7280 n. պիտի բազմապատկենք յերկու անգամ և ստացած գումարից հանենք յեռամսյակի սկզբնական ապրանքային մնացորդը՝

$$\begin{array}{r} 7.280 \times 2 = 14.560 \text{ ուրբի} \\ 14.560 \text{ — } 7.430 = 7.130 \text{ ուրբի} : \end{array}$$

Այս կանոնը մենք պատճառաբանում ենք նրանով, վոր, ինչպես արդեն գիտենք, միջոցների միջին մնացորդը գտնում ենք սկզբնական և վերջնական յերկու մնացորդների գումարը 2-ի բաժանելով :

Յեթե մենք վերջին որինակի մեջ մնացորդը անվանենք X, ապա կստանանք (միջին մնացորդը)

$$\begin{array}{r} 7280 \quad \frac{7430 + X}{2} \\ \text{կամ} \\ 14.560 = 7.430 + X \\ \text{կամ} \\ X = 7.130 \text{ — } \end{array}$$

կատարելապես ճիշտ լինելու համար իժանալով ամսական շրջանառութիւնը և ապրանքի շրջանառութեան արագութիւնը նույն կերպ կարելի յի գտնել յուրաքանչյուր ամսվա վերջին ապրանքային մնացորդը :

6. ՅԵՌԱՄՍՅԱԿԻ ԸՆԹԱՅԲՈՒՄ ԻՆՉ ԳՈՒՄԱՐԻ ԱՊՐԱՆՔ ԴԻՏԻ ԳՆԵԼ

Քանի վոր մենք գիտենք, թե յեռամսյակի սկզբում ու վերջում ինչ գումարի ապրանքային մնացորդներ ունենք, այժմ դժվար չի վորոշելը, թե ի՞նչ գումարի ապրանք պիտի գնել պլանային յեռամսյակի ընթացքում :

Իրա համար հարկավոր է յեռամսյակում վաճառելիք ապրանքների գումարին ավելացնել պլանային յեռամսյակի վերջին ապրանքային գումարը և ստացածից հանել նույն յեռամսյակի ստացին ամսվա սկզբնական մնացորդը : Այսինքն՝

$$16.400 \text{ n.} + 7.130 \text{ n.} = 23.530 \text{ n.}$$

$$23.530 \text{ n.} - 7.430 \text{ n.} = 16.100 \text{ կամ կլոր թվով } 16.000 \text{ n.}$$

Ահա մենք պիտի ապրանք գնենք այս գումարով : Այդ գումարը վաճառքի գումարն է : Ինքնարժեքը վորոշելու համար՝ պիտի մեր յենթադրած հալեւման 17%-ը դուրս գանք այդ գումարից :

$$\begin{array}{r} 100 \text{ n.} \quad \text{—} \quad 117 \text{ n.} \\ X \text{ n.} \quad \text{—} \quad 16.000 \text{ n.} \end{array}$$

$$\text{Նշանակում ե՛ք } X = \frac{100 \times 16.000}{117} = 13.700 \text{ (կլոր)}$$

Այլ խոսքով ասած՝ դրա համար 100-ը պիտի բազմապատկել յեռամսյակում գնելիք ապրանքների գումարով և բաժանենք 100 գումարած հավելումի տակոսը .

$$\begin{array}{r} 100 \times 16.000 = 1.600.000 \\ 1.600.000 : 117 = 13.700 \text{ n. (կլոր)} : \end{array}$$

Յեւ վերջապես՝ ապրանքների ինքնարժեքը կազմվում է ապրանքի առքի գնին պլուս (գումարած) վերադիր ծախսերը—(ապրանքի տեղափոխութիւն, գրոշմանիչ և այլն) : Յենթադրենք, թե վերադիրների միջին առկոսը հալասար է 3%-ի, այսպես, ինչպես վերջին յեռամսյակումն եր : Ինչպես հավելումները դուրս գալով մենք գտանք ապրանքների ինքնարժեքը, ճիշտ նույն կերպ 3 %-ը դուրս գալով կգտնենք գնվելիք ապրանքների առքի գինը (կամ ֆակտուրային գինը) :

Հետևապես՝ գնելիք ապրանքների առքի գինը կհավասարվի՝
 $100 \times 13.700 = 1.370.000$
 $1.370.000 : 103 = 13.300$ ուսրլի (կոտր) :

7. ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԳՆՈՒՄՆԵՐՆ ԸՍՏ ՅԵՌԱՄԱՅԱԿԻ ԱՄԻՍՆԵՐԻ

Այսպիսով՝ յեռամսյակի ընթացքում պիտի գնել 13.300 ապրանք, վորպեսզի վաճառենք վաճառքի գնով ու ստանանք 16.400 ուսրլի : Հարց է ծագում, թե առանձին-առանձին ամիսներում ի՞նչ գումարի ապրանք պիտի գնել : Պարզ է, վոր գնումները պիտի համապատասխանեն վաճառքի ամսական չրջանառությանը : Այստեղից մենք հանում ենք հետևյալ կանոնը : Վորպեսզի գնումները ամսական գումարները գտնենք, յերբ հայտնի յե նույն ամսի վաճառքի գումարը, այլ և ամբողջ յեռամսյակի գնումների ու վաճառքի գումարները, հարկավոր է յեռամսյակի գնումների գումարը բազմապատկել ամսական վաճառքի գումարով և ստացած քաճարը բաժանել յեռամսյակի վաճառքի գումարի վրա :

$$\begin{array}{r} 16.400 \quad - \quad 13.300 \\ 4.200 \quad - \quad X \end{array}$$

Նշանակում է՝ $X = \frac{13.300 \times 4.200}{16.400} = 3400$ ուսրլ :

Նույն յեղանակով մենք կարող ենք գտնել նոյեմբերին գնելիք ապրանքների գումարը—4200 ուսրլ և դեկտեմբերինը—5700 ուսրլ :

վերադիրներն ամիս-ամիս հետևյալ յեղանակով կարելի յե հաշվել. $3.400 \times 3 = 10.200$; $100 = 102$ ուսրլու և այլն :

Աղյուսակի մեջ ապրանքների գնումը և վերադիր ծախսերը կը ներկայացնենք այսպես (տես հավելվածի № 3 աղյուսակը)

*) Առքի գնի վրա յեկած վերադիրների տուկոսը զբոսնելու համար հարկավոր է (յենթադրենք մի յեռամսյակի համար) վերադիրների գումարը բարձապատկել 100-ով և բաժանել գնած ապրանքների առքի գներին գումարի վրա :

ԱՄԻՍՆԵՐ	Առքի գինը (Արժեքը)	Վերադիր ծախսերը		Ինքնադեբի գումարը
		% առքի գնի վրան	Գումար	
Հոկտեմբեր	3400	3	102	3502
Նոյեմբեր	4200	3	126	4326
Դեկտեմբեր	5700	3	172	5871
Ընդամենը	13300	3	400	13700

8. ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԳՆՈՒՄԸ ԸՍՏ ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ

Ի հարկե, շատ ցանկալի կը լինի վորոշել, թե ի՞նչ ապրանքներ պիտի գնել յեռամսյակի ընթացքում, սակայն դրա համար անհրաժեշտ կը լիներ իմանալ .

1. ի՞նչպիսի ապրանքներ և ի՞նչ մնացորդներ են յեղել նոր յեռամսյակի սկզբում .
2. նույն յեռամսյակում ի՞նչպիսի չրջանառություն է յենթադրվում—առանձին-առանձին ապրանքներով .
3. միջին ի՞նչ պաշար պիտի ունենալ յեռամսյակում—առանձին-առանձին ապրանքներից .
4. ի՞նչպիսի մնացորդներ պիտի մնան յեռամսյակի վերջում առանձին ապրանքներից :

Դա շատ բարդացնում է պլան կազմելու աշխատանքը—մանավանդ այն ընկերություններում, վորտեղ ապրանքների հաշվառումը գումարով և տարվում :

Հենց այդ պատճառով՝ մենք կը տանք այս մասին մոտավոր ցուցանիչներ, թե ինչպես վորոշել գումարներն ըստ ապրանքների տեսակների : Դա պիտի հիմնված լինի . ա) հին պլանի իրականացման ու ապրանքների գնման տվյալների վրա, բ) սպառողների քահանայների ու շուկայում յեղած առաջարկի հաշվառման վրա . և գ) դանազան ապրանքներից մնացորդների հաշվառման վրա :

Անցյալ յեռամսյակում ապրանքների մուտքը, պլանի իրականացման աստիճանը, ապրանքների յենթադրական մուտքն ու հա-

վերաձեռնարկ, ըստ ապրանքների խմբերի, մենք բերում ենք պլանի սխեմայի № 4 աղյուսյակում. (տես հավելվածը):

Այստեղ մենք համառոտակի կը պարզենք միայն, թե այդ աղյուսյակն ինչպես պիտի լրացնել:

Նախ՝ անհրաժեշտ է պայմանավորվել, Վոր ապրանքների գլխումներն ըստ տեսակների պիտի վորոշել ինքնարժեքով, վորպեսպի առանձին խմբավորումներով նրանց հավելումները ճիշտ պարզել:

Առաջին սյունյակում գրվում են ապրանքների առանձին խմբավորումներն այն կարգով, ինչպիսին գոյություն ունի ընկերություն ամսական հաշվետվության մեջ: Յերկրորդ սյունյակում գրվում են անցյալ յեռամսյակի պլանային յենթադրույթյունների գումարները, յերրորդ սյունյակում գրվում է, թե փաստորեն ինչքան մուտք է յեղել առանձին ապրանքային խմբավորումներից և ընդհանուր մուտքի վոր տոկոսն են կազմում այդ առանձին գումարները (տոկոսը գտնում ենք առանձին խմբավորումների գումարները բազմապատկելով 100-ով և բաժանելով գնումների ընդհանուր գումարի վրա), չորրորդ սյունյակում գրվում է, թե պլանը ինչ չափով է իրականացված (գտնվում է ճիշտ նույն յեղանակով), և հինգերորդ սյունյակում ցույց են տրվում յենթադրական գնումները—ըստ ապրանքային խմբերի—ու յեռամսյակի գնումների ընդհանուր գումարին վերաբերվող տոկոսային մասը:

Այս դեպքում չի կարելի վերցնել և անցյալ յեռամսյակի տոկոսների մասնակցությունն ապրանքների գնումների առանձին խմբերին և մեքենայաբար անց կացնել պլանային նոր յենթադրություններին: Պիտի խիստ հաշվի առնել առանձին ապրանքների պաշարը և զգույշ լինել «ապրանքակոխ» լինելուց: Ավելի լավ է առանձին ապրանքների վերաբերմամբ վորոշել, թե անցյալ յեռամսյակում նրանք գնումների վոր տոկոսն են կազմել և ապա վորոշել ապրանքային տվյալ խմբի գնումների պլանային գումարը: Յենթադրենք՝ մենք վորոշում ենք, վոր 13700 ռ. գնումների մեջ մասնաֆակտուրան կազմելու յե 40 տոկոս—հետևապես մասնաֆակտուրա պիտի գնել—

$$\frac{40 \times 13.700}{100} = 5480 \text{ ռուբլու}^*) \text{ և այլն:}$$

*) Ապրանքների գնումները առանձին խումբ ապրանքների վերաբերմամբ պիտի վորոշել վոր թե անցյալ յեռամսյակի գնումները

վերջուպես վերջին սյունյակում գրվում է առանձին խումբ ապրանքների վրա անցյալ յեռամսյակում դրված հավելումների տակոսը և նախատեսվող պլանային յեռամսյակում արվելիք հավելումները: Այդ հավելումների տոկոսները պիտի յեղենն Հայկոսպի և Ներքառժողովի կողմից հաստատված միջին տոկոսային նորմաներից: Մայրահեղ դեպքում, յեթե այդ նորմաները չըկան, խորհուրդ ենք տալիս հետևյալ նորմաներով առաջնորդվել հիշելուով, վոր մենք հավելումի միջին տակոսը 17 %-ենք վորոշել:

1. Առաջին անհրաժեշտության ապրանքներին (մանուֆակտուրա, հացամթերքներ, աղ, շաքար, սապոն) 10-ից 15%
2. Յերկրորդ անհրաժեշտության ապրանքներ (նավթ, լուցկի, բրինձ, ծխախոտեղեն, թեյ, գանազան յուղեր, կաշվեղեն-կոշիկեղեն, ամանեղեն) 15-ից 20%
3. Յերրորդ անհրաժեշտության ապրանքներ (Գալանտերեզա, հոտավետ ջրեր ու սապոններ, կոստյումներ, ապրանքներ, գրեհական պիտույքներ և այլն) . . . . . 20-ից 25%^{***)}

9. ՊԵՐԱՆՁՎՈՂ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ԱՄՍԱԿԱՆ ՆԱԽԱՂՇԻՎՆԵՐ ԿԱԶՄԵԼԸ

Վերեր ցույց տված յեղանակով ապրանքների գնումները պարզելը պահանջում է լավ գրված հաշվետվություն և սկզբնական շրջանում, մանավանդ մանր ընկերությունների մեջ, մի շարք տեխնիքական դժվարություններ և առաջացնելու:

րին համապատասխան, այլ անցյալ տարվա վաճառքին կամ ապրանքային յեղքին համապատասխան: Այս մասին տես մանրամասն նույն հեղինակի «примерная ревизия» գիրքը, յերես 35. Центросоюз-ի հրատար. 1926 թ.

**) Հավելումների միջին տակոսի մասին տես մեր ծանոթությունը 62 յերեսում:

Մանոթ. թարգմ.

Հենց այդ պատճառով՝ անհրաժեշտ է առևտրական աշխատանքի գործնականում պարտադիր դարձնել յուրաքանչյուր ամսվա պահանջվելիք ապրանքների համար միևնույն ամսվա ընթացքում նախահաշիվներ կազմելը:

Նախահաշիվը պիտի կազմվի մինչև նոր ամիսն սկսվելը—յերկու օրինակ: Վարձեցից մեկն ուղարկվում է Հայկոսպին:

Նախահաշիվը կազմվում է վերեր ցույց տված ապրանքային ամսական պահանջի սահմաններում՝ ինքնարժեքով, ըստ հնարագործության, մանրամասն կերպով հիշելով մեկ-մեկ՝ ստանձին կրթնորագույն ապրանքները և մոտավոր ստաբի դինը:

Նախահաշիվի օրինակը տես № 1 հավելվածում՝ պլանի սխեմային կցված:

«Այդ թվում յենթադրվում է գնել այնքան սուբյու» սյունյակում գրվում է Հայկոսպի, Պետառի կամ այլ հիմնարկներում գոյություն ունեցող ստաբի մոտավոր գումարը: «Ինչ ճանապարհով և յենթադրվում Հայկոսպից գնելը»—սյունյակում գրվում է. ա) ապրանքներ գնողի միջոցով, բ) գրավոր պատվեր ուղարկելով և գ) ստանալու յենք ուղղակի մեր հասցեյով (ստանց Հայկոսպի պահեստը մտնելու՝ մեկ հասցեյադրելով):

Հայկոսպին, ստանալով այդ նախահաշիվները՝ կարող կը լինի ավելի լավ ու ճշգրիտ կազմակերպել յուր գնումները: Ի հարկե, պիտի ասել, վոր այդ նախահաշիվները չեն կարող վերջնական պատվերներ համարվել: Պատվերները պիտի ստանձին գրվեն և պիտի ապահովվեն փորոշ դրամական միջոցներով:

10. ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԳՆԱՆ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԸ ՅԵՎ ԳՆՎՈՂ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՐԺԵՔԻ ՎՃԱՐՄԱՆ ԴԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Այժմ անպայման պիտի փորոշել, թե ինչ հիմնարկներում և յենթադրվում գնումներ կատարել և վճարումների ինչ պայմաններ կարելի յեն նախատեսել:

Այս բանի համար հիմք պիտի ընդունել վերջին շրջանի առևտրական գործնական աշխատանքը և վոր գլխավորն և, ապրանքներ գնելու ու վարկավորվելու այն հնարափորությունները, վոր վերջին ժամանակամիջոցում գոյություն ունի չուկայում:

Ըստ ապրյուրների և վճարումների պայմանների գնումները մենք ներկայացնում ենք հետևյալ աղյուսյակով, (տես պլանի սխեմայի № 5 աղյուսյակը):

ԱՂԲՅՈՒՐՆԻ № 5

ԳՆԱՆՄԱՆԻ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԸ	Ա Ն Յ Յ Ա Լ Յ Ե Ռ Ա Մ Ս Յ Ա Կ Ո Ւ Մ				Յենթադրվում է պլանային յենթադրվում					
	Պլանով յենթադրվում եր		Կատարված է		Վճարումները պայմանները		Գ Կ Ե Լ			
	Գումար	%	Գումար	%	Կանխիկ վճարիկ	Վճարիկ քանի % ժամկետը	Գումար	%		
1. Հայկոսպ	6.000	50	6.200	50	30	50	7.980	60	30	50
2. Ազգ կոսպեր. կապ. մակերկր.	480	4	620	5	60	30	665	5	50	30
3. Սինդիկատ.	3.000	25	2.480	20	40	40	1.995	15	50	40
4. Ազ պետական հիմ. նարկ.	600	5	1.240	10	50	30	665	5	50	30
5. Մանուկըր անձինք	600	5	620	5	100	5	665	5	100	30
6. Տեղական բնակչու. թյունից	1.320	11	1.240	50	100	100	1.330	10	100	100
7. Մեկական ձեռնարկ. ներքից	12.000	100	12.400	100	50	40	13.300	100	49	46

Թանոթութիւն 1. Մննդամատակարարման ձեռնարկներում կատարվող գործարքներն ունեն ընդհանուր առևտրական բնույթ.

Թանոթութիւն 2. Անցյալ յեռամսյակի թվերը վերցրված են մոտավոր՝ անկախ նախկին գլուխներում բերված թվերէն:

Թանոթութիւն 3. Տեխնիկորեն առանձին աղբյուրներից գընելիք ապրանքների գումարը պիտի վորոշել այսպես. նախ վորոշում են գործարքների ցանկալի %-ը, այդ սուկոսը բազմապատկում են գնումների ընդհանուր գումարով և ստացած թիվը բաժանում են 100-ի վրա: Որինակ՝ մենք ցանկալի յենք համարում, վոր ընդհանուր գնումների 60 %-ը կատարվի Հայկոսպից:

$$60 \times 13 \cdot 300 = 798 \cdot 000 \text{ ոսր.}$$

$$798 \cdot 000 : 100 = 7980 \text{ ոսր.}$$

Ամենազգվարը, վոր ներկա դեպքում գոյութիւն ունի—գա վճարումների ժամկետների վորոշելն է—թե Հայկոսպի թե այլ հիմնարկների վերաբերմամբ:

Վարկավորման ժամկետները կարելի յե վորոշել զանազան անձանց և հիմնարկների հաշվական գրքերի հիման վրա—այն յեղանակով, ինչպես մենք ցույց ենք տվել հաշվեկշռի վերլուծման գըլխում (տես 27-29 յերես): Կանխիկ վճարելիքների ատկաները կարելի յե վորոշել մատակարարողների (Հայկոսպի, Սինդիկատ, Պետատ և այլն) հաշիվների հիման վրա հետևյալ կերպով: Պիտի հաշվել, թե մի քանի հաշիվներով վորքան է վճարված: Ստացված գումարը պիտի բազմապատկել 100-ով և բաժանել նույն այդ հաշիվներով գնված ապրանքների ընդհանուր գումարի վրա:

Սակայն վարկավորման միջին ժամկետը կարելի յե վորոշել նաև այն կերպ: Պիտի վերցնել միևնույն մատակարարողի մի շարք հաշիվները (որինակ Հայկոսպի), վորոշել թե յուրաքանչյուր հաշիվ ինչքան գումարի ապրանք է գնված, բազմապատկել այդ հաշիվում ցույց տված վարկի ժամկետի վրան և ստացած թվերը պիտի բոլորը գումարել և բաժանել նույն հաշիվներով ապառիկ գնված ապրանքների ընդհանուր գումարի վրան:

Ճիշտ նույն կերպ պիտի վարվել նաև մնացած մատակարարողների հետ—մենք այդպես էլ անում ենք. (տես № 5 աղյուսյակը)

Թ Ի Մ Ի Յ	Գումարի ամբողջ գումարը	Կ Ա Ն Խ Ի Կ		Ա Պ Ա Ռ Ի Կ		
		%	Գումար	Գումար	Վճարման ժամկետը	Ապառ. գնում. գում. բազմապատ. վարկի ժամկետով.
Հայկոսպ	7980	30	2394	5586	50	279300
Այլ կոսպ. կազմակերպութիւն	665	50	332	333	30	9990
Սինդիկատ	1995	50	995	1000	40	40000
Այլ պետ. հիմնարկներ	665	50	333	332	30	9960
Մասնավորներ	665	100	665	—	—	—
Տեղական բնակչութիւն	1330	100	1330	—	—	—
Ընդամենը	13300	49	6050	7250	46	339250

Վորպեսզի վորոշենք, թե Հայկոսպին ինչքան կանխիկ պիտի վճարել պետք է՝

$$30 \times 7980 = 239 \cdot 400 : 100 = 2394 \text{ ոսր.}$$

Իսկ վարկով (ապառիկ) գնված ապրանքների գումարը հավասար էլ լինի՝

$$7980 \text{ ո.} - 2394 \text{ ո.} = 5586 \text{ ո. և այլն:}$$

Կանխիկ գնումների ընդհանուր գումարը՝ 6050 ո. բազմապատկած 100-ով և բաժանած 13·300 ո. ապիւս է 49%: Վարկավորման միջին ժամկետը, 46 որը—մենք ստանում ենք 333 : 500 : 7250-ի:

Այսպիսով՝ վճարումների միջին պայմանները պլանային յեռամսյակում կըլը թվերով կը լինին—կանխիկ 50%, մնացածն ապառիկ (ապրանքային վարկավորում)—45 որ ժամկետով:

Յերը հաշվապահի անփորձութիւն կամ հաշվապահութիւն հետ մտալու պատճառով վերոհիշյալ յեղանակով անհնարին է վորոշել մնացած ապրանքների հաշիվների վճարման պայմանները, այն ժպգնելիք ապրանքների հաշիվները մոտավոր, և ավելի լավ է, վճարումների մանակ պիտի վերցնել մոտավոր, և ավելի լավ է, վճարումների վատթար պայմանները (կանխիկ գնումների մեծ ատկոսը և վարկավորման փոքր ժամկետ):

Այս վերջին դեպքերում № 5 աղյուսյակի 2-րդ կետում պիտի գնել Հայկոսովից գնելիք ապրանքների դումարի տոկոսն ընդհանուր դնումների մեջ—և ներքև փորտեղ ասված և «այսպիսով» պիտի գրել կանխիկ այսքան % և ապառիկ—այս ինչ ժամկետով:

11. ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԳՆԱՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՊԱՀԱՆՋՎՈՂ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Յերբ արդեն հայտնի չէ, թե ամեն ամիս ի՞նչքան ապրանքային դնումներ են կնստարվելու և ինչ պայմաններով՝ այլևս դժվար չէ փորոշելը, թե փոր ամսում ինչքան կանխիկ փող և հարկավոր: Ահա թե ինչպես պիտի սյղ անել:

ԱՄԻՍՆԵՐ	Գնումների մարդ	Ինչքան արջուցներ են հարկավոր						Վճարումն անցնում և հետևյալ յետամույսակին.
		Հոկտեմբեր		Նոյեմբեր		Դեկտեմբեր		
		Կանխիկ	Մուրհակ	Կանխիկ	Մուրհակ	Կանխիկ	Մուրհակ	
Հոկտեմբեր	3400	1700	—	—	850	—	850	—
Նոյեմբեր	4200	—	—	2100	—	—	1050	1050
Դեկտեմբեր	5700	—	—	—	—	2850	—	2850
Ընդամենը	13300	1700	—	2100	850	2850	1900	3900

Ծանոթություն. 45 որ ժամկետով ապառիկ ապրանք գնելու վճարումը կատարվում է 50 % տաճին ամսին, իսկ մնացած 50 %-ը՝ յերկրորդ ամսին՝ հաշվելով գնման ամսից: 30 որ ժամկետով գնած ապրանքի վճարումը պիտի կատարել հետևյալ ամսին հաշված գնման ամսից—և այլն:

Բայց վճարումների պայմանները շատ դժվար և փորոշել յերբ ապրանքը գնվում է, որինակ՝ 40 որով: Այս դեպքում վճարումների յենթապարտիցյուններն այս կերպ և արվում: Յեթե ապրանքը գրնված է հոկտեմբերի 1-ին, վճարումը կատարվում է նոյեմբերի 10-ին: Հոկտեմբերի 30-ին գնված ապրանքների վճարումը կընկնի դեկտեմբերի 10-ին: Այս նշանակում է՝ նոյեմբերին կը յինի 20

վճարումների որ (10-ից մինչև 30-ը)՝ դեկտեմբերին 10 որ (1-ից մինչև 10): Հոկտեմբերին 1700 ո. ապառիկ գնված ապրանքների վճարումները (40 որ ժամկետով)—կընկնի

$$1700 \text{ ո.} - 30 \text{ որ.}$$

$$X \text{ ո.} - 20 \text{ որ.}$$

$$\text{Նշանակում է՝ } X = \frac{1700 \times 20}{30} = 1130 \text{ ո. նոյեմբերին}$$

Իսկ դեկտեմբերին կընկնի 1700—1130=570 ո. վճարում:

Այսպիսով՝ համաձայն վերև բերված աղյուսակի՝ ստացվում են հետևյալ ավյալները, յետամույսյակի համար գնելիք 13·300 ո. ապրանքների վճարումները կատարելու համար կը պահանջվի 9400 ո. կանխիկ միջոցներ ու մուրհակներ (13·300 ո. — 3·900 ո.):

VI. ՊԱՏՐԱՏՈՒՄՆԵՐԻ (ՄԹԵՐՈՒՄՆԵՐԻ) ԳՈՐԾԱՐՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԸ

1. ԻՆՉ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ ՊԱՏՐԱՏՈՒՄ Ե ՅԵՆԹԱԴՐՎՈՒՄ

Յենթադրենք, վոր կոտպերատիվը 6300 ուրբու պատրաստում է կատարելու (զանազան տեղական մթերքների) — յեղնելով չըջանալող գումարից (2100 ու.) և նրա պտույտների արագությունից: Վերևում մենք պայմանավորվել ելինք, վոր յենթադրական չըջանառության վերջնական գումարները մենք կարող կը լինենք վորոշել միայն Հայկոստից կամ այլ հիմնարկներից ստանալիք նպատակային վարկերի (կամ կանխույթների) հիման վրա: Ըստ վորում՝ պիտի ի նկատի առնել, վոր այն պատրաստումները, վոր ընկերությունը կատարում է յուր սեփական կարիքների համար՝ անցնում են ատևարական պլանի մեջ. (տես № 5 աղյուսյակը):

Յենթադրենք ստորագրված են և պիտի ստորագրվեն մի շարք պայմանագրեր, վորոնց հիման վրա ընկերությունն յեռամսյակի ընթացքում պիտի պատրաստի.

ԱՂՅՈՒՍԱԿ № 7

ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ	Անցյալ յեռամսյակում			Հոկտեմբ.—դեկտեմբ.			Ա մ ը ս մ ի ս		
	Յենթադրված կը.	Պատրաստված կը.	Քանի % -ը.	Քանի փութ.	Փութի կնք-նարժեքը.	Ինքնարժեքի գումարը.	Հոկտեմբ.	Նոյեմբ.	Դեկտեմբ.
Պանիր . . .	2000	2400	120	600	6	3600	1000	1200	1400
Յուղ	1000	800	80	80	25	2000	500	800	700
Մեկր	1000	800	80	20	20	400	—	—	400
Ընդամենը	4000	4000	100	700	—	6000	1500	2000	2500

2. ՄԹԵՐՈՒՄՆԵՐԻ ԻՐԱՅՈՒՄԸ (ՀԱՆՁՆՈՒՄԸ) ԿԱՄ ԴԵԱԼԻԶԱՑԻԱՆ

Յեռամսյակում մթերված, այլ և նախորդ յեռամսյակից մնացած մթերքները յենթադրվում է իրացվել հետևյալ ձևով.

ԱՂՅՈՒՍԱԿ № 7 ա

Մթերքների անունները	պատրաստված է նախկին մնացորդով (ինքնարժեք)			Յենթադրվում է իրացնել (հանձնել)			Մնացորդ մնացյալ յեռամսյակին
	Մաս-ցորդ	Պատրաստված է	Ընդամենը	Հայկոստից	Այլ պետ-հիմնարկներից	Ընդամենը	
Պանիր . . .	800	3600	4400	3000	1000	4000	400
Յուղ	400	2000	2400	2000	500	2000	400
Մեկր	250	400	650	—	—	500	150
Ընդամենը	1450	6000	7450	5000	1500	6500	950

Իրացումը (ընթացիկ) կատարվելու յե համաձայն պայմանագրերի հետևյալ % -ների հավելումով (կոմիսսիայով):

Ստանադրերի հավելում	Ինչ գումարի մթերք է հանձնվելու	Ոգուտ	Վաճառքի շրջանառությունը
Հայկոստից	8%	5000	400
Պետհիմնարկներից	10%	1500	150
		6500	550
			5400
			1650
			7050

Ընդամենը Պլանի մեջ այն վերջին աղյուսյակները կարելի յե բաց թողնել, և հարկավոր լրացումներ կատարել իրական հնարավորություններին համապատասխան (տես պլանի սխեմայի 13-րդ կետը):

3. ՄԹԵՐՈՒՄՆԵՐԻ ԿՐԱՄԱԿԱՅԹԱՅԹՄԱՆ ԳՈՐԾԸ

Հոկտեմբերի 1-ի հաշվեկշիռում մենք չենք առանձնացրել ընկերութան պարտքը յուր մատակարարողներին: Պիտի ի նկատի առնել, Վոր մթերումների համար ընկերությունը պիտի յուր արամադրութան տակ մշտական ավանս (կանխույթ) ունենա և այս պետք և պայմանադրում հատուկ կերպով նախորոշել:

Յենթադրենք մեր որինակի մեջ մշտական կանխույթը հավասար և 1500 ուսուրլու, իսկ փաստորեն մատակարարողներին պարտք ենք 2000 ուսուրլու. այս գումարը համապատասխանում և ակտիվում յուրյն արված մթերքների ու պարտապանների վրա հաշվվող մնացորդներին; Սակայն ընկերությունը պիտի յուր մթերքների հանձնումը հասցնի յուր փաստական պարտքին՝ այսինքն նա լրացուցիչ կերպով պիտի հանձնի ևլի 500 ո. մթերքներ, իսկ վորովհետև յետամսյակում յենթադրվում և 7050 ո. մթերքներ հանձնել, ապա մատակարարողներից պիտի ստանալ 6550 ո. (7050 — 500):

Առանձին ամիսներով համաձայն մթերումների ինքնարժեքին մատակարարողներից մուտք պիտի լինեն հետևյալ միջոցները.

Աղյուսակ 7 բ

ԱՄԻՍՆԵՐ	Մթերումների ինքնարժեքը		Մթերումների համար ընդհանրված և	
	Գումարը	%	Գումարը	%-ը
Հոկտեմբեր	1500	25	1640	25
Նոյեմբեր	2000	33	2160	33
Դեկտեմբեր	2500	42	2750	42

Ծանոթություն — Հոկտեմբերին միջոցների մուտքը այս կլինի.

$$6 \cdot 550 \times 25 = 163 \cdot 750$$

$$163 \cdot 750 : 100 = 1637 \text{ ո. } 50 \text{ կ.}$$

Կամ կլար թվով 1640 ո. և այլն:

VII. ԱՐՏԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՆԵՅՈՒԹՅԱՆ ՊԼԱՆԸ

1. ՊԱՏՐԱՍՏԵԼԻԲ ԱՐՏԱԳՐԱՆԲՆԵՐԻ ԲԱՆԱԿԸ (ՅԵՆԹԱԳՐԱԿԱՆ)

- Պլանային յետամսյակի ընթացքում յենթադրվում և.
1. Փոսում հաց թխել 1-ին և 2-րդ տեսակի 400 փութ, վորք փաճառվելու յե ընկերութան խանութներում: (400 փ. հացը փոխն բերում և ընդհանուր ոգուտ 50-ական կոպեկ) 200 ո.
  2. Ճաշարաններում յետամսյակի ընթացքում լաց և թոզնվելու 80 որվա ընթացքում (յետամսյակում 10 որ ճաշարանը փակ և լինելու) — 100-ական ճաշ 8000 ճաշ. — (այդ գործարքից, այլ և լուֆետից ճաշարանը տալու յե ընդհանուր ոգուտ) 800 ո.
- Ընդամենը 1000 ո.

Արտադրական ձեռնարկների պլանը յուրաքանչյուր գեպքում պիտի կազմել հատուկ կաշիտույթացիայից հետո: Որինակ՝ շատ անհրաժեշտ և հաշվել մի փութ ալյուրից (կամ 5 փութանոց մի տոպհրակ ալյուրից) ինչքան հաց և ստացվում: Ալյուրը հաց դարձնելն ի՞նչ և նստում (փութը կամ սուպրակը) ընկերութանը, մի փթին կամ մի տոպրակին ի՞նչքան վառելիք և զնում և այլն, և այլն: Նույնը պիտի անել նաև ճաշերի ինքնարժեքը հաշվառելու համար, վոր շատ բարդ աշխատանք և:

Ինքնընտանիքային հասկանալի յե, վոր ընկերութան յեկամուսնները բղխում են վերևում բերված աստարական գործնեյության պլանից:

Մեր որինակով հոկտեմբեր — դեկտեմբեր յետամսյակի յեկամուսնները կազմվում են.

1. Առ 1 հոկտեմբերի մնացորդ ապրանքի հավելումներից 830 ո.
  2. Յետամսյակում ստացված ապրանքի հավելումներից 2300 »
  3. Պատրաստումներից (մթերումներից) 550 »
  4. Արտադրական ձեռնարկներից 100 »
- Ընդամենը 3780 ո.

Ապրանքների ընդհանուր հավելումի գումարից 3130 ո. (830 + 2300 ո.) պիտի գուրս գալ յեռամսյակի վերջի ապրանքային մնացորդի հավելումը: Վերջինս կդռնենք հետևյալ ձևով.

23.430 ո.	—	3130
7.030 ո.	—	X

Նշանակում է $X = \frac{3130 \times 7030}{23.430} = 940 ո.$

Կամ խոսքերով արտահայտած հավելումների ընդհանուր գումարը պիտի բազմապատկել ապրանքային վերջին մնացորդի վրա (վաճառքի գնով) և ստացած գումարը բաժանել յեռամսյակի սկզբի մնացորդի ու յեռամսյակի ընթացքում մուտք յեղած ապրանքների գումարի վրան (վերջին դեպքերում նույնպես վաճառքի գնով):

Այսպիսով յեռամսյակում սպառվում է ընդհանուր (ВАЛОВАЯ ПРИБЫЛЬ) 2840 ո.

Յեթե արտադրական ձեռնարկը, որինակ փուռ է, պիտի № 8 աղյուսակից ոգտվել: Այս դեպքում անցյալ յեռամսյակին համապատասխան և նոր յեռամսյակի հնարավորութուններին նայած— գրվում է, թե ինչքան է արտադրվելու այս կամ այն տեսակի ապրանքից (հաց 1-ին, 2-րդ տեսակի, այլ թխվածքներ և այլն) դրրվում է և այդ ապրանքների ինքնարժեքը: Այս ինքնարժեքի մեջ մտնում է թե հում նյութերի արժեքը և թե արտադրական ձեռնարկի բոլոր վերադիր ծախքերը: Պատրաստի ապրանքները խանութներից արվում են ինքնարժեքով, իսկ արտադրական ձեռնարկի ոգտակարութունը վորոշվում է այն հավելումով, վոր այդ ապրանքը վաճառելիս նրա վրան արվում է: (Տես վերը—հացի փթին 10 կոպեկ և այլն): Բոլոր հում նյութերն արտադրական ձեռնարկների համար ձեռք է բերվում առևտրական պլանով և հետո միայն ինքնարժեքով հանձնվում է արտադրական ձեռնարկին: Արտադրական ձեռնարկը հում նյութերն ինքը յերբեք չպետք է ձեռք բերի— դա շատ աննպատակահարմար է:

Շատ անհրաժեշտ է, վոր արտադրական ձեռնարկի գործնությունից պլանը կազմելիս մանրամասն ուշադրություն առնվի ծրարադրի սխեմայի 16-րդ կետը, վորի բովանդակությունը պիտի մանրամասն պատասխանել:

VIII. ՅԵՎԱՄՈՒՏՆԵՐ ՅԵՎ ԹԱԽՍԵՐ

I. ԱՌԵՎՏՐԱԿԱՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՈՐՈՇԵԼԸ՝ ԵՐԶԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՄԱՄԲ

Նախ քան պլանային յեռամսյակի համար առևտրական ծախսերի նախահաշիվը կազմելը պիտի վորոշել, թե ընկերության յենթադրական չրջանառության համեմատությամբ առևտրական ծախքերը քանի՞ տոկոսը պիտի կազմեն:

Այս դեպքում առևտրական ծախքերի միջին տոկոսը չպիտի բարձր լինի այն տոկոսից, վոր Հայկոսպը*՝ վորոշել է ՀՍՈՀ-ի սպառողական կոոպերատիվների համար: Մասնավորապես Յենարոսոյուզը**՝ մինչև 5000 ուսրլի չրջանառություն ունեցող սպառողական ընկերությունների համար առևտրական ծախսերի տոկոսը վորոշել է 13%, — ընդհանուր հավելումի 16%-ից վոր ավելի լինելու պայմանով՝ վաճառքի չրջանառության վերաբերմամբ (վերևում մենք 19% ենք ցույց ավելի ինքնարժեքի չրջանառության վերաբերմամբ): Այսպիսով՝ ընկերությունը յուր չրջանառության 3%—ը կուտակում է կատարում***):

Յենթադրենք, վոր անցյալ յեռամսյակում ընկերության առևտրական ամխսերը 14% են յեղել: Վարելով գների իջեցման ու ծախսերի կրճատման քաղաքականություն՝ մենք պլանային յեռամսյակի համար ընդունենք 12% առևտրական ծախքեր, ինքնարժեքին 17% հավելումներ անելու պայմանով:

*) Հայկոսպը ՀՍՈՀ-ի սպառողական կոոպերատիվների միությունն է: Հայկոսպը վարչությունը գտնվում է Յերևանում:

**) Յենարոսոյուզը—ՍՈՀ Միության սպառողական ընկերությունների միությունն է: Յենարոսոյուզի վարչությունը գտնվում է Մոսկվայում:

***) 3% կուտակումը մենք ևս գտնում ենք Հայաստանի սպառողական կոոպերատիվի համար նորմալ:

Վորպեզի առևտրական ապարատի և շրջանառութեան ճշգրիտ կառուցում ունենանք, պետք է առևտրական ծախսերը վորոշենք՝ յեղնելով ապրանքների վաճառքի շրջանառութեանը, վորովհետև առևտրական գործնեյությունն և սպառողական ընկերութեան հիմնական անելիքը: Ընդհանուր շրջանառութեանը (վորբի մեջ մտնում են նաև պատրաստումների շրջանառութեանը) յեղնելն այս դեպքում նորատեսակ հարմար չի:

Վերոհիշյալն ի նկատի առնելով, մեր սպառողական ընկերութեան յետմսյակի առևտրական ծախսերն այս կերպ կարտահայտվեն:

100 "	—	12
16.400 "	—	X

Այստեղից՝ $X = \frac{12 \times 16.400}{100} = 1968$ . . .

Այսինքն ծախսերի տոկոսը կրագմայատկենի ապրանքի յետմարական վաճառքի գումարով և կրաժանեի 100-ի:

$12 \times 16.400 = 196.800$

$196.800 : 100 = 1968$ . . կամ կլոր—1970 . . .

2. ԱՌԵՎՏՐԱԿԱՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ (ԿԱՏԵԳՈՐԻԱՆԵՐԸ)

Ապա պիտի վորոշել, թե առևտրական ծախսերի վոր մասը պիտի կազմեն ուժիկները, շենքի վարձը և այլն, և այլն: Այս դեպքում ևս շատ ցանկալի յե կողպերատիվ կենտրոնների վորոշում նորմաներով առաջնորդվել:

Սպառողական կոպերացիայի գործնական աշխատանքը ցույց է տվել, վոր վարչութեան ու աշխատակիցների ուժիկները, այլ և զրա հետ կապված այլ ծախսերը (ապահովագրական տոկոսներ, կուլտ-կրթական ծախսեր և այլն)—40%—ից բարձր չպիտի լինեն: (տես պրանի սխեմայի № 9 աղյուսակը)—այսինքն՝ ծախսերի գումարի կամ շրջանառութեան համեմատութեամբ 4,8%—ը—այսինքն համարյա 5%: Մնացած տեսակի ծախսերի մասին մենք առ այժմ սրբաազիր նորմաներ չունենք, համենայն դեպս, այն բոլոր ծախսերը պիտի հնարավորին չափ կրճատվեն՝ մանավանդ այնպիսի ծախսեր, վորպիսիք են փշացած ու անպետք ապրանքների գուրգրելու փնտնները, շնախատեմամբ ծախսերի հատկացումները և այլն:

3. ԱՌԵՎՏՐԱԿԱՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ՆԱԽԱՀԱՅԻՎ

Նախ քան № 9 աղյուսակի ձևով առևտրական ծախսերի նախաշիվ կազմելը, մենք խորհուրդ ենք տալիս, մանավանդ բաղձախանութ ընկերութեաններին, նախահաշիվ կազմել պրանի սխեմային կցված ձևով: (Տես № 3 հավելվածը): Այդ նախահաշիվում մանրամասն նախատեսվում են ընկերութեան ապրարատի առանձին մասերի ծախսերը (վարչութեան, զրատենյակ, բաժանմունքներ և այլն գրանց հետ կապված բոլոր այլ ծախսերի հետ, շենքի վարձ և այլն):

«Անվանացանկի (նոմենկլատուրայի) №№—ը» սյունյակում պիտի գնելու ծախսերի №№—ը, վորոնք հաշվետվութեան մեջ ունեն այդ նույն ծախսերը: Դրանով մենք հեշտացնում ենք ծախսերի հիմնական անվանացանկով ընդհանրացումներ անել № 9 աղյուսակի ձևովը, այլ և առանձին բաժանմունքների աշխատանքի սրղյուծնալեատութեանը պարզել (№ 4 ձևով, տես պրանի սխեմայի հավելվածը):

Մանրամասն նախահաշիվներն ավելի լավ է կիսամյակներով կազմել՝ յետմսյակների բաժանելով, ըստ վորում յերկրորդ յետմսյակին սկսվելուց նախահաշիվն ուղղումների պիտի յենթարկել՝ ընկերութեան գործերի իրական գրութեան հիման վրա:

Այն դեպքում, յերբ նման մանրամասն նախահաշիվներ չի կազմված, (ղյուղական միախանութներում) միանգամից կազմվում է № 9 ձևով նախահաշիվ (տես պրանի սխեման): Տեխնիկապես այդ պիտի կատարել հետեյալ ձևով: Վարչութեան և աշխատակիցների ուժիկը մտցվում է նախահաշիվի մեջ համաձայն գոյութեան ունեցող աշխատավարձին (ուժիկներին), սակայն այնպես, վոր այդ հոգվածով նախատեսված ծախսը չզերպանցի ծախսերի գումարի 40%—ը, հակառակ դեպքում պիտի վորքե պաշտոնի կրճատում կամ ուժիկների իջեցում կատարել: Մնացած ծախսերը նախահաշիվի մեջ պիտի մտցնել յեղնելով նախորդ յետմսյակի փաստական ծախսերից, իհարկե, տնտեսման այն ուժիկները կիրառելով, վորի մասին մենք վերեւի խոսել ենք և վոր այժմ կիրառվում է մեր Միութեան բոլոր տնտեսական մարմիններում:

4. ԻՆՉՊԵՍ ՎՈՐՈՇԵԼ ՄԱՐՈՒՐ ՈԳՈՒՑԻ ՉԱՓԸ

Վերևում մենք նկատեցինք, վոր մինչև 5000 ո. շրջանառություն ունեցող ընկերություններն իրենց շրջանառության 3%-ի չափով կարող են կուտակում ունենալ:

Տեսնենք այս դեպքում ի՞նչ է ստացվում: Գրա համար հավելումներն ու առևտրական ծախսերը պիտի համեմատենք վաճառած ապրանքների ինքնարժեքի կամ վաճառքի շրջանառության հետ: Մենք ապրանքների ինքնարժեքին ունենք 17% հավելում, նշանակում է, յեթե մենք վաճառած ապրանքների ինքնարժեքը 100 ընդունենք, ապա ապրանքների վաճառքի գումարը կլինի 117 ո. (100 + 17):

Այժմ տեսնենք, թե վաճառքի շրջանառության (այսինքն 117-ի) վերաբերմամբ հավելումն ի՞նչ տոկոս է կազմում:

117 ո.	—	17
100 ո.	—	X

$$\text{Այստեղից՝ } X = \frac{17 \times 100}{117} = 14\frac{1}{2}\%$$

Ուրիշ խոսքով ասած՝ պետք է ինֆլարժեֆի վրա յեկած հավելումը (17) բազմապատկենք շրջանառության ինֆլարժեֆով (100) և ստացած գումարը բաժանենք վաճառքի շրջանառության վրա (117):

Այսպիսով վաճառքի շրջանառությանը հավելում է արված 14,5%, առևտրական ծախսերը նույնպես վաճառքի շրջանառությանը 12% են կազմում. հետևապես՝ գույս ոգուար կազմում է շրջանառության 2,5%-ը:

Յեռամսյակում յենթադրական յեկածուտ ունենալով 2.840 ո. և առևտրական ծախսեր 1970 ո. — գույս ոգուարի գումարը հավասար կլինի 870 ո., կամ վաճառքի ու պատրաստումների ամբողջ շրջանառության վերաբերմամբ (23.450 ո.) կկազմի 3,7% (տես պլանի նխնման 19-րդ կետ):

5. ՄԻ ԱՇԽԱՏԱԿՑԻ ՆԱԳՐՈՒՋԱՆ (ԿԱԼՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ) ԾՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Պետք է վորոշել, թե պլանային յեռամսյակում մի աշխատակցի վրա շրջանառության վոր մասն է ընկնելու — սա եյական նշանակություն ունի: Գործնականում սպառողական ընկերությունների

ամեն մի աշխատակցին պիտի ընկնի 1000-ից 1500 ո. շրջանառություն, իսկ ամեն մի առևտրական աշխատակցին 1500—2000 ո.: Ավելի պակաս նազրուզկան ցույց է տալիս, վոր կամ աշխատակիցների շատն է մեծ կամ շրջանառությունը՝ շատ փոքր է:

Նազրուզկան (կալուցությունը) ներկայացված է № 10 աղյուսակում: Այդ աղյուսակը լցնելը շատ հեշտ է: Պարզ է, վոր շրջանառության յենթադրական գումարը պիտի բաժանել յեռամսյակում ունենալիք աշխատակիցների միջին թվի վրա: (Միջին թիվը պիտի ստանալ յեռամսյակի սկզբում և վերջում ունենալիք աշխատակիցների թվերի գումարելուց՝ — բաժանելով գումարը 2-ի):

Հայտնի չե պարտապանների պարտքերի պատշախ միջին ժամկետը (աես հաշվեկշռի վերլուծումը) յենթադրենք 150 որ (կասկածելի պարտապանների հետ), ապա պարտքերի հանդեցման հավասար մասերն ամիս-ամիս կլինեն .

960 " . . . — 150 որ
X — — 30 որ

Վորակելից և՛ X $\frac{960 \times 30}{100}$ 152 որ, կամ կոր՝ 150 որ .

Այսինքն՝

Վորպեսզի իմանամք, թե պարտապանները մի ամսում ի՞նչ գումար կարող են հանգեցնել իրենց պարտքերից, հարկավոր է նրանց ամբողջ գումարը բազմապատկել 30 որով և բաժանել պարտապանների պարտքերի մի պատշախ ցույց տվող որերի թվի վրա :

Նոր րաց թողնվելիք դումարների հանդեցման պլանը, այլև առ 1-ն հունվար 1927 թ. մնացորդը, մենք վերցնում ենք ամբողջովին առևտրական պլանի № 2 աղյուսակից :

2. Պարտատերերի հաշիվների դրուժյունն այս պատկերն ունի .

IX. ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾՆԵՅՈՒԹՅԱՆ ԺՐԱԳԻՐԸ

1. ՊԱՐՏԱՏԵՐԵՐԻ ՈՒ ՊԱՐՏԱՊԱՆՆԵՐԻ ՓՈՒՆԱԴԱՐԱՎԱՐՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱԶՄԵԼԸ

Իրամարկդի չել ու մուտքի պլանը կազմելուց առաջ ավելի լավ է նախորդ պարզել պարտատերերի ու պարտապանների փոխադարձ հաշիվների դրուժյունը :

1. Պարտապանների հաշիվների դրուժյունը .

ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ	Մնացորդ առ 1-ն հոկտեմբերի 1926 թ.	Ցնեխադրված և մուտք			Ընդամենը	Մնացորդ առ 1-ն հունվարի 1927 թ.
		Հեկտեմբեր	Նոյեմբեր	Գեկտեմբեր		
ա) Ստացված մուրհակներ						
բ) Գնորդներ (մանր խանութ. վարկ)	960	150	150	150	150	510
գ) Պրանային լիսամսուկում ազատիկ վաճառքից			420	520	940	700
Ընդամենը	960	150	570	670	1390	1210

Ծանոթություն — Յեթև կոտպերատիվը միջրումներով էլ և զրադվում, ապա այս տախտակի մեջ չպիտի մտցնել նրանց արված ավանսների հանդեցումը: Նրանք րնկերությանը միջերջներ են հանձնում և հենց դրա համար՝ նրանց միջերային հաշիվները չեն մտնում ֆինանսական ծրագրի մեջ:

Գնորդներից ստանալիք մուտքը մենք բերում ենք յենթադրարար կարելի չե կիրառել և մի այսպիսի յեղանակ: Քանի վոր

ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ	Մնացորդ առ 1-ն հոկտեմբերի 1926 թ.	ՎՈՒՄՆԵՐԸ				Մնացորդ առ 1-ն հունվարի 1927 թ.
		Հեկտեմբ.	Նոյեմբեր	Գեկտեմբ.	Ընդամենը	
ա) Տրված մուրհակներով						
Հաշկոտպին	2500	1500	1000	—	2500	—
Պեանխմնարկներին	2000	1000	500	500	2000	—
Զանազան անձանց	200	200	—	—	200	—
բ) Բաց հաշվով						
Հաշկոտպին	1060	150	150	100	400	660
Պեանխմնարկներին	545	145	100	—	245	300
Զանազան անձանց	265	65	—	100	165	100
գ) Ավանդներով	700					700
դ) Նոր պարտագիրներով			850	1900	2750	3900
Ընդամենը	7270	3060	2600	2600	8260	6660

Մանր — Հայկոսպին 400 ո. և պետհիմնարկներին 100 ո. պարտքը պիտի համարել մթերքներով վերացնելիք պարտք:

Մուրհակային վճարումների գումարները մենք վերցնում ենք մուրհակների ոժանդակ դրժից:

Բայ հաշվով ունեցած պարտքերի վճարումները ևս մենք վերցնում ենք ղանազան անձանց ու հիմնարկների ոժանդակ գրքից կամ այն յեղանակով, Վոր վերևում մենք ցույց ենք տվել պարտապանների հաշիվների վերաբերմամբ: Նոր պարտագիրքների (ապառիկ ապրանքների գիմաց գրված պարտավորութունների) հանգեցման թվերը մենք ամբողջովին վերցնում ենք առևտրական պլանի № 6 աղյուսակից:

Վճարումների այսպիսի աղյուսակներ կազմելը մենք հարմար ենք համարում և խորհուրդ ենք տալիս կիրառել մեծ ու միջակ սպառողական ընկերութուններում և այնտեղ, Վորտեղ պարտաակերբի ու պարտապանների հաշիվները բարդ են ու խճճված: Մանր ընկերութունները կարող են անցնել մի անգամից գրամարկդային պլան կազմելուն: Հենց այդ հաշվով էլ մենք ներբնում բերում ենք գրամարկդային պլանի անվանացանկը:

Բանկերի հետ ունեցած հաշիվները ևս մենք գրամարկդային պլանին կմիացնենք:

2. ԳՐԱՄԱՐԿՂԻ (ՅԵԼԲԻ ՈՒ ՄՈՒՏԲԻ) ՊԼԱՆ ԿԱԶՄԵԼԸ

Գրամարկդի պլանը պիտի ամփոփումն ու միացումը լինի ընկերութան վերը բերած անտեսական աշխատանքի բոլոր ճյուղերի յենթադրական պլանի: Գրամարկդային պլան կազմելուն հիմք են ծառայում վերոհիշյալ բոլոր նյութերը:

Գրամարկդային պլանի ձևը բերված և պլանի սխեմայի հետ (№ 11 աղյուսակում): Այստեղ մենք բերելու յենք միայն պլանային յեռամույակին վերաբերյալ յենթադրութուններ, անցյալ յեռամույակի սոյլայները և նրանց ստուգումն առանձին գփարութունների շեն հանդիպի:

Վերը բերած անտեսական գործնեյության պլանի հիման վրա գրամարկդային պլանը հետևյալ պատկերն ունի.

(Ռուբլիներ)

ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՄՈՒՏԲԸ	Հոկտեմբերին	Նոյեմբերին	Դեկտեմբերին	Ընդամենը
1. Առ 1 հոկտ. մնացորդ գանձարկդի ու բնթացիկ հաշիվների	250	—	—	250
2. Մուտք ա) կանխիկ վաճառքից բ) հին սպառիկներից	3780	4680 420	6300 520	14760 940
3. Պատրաստումների (մթերումների) համար հատուկ ավանսների ստացում՝ ընտրության ողտին հատկացվելիք 0/0 0/0 ով և կոմիսիայով	1640	2160	2750	6550
4. Պարտապաններից ա) մուրհակներով բ) բաց հաշիվներով	150	150	150	450
5. Բանկերից մուրհակային գեղջերով ա) Համկոսպրանկից բ) Պետրանկից գ) այլ բանկերից	500	1000	1000	2500
6. Մուտքի և փալի վճարումներ	120	170	170	460
7. Անպետք գույքի վաճառքից	15	15	—	30
8. Զանազան մուտքեր	200	300	300	800
Ընդամենը մուտքեր	6405	8895	11190	26490

ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՄՍՈՈՒՄԸ	Հոկտեմբեր	Նոյեմբեր	Դեկտեմբեր	Ընդամենը
1. Ապրանքների զնոււմ (կանխիկ)	1700	2100	2850	6650
2. » » (սպառիկ գնումների վճարում)	—	850	1900	2750
3. Վերադիր ծախքեր	102	126	172	400
4. Միջուկների արժեքի վճարումը (ինքնարժեքով)	1500	2000	2500	6000
5. Պարտավորութունների վճարում.				
ա) Մուրհակներով.				
Հաշկոտպին	1500	1000	—	2500
Պետհիմնարկներին	1000	500	500	2000
Համկոտպանկին	500	1000	500	2000
Այլ բանկերի	—	—	—	—
Չանապան անձանց	200	—	—	200
բ) Բաց հաշիվ.				
Հաշկոտպին	—	—	—	—
Պետհիմնարկներին	45	100	—	145
Չանապան անձանց	65	—	100	165
6. Փայտվճար Հաշկոտպին	—	—	100	100
7. Առևտրա - կազմակերպչական ծախքեր	650	650	670	1970
8. Այլ և այլ ծախքեր	250	250	200	700
Ընդամենը	7512	8476	9592	25580
Մնացորդ (սալդո)	957	- 538	+ 1160	790

Դրամարկդային պլանը տեխնիքական կողմից հետևյալ կերպով է կազմվում :

1. Դրամարկդի և ընթացիկ հաշիվների մնացորդները — վերջրված և սկզբնական պլանային հաշվեկշիռից :

2. Ապրանքներ վաճառ քից ու սպառիկներից ստացվելիք մուտ-

քը — կանխիկ ու սպառիկ առևտրից գոյացած գումարները վերջրված են Չա ազդուակից (տես յերես 73) :

3. Պատրաստումների (մթերումների) միջոցների ստացումը — Մենք միջուկների պլանը կազմելիս — համապատասխան գլխում առել ենք, վոր այդ միջոցների ամսական մուտքը պիտի համապատասխանի միջուկների ինքնարժեքին ավելացրած ընկերության հավելումը կամ % — ային (կոմիսիոն) վարձատրությունը, յեթե այդ նախատեսված և պայմանագրերով : Անհամապատասխանությունը միայն այն դեպքում կարող է յինել, յեթե ընկերությունը ստացել է այնպիսի կանխույթ, վորը աստիճանաբար պիտի հանդիպի միջուկներով : Այսպիսի դեպքերում այդ գործարքները հաշվառվում են դրամարկդային պլանում՝ մուտքի միջոցները պարզելիս :

4. Պարտապաններից ստանալիքները .

ա) մուրհակներով — պիտի պարզել մուրհակների մամկնասյին գրքույկով : Մեր որինակի մեջ ստացված մուրհակներ չկան :

բ) բաց հաշվով ստանալիքները մենք բերում ենք վերն ունեցած պլանային յեթադրություններից (տես յերես 65) :

5. Մուտքեր բանկերից : Սկզբնական կոտպերատիվները համարյա թե բոլորը չեն կարողանում բանկերում սնվել մուրհակների զեղչումների վարկով, վորովհետև նրանք զնորդական մուրհակներ չունեն . հենց այդ պատճառով՝ սկզբնական կոտպերատիվների համար սովորական է վարկ ստանալը մուրհակատրությամբ : Այդ վարկով ընկերությունները կարողանում են ոգտվել միայն իրենց այն ապրանքային մուրհակներով, վորոնք տրվում են Հայկոտպին կամ այլ հիմնարկներին՝ վերջիններից ապրանքներ զնելիս : Պարզ է, վոր այս դեպքում բանկից դրամ է ստանում այն հիմնարկը, կամ այն կազմակերպությունը, վորը կոտպերատիվին, ի դիմաց մուրհակի՝ ապրանք է բաց թողել և այդ մուրհակը զեղջել և ընկերության բացած վարկի հաշվին :

Բաց բացառիկ դեպքեր են յինում, յերբ բանկերը ընկերություններից ընդունում են սոյո-մուրհակներ, վորոնց վրա Հայկոտպը յուր բանկն է դնում . այս դեպքում փողը ստանում է ինքը ընկերությունը : Յերբեմն էլ կոտպերատիվները դրամ են ստանում բանկերից՝ ի դիմաց նրանց մոտ դրամ դրամ ապրանքների : (Այս հաշիվը կոչվում է հատուկ ընթացիկ հաշիվ ըստ գրավադրման) : Բանկերից ստանալիք այս բոլոր գումարները մտցնում ենք դրամ-

Ճարկղային պլանի մեջ այն չափով, վոր չափով այդ վարկերն ողտադործված են:

6. Մուտքի և փայերի վնարումները.—Մենք պլանի մեջ ենք մտցնում համաձայն աղգարանակության կոուպերացման պլանի և համաձայն ապառիկների գանձման (փայավճարների) մեր պլանային յենթադրությունների (տես յերես 91 և պլանի սխեման կողմակերպչական անելիքները):

7. Անպետք գույքի վաճառքից ստացվելիք մուտքը վերցնում ենք մեր պլանային համապատասխան յենթադրությունից (տես յերես 91):

8. Զանազան մուտքերի մեջ վորպես դրամարկղային մուտք հաշվառվում են այն յենթադրական յեկամուաները, վորոնք վերերը չեն մտել (որինակ, ճաշարանի, փոխ յեկամուաներ և այլն):

Միջոցների մսխման վերաբերմամբ կարևոր են հետևյալ բացարձակությունները.

1. Ապրանքների գնումներ (կանխիկ)—ըստ մեխանիկի մենք պահանջվող գումարները վերցնում ենք առևտրական ծրագրի № 6 աղյուսակից:

2. Ապրանքների գնումները (մուրհակներով ու բաց հաշվով) ավյալներ վերցնում ենք նույն տեղից (տես նույն աղյուսակը):

3. Վերադիր ծախսերը տես № 3 աղյուսակն առևտրական պլանի մեջ:

4. Մթերումների արժեքի վնարումը—տես № 7 աղյուսակը:

5. Տրված մուրհակների հանցեցումը—մենք վերցնում ենք վերևում բերված պարտատերերի վճարումների յենթադրությունից (տես յերես 73):

6. Հայկոպի մտցնելիք փայը—նախատեսվում է Հայկոպի կանոնադրությամբ: Նախապես մտցրած 100 ուրբուց բացի, յենթադրվում է ղեկտեմբերին լրացուցիչ կերպով մտցնել ևս 100 ո.:

7. Առևտրական ծախսեր. պիտի ի նկատի առնել, վոր տարբեր մեխանիկում ծախսերը կարող են տարբեր լինել: Որինակ՝ շատ ծախսեր են լինում այն մեխանիկում, յերբ հաշվապահական դրքեր են գնվում, իրավադրեր ու պատենտներ են ձեռք բերվում, հավասարեցուցիչ տուրք է մուծվում պետական գանձարկղին և այլն: Այն ծախսերը, վորոնք դրամական բնույթ չունին (որինակ՝ գների իջեցում, փչացած ու անպետք ապրանքների արժեքի գուրս դրելը, գույքի արժեքի հանգեցում (ամորտիզացիա), դրամադլիսի վրա հաշվվող %%-ը, պիտի գուրս ձգել դրամարկղային պլանից: Յեն-

թաղերենք՝ մեր որինակի մեջ այդպիսի ծախսերի գումարը 1970 ո. յե, վոր պիտի վճարվի կանխիկ դրամով՝ ամսե ամիս բաշխելով հալատար մասերի՝ հաշվի առնելով վերոհիշյալ դատողությունները:

8. Այլ և այլ ծախսերի մեջ հաշվառվում են այն բոլոր ծախսերը, վորոնք նախկին հոդվածների մեջ չեն մտել. (որինակ՝ գույքի գնում, արտադրական ձեռնարկների վերադիր ծախսերը և այլն). մեր որինակի մեջ (տես յերես 92) նախատեսվում են 700 ո. ծախսեր մաս-մաս յերեք ամսվա համար:

3. ԳՐԱՄԱՐԿՂԱՅԻՆ ՄՆԱՅՈՐԴՆԵՐԻ (ՍԱԼԴՈ) ՊԼԱՆԸ

Այսպիսով դրամարկղային պլանն առաջին յերկու մեխանիկում ցույց է տալիս վճարումային դեֆիցիտ (բաց), այսինքն մուտքի յենթադրական բոլոր միջոցները չեն բավականանա յենթադրական բոլոր ծախսերը լրիվ ծածկելու համար, այդ դեֆիցիտը (բացը) կվերանա միայն յեռամսյակի վերջում և մենք առ 1-ն հունվարի կունենանք դրամարկղի մնացորդ 700 ո.: Վճարումային դեֆիցիտ ունենալու դեպքում պարզ է, վոր ընկերությունը յուր աշխատանքային պլանը ի վիճակի չի լինի իրականացնելու: Հետևապես՝ անհրաժեշտ է հոկտեմբերի և նոյեմբերի վճարումային դեֆիցիտները ծածկելու համար դրամական նոր աղբյուրներ գտնել: Այդպիսի աղբյուրներ կարող են լինել. ա) նախ ապառիկ առևտրին բոլորովին վերջ տալը—դա վճարումային դեֆիցիտը կիսով չափ կը կրճատի. բ) մուտքի վճարների ու փայերի գանձման ինչպես նաև ավանդներ ու փոխառություններ ընդունելու վրա հատուկ ուշք դարձնելը. գ) միջնորդելը—վոր բաց հաշվով վճարումների ժամկետները հոկտեմբերից յերկարացվի միչև դեկտեմբեր. դ) խնդրել, վոր բանկային վարկի ավելացումը դեկտեմբերի փոխարեն կատարվի հոկտեմբերին. յե) վարկերի ժամկետները յերկարացնելը և զ) յեթե այս բոլոր միջոցները չեն վերացնում վճարումային դեֆիցիտը—անհրաժեշտ է մի քիչ կրճատել առևտրական պլանը:

4. ՅԵԶՐԱՓՈՒԿԻՉ ՊԼԱՆԱՅԻՆ ՀԱՅՎԵԿԵԹՈՐ

Այժմ հետաքրքիր է վորոշել, թե ընկերությունն ի՞նչ ֆինանսական դրություն կունենա 1927 թվի հունվարի 1-ին դրա համար վերոհիշյալ պլանային բոլոր յենթադրությունների հիման վրա այսպիսի պատկեր կ'ունենա.

Աղյուսակ № 2.

ՀՈՒՎԱԾՆԵՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ	Առ 1-ն հոկտեմբերի 1926 թ.		Շրջանառության յեռամսյակում		Առ 1-ն հունվարի 1927 թ.	
	Ակտիվ	Պասիվ	Դեբետ	Կրեդիտ	Ակտիվ	Պասիվ
Ա. Կ Տ Ի Վ						
1. Դրամարկ և քնիայիկ հաշիվ	250		26490	25580	1160	
2. Ապրանքների վաճառքի գնով	7430		16000	16400	7030	
3. Արտադր. ձեռնարկ. (նյութեր և միջերրներ)	2910				2310	
4. Պարտավաններ						
ա) Կանխույժներ	540				540	
բ) Գույքներ	960		1640	1390	1210	
Ընդամենը շրջանառու արժեքներ	12000				12350	
5. Փայեր Հայկոստում	100		100		200	
6. " Համկոստյանում	100				100	
7. Արժեքավոր թղթեր	250				250	
8. Գույք	2880			30	2850	
Պ Ա Ս Ս Ի Վ						
1. Բանկեր ըստ գեղջման		2000	2000	2500		2500
2. Պարտաւերեր		6570	8260	6650		4960
3. Ավանդներ		700				700
Ընդամենը փոխառու միջոցներ		9270				8160
4. Փայվածով. գրամազիտ		1560		100		1960
5. Հիմնական		2250		60		2310
6. Այլ գրամազիտ		1190				1190
7. Յեկամուտներ և ծախսեր		830	2840	2950		940
8. Զուտ ոգուս		320		870		1190
Հաշվեկշիռ	15420	15420	63330	63330	15750	15750

Այս հաշվեկշիռի կազմելու վերաբերմամբ կարծիք և սույ ձևակալ համառոտ բացատրությունները.

1. առ 1-ն հոկտեմբերի տվյալները վերցրված են իրական հաշվեկշիռից, փոքր բերված է 17 յերեսում.

2. գրամարկի շրջանառությունը վերցնում ենք № 11 աղյու-

սյակից. ապրանքային շրջանառությունը վաճառքի գնով դեբետը — ապրանքների մուտքը, կրեդիտը — ապրանքների յեկքը: (տես յերես 65-ից) գնորդների մասին տվյալները՝ 90 յերեսից. ըստ վորում դեբետով անց և կայքված ապրանքների ապառիկ բաց թողարկված գումարը յեռամսյակի ընթացքում:

Հայկոստի մտցրված փայր և գույքի շրջանառությունը վերցրված են գրամարկային պլանից.

3. Արտադրական ձեռնարկների գումարը մենք բերում ենք պլանի մեջ ցույց տված նյութերի ու միջերրների մնացորդներից.

4. «Բանկերն ըստ գեղջի» տվյալները վերցրված է նույնպես գրամարկի պլանից. դեբետով անցնում են վճարված գումարները, կրեդիտով՝ ստացված գումարները: Պարտաւերերը բերում ենք յերեսում բերված յեռնադրական ստանալիքներից բացառությամբ 700 ա. վորոնք նույնպես ամբողջությամբ բերում ենք նույն տեղից.

5. Յեկամուտների ու ծախսերի հաշվով մենք անց ենք կացնում առ 1 հոկտեմբերի ու առ 1 հունվարի ապրանքների վրա յեզած մնացորդները: Շրջանառության սյունյակում հաշվի դեբետով անցնում են հավելումներ ստացված ապրանքների վրան 2300 ա. միջերրներից ու արտադրությունից 650 ա. նույն հաշվի կրեդիտով — 1970 ա. տակտրա-կազմակերպչական ծախսերը և դուրս և գրվում գուտ ոգուտի հաշվին 870 ոուրի:

5. ԱՌ 1-Ն ՀՈՒՆՎԱՐԻ 1927 Թ. ՀԱՇՎԵԿՇՈՒ ՓՈՓՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Շրջանառու գրամազիտի արժեքները ներառյալ ապրանքները յեքնարժեքով (այսինքն դուրս յեկած ապրանքների հավելումները) առ 1-ն հոկտեմբերի կազմում է 11.260 ա. առ 1-ն հունվարի 11.410 ոուրի:

Առ 1-ն հոկտեմբ. շրջանառության մեջ սեփական միջոցներից մասնակցում են 1990 ա. կամ կարճատև փոխառությունների համեմատությամբ 1: 4,3-ի: Առ 1-ն հունվարի շրջանառության մեջ են սեփական միջոցներից 3250 ա. (11410-8160), ըստ վորում սեփական և փոխառու միջոցների փոխհարաբերությունը 1: 2,3-ի: Այս փոփոխությունը ցույց է տալիս հաշվեկշիռի առողջացում:

6. ԱՌԵՎՏՐԻ ՄԵՋ ԳՏՆՎԵԼԻՔ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒՄ ՎՈՐՈՇԵԼԸ ՅԵՎ ՆՐԱ ՊՏՏՎԵԼՈՒ ԱՐԱԳՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այժմ դժվար չէ վորոշել թե յեռամսյակի ընթացքում ինչ չըջանաուու դրամագլուխ և հարկավոր առևտրական չըջանաուության համար: Դրա ամար հարկավոր է առ 1 հոկտեմբերի և առ 1-ն հունվարի չըջանաուու դրամագլուխներից դուրս գալ արտադրական ձեռնարկների չըջանաուու միջոցները (1990 + 1490) — ստացած յերկու մնացորդները գումարել և բաժանել 2-ի: այսինքն

$$9270 + 9920 = 19190 \text{ ուրբ.}$$

$$19190 : 2 = 9580 \text{ ուրբ.}$$

Այդ գրամագլուխի չըջանաուության արագությունը կվորոշվի այսպես

14.000 n.	—	90 որ.
9.580 n.	—	X —

$$\text{Նշանակում է } X = \frac{90 \times 9580}{14.000} = 62 \text{ որ (կլոր)}$$

Յեռամսյակի որերի թիվը պիտի բազմապատկել միջին շրջանաուու դրամագլխով և ստացած գումարը բաժանել յեռամսյակի վաճառելիք ապրանքների ինքնարժեքի գումարի վրա:

7. ԻՆՉԴԵՍ Ե ՅԵՆԹԱԴՐՎՈՒՄ ՁԵՌՔ ԲԵՐԵԼ ԱՌԵՎՏՐԻ ԿԱՄԱՐ ՊԱՀԱՆՉՎՈՂ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒՄԸ

Ամենից առաջ՝ մենք պետք է վերջնականապես վորոշենք՝ թե մեր սեփական միջոցների վ՛որ մասն է չըջանաուության մեջ՝ ուշագրության առնելով նաև յեկամուտների ու ծախսերի նախահաշվում յենթադրվող դուս սգուտը:

Սեփական միջոցների կուտակումը պլանային յեռամսյակում այս կերպ է կատարվելու:

Փայովճարներից	400 n.
Մուտքի վճարներից	60 n
Անպետք գույքի վաճառքից	30 n
Զուտ սգուտից	870 n.
<u>ընդամենը</u>	<u>1360 n.</u>

Շըջանաուության մեջ այդ գումարի միայն կեսն է մասնակցելու: այսինքն 680 n.

Այդ գումարն ավելացնելով յեռամսյակի սկզբում յեղած սեփական միջոցներին, մենք կ'ունենանք.

Սեփական միջոցներ	1990 n.
» » լրացուցիչ	670 »
Ավանդներ.	700 »
<u>ընդամենը</u>	<u>3370 ուրբ.</u>

Ուրեմն՝ չըջանաուության մեջ պիտի քաշել փոխաուու միջոցների հետևյալ գումարը

$$9580 - 3370 = 6210.$$

Այդ միջոցները պիտի ստանալ ապրանքային ու բանկային վարկերի ձևով:

Վարկավորման պայմանների համաձայն՝ (տես առևտրական պլանի № 5 աղյուսյակը) յեռամսյակի ընթացքում յենթադրվում է ապառիկ ապրանք գնել 7250 ուրբու—15 որ ժամկետով: Այստեղից մենք կարող ենք վորոշել, թե ընկերությունը ամենաչաան ի՞նչ գումարի վարկ կարող է սպտագործել

7250 n.	90 որ.
X n.	45 »

$$\text{Նշանակում է } X = \frac{7250 \times 45}{90} = 3625 \text{ ուրբլի}$$

Դրա համար հարկավոր է ապառիկ գնումների յենթադրական գումարը բազմապատկել վարկի ժամկետով և բաժանել յեռամսյակի որերի թվի վրա:

Ուրեմն՝ ընկերությունն ի՞նչպիտի ապրանքային վարկավորման հնարավորություններ էլ ունենալու լինի, յեթե նա վճարելու յե գնումների 50 % կանխիկ, իսկ մնացածը 45 որվա ընթացքում, նա ի վիճակի չի լինելու ապրանքային վարկով չըջանաուության մեջ առնել 3625 n. ավելին:

Դրա համար՝ պակասող գումարը պիտի ձեռք բերել մուրհակատության միջոցով, բանկային վարկ ստանալով: Այդ նպատակով՝ ընկերությունը Հաշիտոպից կամ մի այլ պետական հիմնարկից յուր վարկերի սահմանից դուրս (լիմիտից դուրս) ապառիկ ապրանք է գնում և մուրհակ է տալիս ճիշտ այնքան ժամկետով՝ ինչ ժամկետով բանկն ընկերության մուրհակը ղեզձելու յե:

Յենթադրվում է 2500 n. բանկային վարկ ստանալ, փորպիտի գումարն ապրանքային վարկի հետ լիակատար կերպով ծածկում է պլանով նախատեսված փոխաուու միջոցների պահանջը:

Հակառակ դեպքում՝ անհրաժեշտ կը լինեք վճարումային դե-
Ֆիցիտը ծածկելու համար դիմել այն միջոցներին, վոր մենք վե-
րևում ցույց ենք տվել:

Յ. ՅԵՌԱՄՍՅԱԿԻ ԱՌԵՎՏՐԱԿԱՆ ՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՉԱԿԱՆ ՊԼԱՆԸ

Մեզ մնում է ընկերութեան գործնելութեան պլանի վերաբեր-
մամբ մի քանի նկատողութեաններ անել առևտրա-Ֆինանսական ու
կազմակերպչական անելիքների մասին:

Այդ անելիքները հարցերի բնույթ ունեն, վորոնց դիմաց բա-
հարցերի համարների պիտի պատասխաններ տալ:

Այդ անելիքների մեջ ամենաեական նշանակութիւն ունեն
փայտավճարների գանձման կամպանյան, ազգաբանկութեան կոո-
պերացումը, առևտրի կազմակերպչական խնդիրները, վարչու-
թեան, վերտուգիչ Հանձնաժողովի, Սանութային Հանձնաժողովի
աշխատանքները, այլ և փայտերերի ակտիվացումը, նրանց լուսա-
վորութեան գործը: Ընկերութեան աշխատանքի այս կողմերը ծրա-
զբած ու պլանաչափ տանելուն պիտի լուրջ վերաբերմունք ցույց
տալ:

Պլանի սխեմայի մեջ այս անելիքների պատասխանները տալիս
չը պետք է անպայման հակիրճ պատասխան տալ հարցի դիմաց
պատասխանը տեղափոխելու համար: Անհրաժեշտ է խնդիրները
պարզել շատ մանրամասն և յետև կարևոր և, լրացուցիչ թերթեր
ավելացնել պլանի սխեմային: Քանի վոր պատասխանների № 2-ը
հարցերին պիտի խիստ կերպով համապատասխանեն՝ պարզ է, վոր
գժվար չի լինի այդ բոլոր նյութերը պատշաճ ուսումնասիրութեան
յենթարկել:

Աշխատանքի յեռամսյակային պլանը այլ և նախկին յեռամ-
սյակի աշխատանքի հաշվետվութեանը պիտի դրվի հերթական
ընդհանուր կամ լիազորական ժողովների քննութեանը և հաստա-
տութեանը, այլ և լայն տեղեկատվական զեկուցումներով ընդհա-
նուրի գիտութեանը զեկուցել չըջանային ու գյուղական լայն մա-
սանների առաջ:

Պլանը կազմելուց ու հաստատելուց հետո՝ պիտի ներկայացնել
Հայկոսպին:

Ճ. ՅԵԶՐԱՓՈՎԱՊԻՄ

Այսպիսով՝ մենք մանրամասն կերպով և հնարավորին շատ
հասկանալի լեզվով ցույց տվինք, թե ինչպես պիտի վերլուծել
օպտոպական ընկերութեան Ֆինանսական գրութեանը և ինչպես
պիտի յեռամսյակային պլան կազմել: Մեր հավելվածը նախորդ-
ված է միջին բազմախանութային ընկերութեանների համար, սա-
կայն նույնպիսի հաջողութեամբ կարող է ձեռնարկ լինել փոքր
միախանութ ընկերութեանների համար: Սխեմայի մեջ այն բո-
լորը, ինչ վոր միախանութ ընկերութեան համար կիրառելի չե-
պիտի դուրս ձգել: Պլանային աշխատանքի մեջ գժվարութեաններ
կարող են լինել միայն չըջանի գնողական ունակութեանը վորոշե-
լիս, այլ և ընկերութեան գործարքների ու վճարումների (կանխիկ
ու սպասիկ գնումների)՝ պայմանները պարզելիս (տես սխեմայի
№ 5 աղյուսյակը): Ի հարկե, սկզբում կարելի չէ այն խնդիրները
պլանաչափ կերպով անց կացնել առաջնորդվելով առևտրական պը-
լանի ավյարներով (տես յերես 60):

Տարեկան մտտավոր պլանի սխեման (տես հավելված № 2) և
նրա կազմելու տեխնիկան մեր կարծիքով առանձին բացատրու-
թեանների կարիք չեն զգում: Յեռամսյակային պլանը կազմելու
տեխնիկան յուրացնելուց հետո՝ տարեկան պլան կազմելը գժվար
չէ: Բայց և այնպես, մենք ամենամանրամասն բացատրութեան-
ները տարեկան պլան կազմելու վերաբերմամբ տալիս ենք պլանի
սխեմայի հավելվածում (տես № 2 հավելվածը):

Կազմակերպիչ « ..... » սպասարկական
 րնկերություն:

192 192 ՏՆՏ. ՏԱՐՎԱ ՅԵՌԱՄՍՅԱԿԻ
 ԳՈՐԾՆԵՅՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

I. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Ընկերությունը հիմնվել է ..... թվին: Միացնում է
 գյուղ ..... տնտեսություններ
 շնչով: .....
 192 թվին ..... 1-ին րնկերությունն ունի
 անդամ ռնկնում է ..... կ. փայլածարով: Մի
 թարկված տնտեսությունների կ. փայլածար: Կոոպերացիան է յեն-
 տկոսը: .....
 Ընկերությունն ունի. (քանի կետ)
 ԿԵՆՏՐՈՆՈՒՄ պահեստ ԱՅԼ ԳՅՈՒՂԵՐՈՒՄ պահեստ
 խանութ խանութ
 ճաշարան ճաշարան
 փուռ փուռ
 այլ ձևանարկներ այլ ձևանարկներ
 Ընդամենը կետ: .....
 Ընկերությունն ունի ծառայողներ ու բանվորներ
 հոգի: Առետրի մեջ գրադված են ..... հոգի, արտադրա-
 կան ձևանարկներում ..... հոգի, գրասենյակում
 հոգի: .....
 2. Տեղական հիմնարկների (չրջգործկամ, վիճբյուրո և այլն)
 տվյալներից յերևում է վոր շրջանի տարեկան գնորդական ունա-
 կությունը (սպասարկական տարողությունը) հավասար է մոտավոր-
 րապես ..... ուրբու: ..... րդ յետամոյակում
 սուրբու: Անցյալ յետամոյակում կոոպերատիվն այդ
 տարողության ..... տոկոսն է բավարարել, այլ կոոպերա-
 տիվները ..... տոկոսը, մասնավոր տոկոսը
 տոկոսը: .....
 3. Սպասարկական տարողությունը պլանային յետամոյակում
 յենթադրվում է ..... ուրբի (մոտավորապես):

II. ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ՊԼԱՆԱՅԻՆ ՀԱՇՎԵԿՇԻՌԸ
 ՅԵՎ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

4. Առ 1-ին 192 թ հաշվեկշիռը համեմատած
 նախկին յետամոյակի սկզբնական հաշվեկշիռի հետ՝ մոտավորա-
 պես հետևյալ պատկերն ունի:

ԱՂՅԻՍԱԿ № 1

Ա Կ Տ Ի Վ	Նախկին յետամոյակի սկզբում		Պլանային յետամոյակի սկզբում	
	Գումարը	0/0-ային հարաբերութ.	Գումարը	0/0-ային հարաբերութ.
1. ՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ԴՐԱՄԱՅԻՆ ԳԼԽԻ ԱՐԺԵՔՆԵՐԸ				
1. Կանխիկ դրամ և ընթաց հաշ.				
2. Ապրանքներ ինքնարժեքով				
3. Մննդամատակ. ձեռնարկներ (փուռ ճաշարան և այլն)				
4. Պարտապաններ				
ա) Գնորդներ				
բ) Հայկոոպ				
գ) Չանազան անձիք և հիմնարկ.				
դ) Կանխույթներ (ավանաններ)				
5. Ստացված մուրհակներ				
Ընդամենը շրջանառ արժեք.				
II. ԱՐՏԱՇԵՐՋԱՆՈՒՈՒ-ԱՐԺԵՔՆԵՐ.				
6. Փայեր Հայկոոպում և Համկոոպրանկում				
7. Արժեքավոր թղթեր				
8 Գույք ու կաճավորում				
9. Նախորոք արված ծախսեր				
Ընդամենը արտաշրջ. արժեք				
Հաշվեկշիռ				

Պ Ա Ս Ս Ի Վ	Նախկին յեռամսյակի սկզբում		Պրահային յեռամսյակի սկզբում	
	Սեպտեմբեր	Սեպտեմբերի 10-ը	Սեպտեմբեր	Սեպտեմբերի 10-ը
I ՓՈՆԱՌՈՒՄԻ ԾԻՉՈՑՆԵՐԸ				
1. Բանկեր				
2. Ավանդներ				
3. Տրված մուրհակներ				
ա) Հայկոպին				
բ) Պետհիմնարկներին				
գ) Զան. անձ. և հիմն.				
4. Բաց հաշվով պարտեր				
ա) Հայկոպին				
բ) Պետհիմնարկներին				
գ) Զան. անձ. և հիմն.				
Ընդամենը փոխառու միջոցներ				
II. ՍԵՓԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱԿՆԵՐ				
5. Փաշավճարային				
6. Հիմնական				
7. Այլ գրամագլուխներ				
Ընդամենը				
III. ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐ				
8. Զուտ ոգուտը				
Ընդամենը				
Հաշվեկշիռ				

Այսպիսով՝ պլանային յեռամսյակի սկզբում շրջանառության մեջ գտնվող սեփական միջոցների գումարը . . . . . կուպեկ և , վորի յուրաքանչյուր ուսուլու գիմաց շրանառության մեջ և դանձում փոխառու . . . . . կուպեկը : Այս բանը ցույց և տալիս ընկերության Փինանսական (առողջ թե անառողջ, բազարար թե անբազարար) . . . . . գրությունը :

Անցյալ յեռամսյակում գրամագլուխը մի պտույտ և արել . . . . . սրում կամ յեռամսյակի ընթացքում . . . . . անգամ :

5. Յենթադրվում է , վոր պլանային յեռամսյակի ընթացքում շրջանառության մեջ սեփական միջոցները կ'ավելանան .

ա) մուտքի ու փաշերի վճարներից . . . . . ուսուլ .

բ) անպետք գույքի վաճառքից . . . . . »

ընդամենը . . . . . ուսուլ .

Ի նկատի առնելով , վոր այդ միջոցները շրջանառության մեջ մասնակցելու յեն միայն կես մասով , այսինքն . . . . . ուսուլով՝ շրջանառու միջոցների գումարը պլանային յեռամսյակում հավասար կլինի . . . . . ուսուլու :

Փոխառու միջոցները (բանկային կամ ապրանքային վարկի ձևով) շրջանառության մեջ կարելի յե սեփական միջոցներից յերեք անգամ ավելի գրավել , այսինքն . . . . . ուսուլի :

Անկախ գրանից՝ պատրաստումների (մթերումների) համար յենթադրվում է հատուկ վարկ ստանալ . . . . . ուսուլի և ավանդներ . . . . . ուսուլի : Այսպիսով՝ պլանային յեռամսյակի համար շրջանառու գրամագլխի գումարը . . . . . ուսուլի կլինի :

Այդ գրամագլխի մի պտույտի արագությունը յենթադրվում է հասցնել . . . . . որից . . . . . որի և այսպիսով պլանային յեռամսյակում սպասվում է . . . . . առևտրական շրջանառություն :

6. Սակայն , ի նկատի առնելով . . . . . վերջնականապես հնարավոր է յեռամսյակում ունենալ . . . . . ուսուլու առևտրական շրջանառություն :

iii. ԱՌԵՎՏՐԱԿԱՆ ՊԼԱՆԸ

7. Անցյալ յեռամսյակում ապրանքների վաճառքի գինը կազմվել է ինքնարժեքին . . . . . տոկոս հավելում անելով : Պլանային յեռամսյակում յենթադրվում է ինքնարժեքին ավելացնել . . . . .

տոկոս, վորի հետևանքով ապրանքային շրջանառութեան դուժարը վաճառքի գնով կկազմի . . . . . ուրբլի: Այսպիսով պլանային յեռամսյակում յենթադրվում է գրավել սպառողական շուկայի . . . . . տոկոսը:

Ընկերութեան առանձին բաժանմունքների շրջանառութիւնն ըստ ամիսների յենթադրվում է հետևյալ աղոյւտակի տվյալներով:

Գումար	ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔՆԵՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐԻ		
	Մեկուկես ամիս	Չորսուկես ամիս	Գումար
	Յենթադրվում էր պլանով	Փաստորեն ձախժամ է ապրանքը	Ինչ տոկոսն է կանխավ ցել

ԱՂՅՈՒՄԱՆ № 3

8. Անցյալ յեռամսյակում ապրանքների շրջանառութեանը (այսինքն խանութում ապրանքների պահելու միջին ժամկետը) . . . . . որի յեր հավասար Պլանային յեռամսյակում յենթադրվում է ունենալ ապրանքների շրջանառութեան արագութիւն . . . . . որ, դրա հետևանքով ընկերութեան մշտական ապրանքային պաշարը պիտի հավասար լինի . . . . . ուրբլու, իսկ վորովհետև Պլանային յեռամսյակի սկզբում մենք ունենք ապրանքների . . . . . մնացորդ՝ վաճառքի գնով, հետևապես՝ յեռամսյակի վերջում վաճառքի գնով մենք պիտի ունենանք ապրանք . . . . . ուրբլու:

9. Յեռամսյակի ընթացքում յենթադրվում է վաճառքի գնով ձեռք բերել զանազան ապրանքներ . . . . . ուրբլու, վորից դուրս գալով հավելումները . . . . . ուրբլի, գնելիք ապրանքների ինքնարժեքը կկազմի . . . . . ուրբլի:

Անցյալ յեռամսյակում վերադիր ծախքերը կազմում է յին առքի չին . . . . . տոկոս, պլանային յեռամսյակում յենթադրվում է ունենալ . . . . . տոկոս վերադիր ծախքեր, հետևապես՝ յեռամսյակում գնելիք ապրանքների ընդհանուր գումարն առքի գներով հավասար կլինի . . . . . ուրբլու:

Առանձին ամիսներում ապրանքների գնումը հետևյալ պատկերը պիտի ունենա:

ԱՂՅՈՒՄԱՆ № 3

ԱՄԻՄԵՆԵՐԸ	Առքի գներ	Վերադիր ծախքերը		Ինքնարժեքը գումարը
		Առքի գնին բանի %	Գումար	

Ընդամենը

10. Հաշվի առնելով ապրանքների մնացորդը, ազգարնակութեան կարիքները և յեռամսյակում առաջագրելիք պահանջը, այլև ապրանքային շուկայի ընդհանուր դրութիւնը (Հայկոոպի, սինդիկատի և այլ հիմնարկների ապրանքային հնարավորութիւնները), յենթադրվում է ամսե-ամիս ունենալ հետևյալ գնումները՝ ըստ ապրանքների տեսակների:

ա) սեփական միջոցները կուտակումից՝ փայտվճար
ներ հաժարելով . . . . . ս
գուարդուտից . . . . . ս
անպետք ու ավերորդ գույքի վաճառքից . . . . . ս
Ընդամենը . . . . . ս, վերից շրջանառութեանը մաս-
նակցելու չե կեսը՝ աշխինքն . . . . . ուրբին :
բ) լրացուցիչ ավանդների գրավումով . . . . . ս
գ) ավելացնելով վարկավորման սահմանը
Հաշկոտույում . . . . . ս
Սինդիկատում . . . . . ս
Համկոտպրանելում . . . . . ս

Ընդամենը՝ . . . . . ս

Այսպիսով՝ սեփական միջոցները փոխառու միջոցների համեմատութեամբ կարտահայտվի ինչպես մեկը . . . . . —ին, մինչդեռ նախկին յեռամսյակում յեղել է մեկը . . . . . —ին :

23. Դրամարկղային պլանը, աշխինքն գրամի յեղքն ու մուտքը պլանային յեռամսյակում կարտահայտվեն հետևյալ ձևով .

Մ Ո Ւ Տ Ք Ե Ր Ը	Անցյալ յեռամսյակում				Պլանային յեռամսյակ	
	Գործարկված թիվը	Փաստորեն ընդգրկված թիվը	Գ Կ Մ Կ Պ Կ Պ	Կ Մ Կ Պ	Ամեն-ամիս	Ընդամենը
1. Յեռամսյակի սկզբում գր- ված արկղում կար . . .						
2. Ապրանքների վաճառքից ստացված գումարներ . .						
3. Միջուկների համար ըս- տացվելիք կանխույթներ հավելյալ տոկոսներով .						
4. Պարտապաններից ստաց- վելիք .						
ա) մուրհակներով . .						
բ) բաց հաշիվներով .						
5. Բանկերից ստացվելու չե մուրհակներ զեղջելով (վարկ ըստ մուրհակա- տվութեան)						
ա) Համկոտպրանելից .						
բ) Պետրանելից . . .						
գ)						
դ)						
զ)						
6. Մուտքի ու փայտվճար .						
7. Ավերորդ գույքի վաճառ- քից						
8. Զանազան մուտքեր . .						
Ընդամենը						

Ծ Ա Խ Ս Ե Ր	Անցյալ յեռամսյակում			Պլանային յեռամսյակում	Ը ն դ ա մ ն ւ ը
	Պլանով յենթա- դրվում եր.	Ստիպված ե.	Պլանի վեր առ- կույթ.	Մասն-ամիս	
1. Ապրանքների գնում կան- խիկ					
2. Նույնպես մուրհակներով գնված					
3. Վերադիր ծախսեր					
4. Մթերութիւնների վերադիր ծախսեր և արժեքը					
5. Պարտադիրների հանդե- ցում (մուրհակներ)					
ա) Մինչ յեռամսյակի քս- կիցըրը գրված մուրհակ- ներ Հաշկոտային Հանազաններին Համկոտպրանկին Պետրանկին					
բ) Բաց հաշվով					
6. Հաշկոտային փայտվճար					
7. Առևարա-կազմակերպչա- կան ծախսեր					
8. Այլ ծախսեր					
Ը ն դ ա մ ն ւ ը					

Դրամարկղային բացը (զեֆիցիտը) . . . . . ուսրլին, յենթա-
դրվում և ծածկել . . . . . ամսում՝ մուրհակների վերադեղչման
միջոցով . . . . . ուսրլու . . . . . ժամկետով, այլև ուժեղացնելով
փայտվճարների ու պարտքերի գանձումով և յրացուցիչ ավանդ-
ների բնգունելու թյամբ:

VIII. ԱՌԵՎՏՐԱ-ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՉԱ- ԿԱՆ ԱՆԵԼԻՔՆԵՐԻ ՊԼԱՆԸ

1. Ի՞նչ փոփոխություններ են յենթադրվում յեռամսյակում՝
բաժանմունքների ցանցի վերաբերմամբ (նոր բաժանմունքներ բա-
նալ կամ յեղածններից կրճատել) և ինչո՞ւ:
2. Սանուկների ու պահեստների շենքերի սարքավորում:
3. Անձնական կազմի մեջ ի՞նչ փոփոխություններ են յենթա-
դրվում:
4. Անդամների վրա հաշվով փայտվճարներն ի՞նչ ժամկետ-
ներում և ի՞նչ դամարներով և յենթադրվում հավաքել:
5. Յենթադրվում և ստանալ . . . . . ու ավանդներ . . . . .
ժամկետով . . . . . տոկոս վճարելով:
6. Պլանային յեռամսյակում Հաշկոտայի և այլ պետհիմնարկ-
ների հետ յենթադրվում և կերել հետևյալ պայմանագրերը տեղա-
կան միջերկրի պատրաստման համար. (մեկ-մեկ թվել—ի՞նչ մը-
թերքներ, ի՞նչ գնով, ի՞նչ գումարի, ի՞նչ ժամկետներով ու պայ-
մաններով):
7. Արտադրական ձեռնարկների մեջ ի՞նչ փոփոխություններ
են յենթադրվում պլանային յեռամսյակում (յայնացում, թե կըր-
ծատում). յեթև յայնացում և յենթադրվում, ի՞նչ ֆինանսա-կազ-
մակերպչական հնարավորություններից յեխելով:
8. Ակտիվի ի՞նչ մեռյալ արժեքներ (գույք, արժեքախոր թըղ-
թեր և այլն)—յենթադրվում և իրացնել և կանխիկ դրամի վերածել:
9. Պարտադանների պարտքերն ի՞նչ ժամկետներում և ի՞նչ
դամարներով և յենթադրվում գանձել (թվել պարտադանների ա-
նունները և պարտքի դումարը):
10. Ի՞նչ միջոցներ են ձեռք առնվելու ընկերության ֆինան-
սական գրությունն առողջացնելու համար, մասնավորապես՝ ի՞նչ-
պես և յենթադրվում ծածկել դրամարկղի վճարումային բացը (զե-
ֆիցիտը). —(յրացնել ու պատճառարանել ֆինանսական պլանը):

11. Ի՞նչ միջոցներ են ձեռք անովելու հաշվապահութեանն ու գործազարութեան կանոնավորման նպատակով :

12. Ի՞նչ միջոցներ են ձեռք անովելու շարաշահութեանները, պահասորդները և այլ զեղծումների դեմ կռիվելու նպատակով (հրահրութեան ուժեղացում, ծառայողների փոփոխում և այլն) :

13. Առևտրի լավացման ու կանոնավորման համար ի՞նչ միջոցներ են ձեռք անովելու (անդամների ու վոչ անդամների վաճառքի կարգը, աշխատանքի ժամերը և այլն) :

14. Առևտրա-Ֆինանսական այլ անելիքներ (այստեղ պիտի լրացնել ու պարզարանել պլանի այն մասերը, վորոնք լրացուցիչ բացատրութեանները կարիք ունեն) :

IX. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՉԱԿԱՆ ԱՆԵԼԻՔՆԵՐԻ ՊԼԱՆԸ

1. Յե՞րբ է յենթադրվում հրավիրել յեռամսյակային ընդհանուր կամ լիազորական ժողովը և ի՞նչ որակաբարձով :

2. Շրջանի վո՞ր գյուղերում ու բաժանմունքներում բնկերութեան լայն մասսաների համար յե՞րբ են յենթադրվում շրջանային ժողովներ գումարել և ի՞նչ որակաբարձով (տեղեկատու զեկուցումներ՝ վարչութեան, վերստուգիչ հանձնաժողովի, խանութային հանձնաժողովի և այլն) :

3. Յենթադրվո՞ւմ է վարչութեան վերստուգիչ հանձնաժողովի անձնական կազմը փոփոխել. վո՞րտեղ և յե՞րբ և յենթադրվում խանութային հանձնաժողովների ընտրութեանն :

4. Ի՞նչպես է յենթադրվում վարչութեանը կազմակերպել յուր աշխատանքը (քանի՞ վոր մշտական աշխատող պիտի լինին, աշխատանքն ի՞նչպես պիտի բաշխվի : Յերբ են տեղի ունենալու հերթական նիստերը, իստոն նիստերը՝ վերստուգիչ հանձնաժողովի հետ, այցելութեաններ բաժանմունքներին և այլն) :

5. Վերստուգիչ հանձնաժողովի կազմը. — աշխատանքի պլանը :

6. Նոր անդամների գրամման համար ի՞նչ միջոցներ են ձեռք անովելու (հատկապես պիտի և ուշք գարձնել չքավորների կոտորացման խնդրին) :

7. Ի՞նչ միջոցներ են ձեռք անովելու կանանց ու յերիտասարգութեան կոտորացման ուժեղացման համար (նրանց սկսիչացումը—խանութային հանձնաժողովների, պրակտիկանտների և այլ աշխատանքների մեջ առաջ քաշելով) :

8. Ի՞նչ ձևով է կիրառվելու նյութական շահագրգռումը (գուտ

ուրուտից ի՞նչ տակուս և արվելու վորպես պարզե, պարզելի դամարները նոր վայր՝ յե վերածվելու թե՞ կանխիկ և բաշխվելու և այլն) :

9. Ի՞նչ սպրանքներ է յենթադրվում առաջին հերթին անդամներին սալ կամ վո՞ր սպրանքները վաճառվելու յեն միայն անդամներին :

10. Յեռամսյակի ընթացքում յենթադրվո՞ւմ է լրացնել Հայկոտպի վայրը և նոր վայրը գնել Համկոտպրանկից (ցույց սալ գումարները) :

11. Ի՞նչպիսի գրականութեանն (ի՞նչ ամսաթերթեր, շարաթերթեր թե ու լրագրեր) և յենթադրվում ստանալ և ի՞նչ նպատակով :

12. Յենթադրվո՞ւմ է կոտպերանով անկյուններ բանալ խրճիթ-ընթերցարաններին կից : Ի՞նչ գանախոսութեաններ, զրույցներ և այլ կոտպերանով կուլտուրական աշխատանքներ են յենթադրվում յեռամսյակի ընթացքում :

13. Յենթադրվո՞ւմ է գրադարակներ ունենալ (զրքեր և գրե-նական պիտույքների վաճառքի համար) ի՞նչ հիմունքներով և այլ գործը կազմակերպվելու :

Վարչութեան նախագահ
Վարչութեան անդամներ

ՎԵՐԱՍՏՈՒԳԻՉ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՅԵԶՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՅՍ ՊԼԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

(Մանրամասն կերպով արվում է զրավոր յեղրակացությունս պլանի առանձին մասերի վերաբերմամբ, թե վճարան յենթադրական առևտրաֆինանսական ու կազմակերպչական աշխատանքները համապատասխանում են ընկերության շահերին և հետագա զարգացմանը)

Վերաստուգիչ Հանձնաժողովի Նախագահ Անդամներ

Ներկա պլանը քննված ու հաստատված է . . . . . սպառողական ընկերության (կամ լիազորական) ժողովի կողմից « . . . . . 192 թվի: (Փոփոխությունների դեպքում սխիթ թվել են փոփոխություններ են յեղել):

ՀԱՎԵԼՎԱԾ № 1 ՊԼԱՆԻՆ

Ն Ա Խ Ա Հ Ա Շ Ի Վ,

192 թ. ԱՄՄԱԿ ԳՆԵԼԻՔ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ

ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ	Քանակը	Կ շ Խ Ս Ը	Ազդի մասագործները	Ազդի ծախսերը	Այլ թվում գրեկները	Այլ թվում գրեկները	Այլ թվում գրեկները	Ինչ հիմունքներով և գիտելու հարկություն
1. Չիթ № 6	2000 մետր	—	40	80	40	40	—	Գրավոր պատվերով նույնպես
2. Բյուր № 50	3000 »	—	80	240	140	100	—	Առանց հարկադրի պատճառով մտնելու՝ ուղղակի մեզ հասցեյաղբեր նախկին
3. Աղ	—	100	1	60	160	—	—	—
4.	—	—	—	—	—	—	—	—
5.	—	—	—	—	—	—	—	—
6.	—	—	—	—	—	—	—	—
7.	—	—	—	—	—	—	—	—
Ընդամենը	—	—	—	—	—	—	—	—

ՅԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ Այսպիսի նախատեղի կողմից և յիստապակե յուրացանդար անում՝ բոտ ապրանքների տեսակների անհրաժեշտությանը համապատասխան մեզ հնարավորին չափ պետք է մտնածան հիշել ամենակարևոր ապրանքներից՝ ցույց տալով անհրաժեշտությանը հիմունքները: Այլ թվում գիտելու յիստ պետք է մտնածան ցույց տալ հարկադրի և ուլ ապրանքներից գիտելի ապրանքներից (մուսակարգողներ): Ինչ հիմունքներով և գիտելու հարկությունս պետք է պարզապես պարզապես յիստ պետք է մտնածան ցույց տալ հարկադրի և ուլ ապրանքներից (մուսակարգողներ): Ինչ հիմունքներով (գրավոր պատվեր և ուլ):

Նախատեղիք անպատասխան պետք է կազմել նախքան ամբողջ պատվերը պատահար անսխալապես պիտի ուղղակի հարկադրի:

ԳԱՎԱՌԻ

ՍՊԱՆՈՂԱԿԱՆ

ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ 192 — 192 ՏՆՏ. ՏԱՐՎԱ ԳՈՐԾՈՒՆԵՅՈՒԹՅԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐԱՅԻՆ ՊԼԱՆԸ

Ընկերութեան պլանային հաշվեկշիռն առ 1-ն հոկտ. 192 թ.

ԱԿՏԻՎ

Պ Ա Ս Ս Ի Վ

ՀԱՇԻՎՆԵՐ	Փուժար	Հաշվեկշիռի վերջին 0,000	ՀԱՇԻՎՆԵՐ	Փուժար	Հաշվեկշիռի վերջին 0,000
1. ՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ԴՐԱՄԱԳԼԻ ԱՐԺԵՔՆԵՐԸ 1. Գրամարկի և ընթացիկ հաշիվներ 2. Ապրանքն. ինքնարժ. 3. Մենդամատ. ձեռնարկն. 4. Պարտատուներ և հուժնայիվներ 5. Ստացված մուտքներ 6. Պարտապաններ ա) Հայկոսպ բ) Մատակարարողներ գ) Մթերքներ հայթհայթողներ (ի դիմաց փանաների) դ) Գնորդներ (կանուխ.) յե) Զանազան անձինք և հիմնարկներ 7. Առհաշիվ անձինք. Ընդամենը			1. ՓՈՒՑԱՌՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ 1. Բանկերին ապրանքների գրավազրման ու գեղջման համար 2. Ավանդեր 3. Տրված մուրհակներ ա) Հայկոսպ բ) Պետրոզաններ գ) Զանազան անձինք և հիմնարկներ 4. Պարտատերեր (բաց հաշվով) ա) Հայկոսպ բ) Պետրոզաններ գ) Զանազան անձինք և հիմնարկներ Ընդամենը փոխառու միջոցներ		
II ԱՐՏԱՇԵՐՋԱՆԱՌՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ 8. Փոխեր այլ հիմնարկներում 9. Արժեքավոր թղթեր 10. Դույլք (անշարժ և շարժական) 11. Նախորդ արված ծախսեր Ընդամենը Հաշվեկշիռ			II. ՍԵՓԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԿՆԵՐ 5. Փայտաղբյուրներ 6. Հիմնական գրամագլ. 7. Այլ գրամագլուխներ Ընդամենը ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐ 8. Զուտ ոգուտ Հաշվեկշիռ		

Այսպիսով՝ տարեկանը սեփական միջոցները զուտ ոգուտի հետ միասին չըջանառութեան մեջ կազմում են . . . ուրբի Զուրաբանչյուր ուրբուն փոխառու միջոց և գալիս . . . . . կոպ: Այս հանգամանքն ապացուցում է, վոր ընկերութեան ֆինանսական դրությունը . . . . . է. (բախարար թե՞ վոչ բավարար):

2. Անցյալ տարվա փորձից լեյնելով՝ պլանային տարում յենթադրվում է սեփական միջոցների հետևյալ աճումը
 ա) մուտքի և փայլի վճարներից . . . . . ուրբ.
 բ) նորմալ կուտակում չըջանառութեան 3%-ից վոչ ալեյի . . . . . ուրբ.
 գ) գանազան մուտքերից՝ այս թվում անպետք ու ալեյ-նորդ գույքի վաճառքից . . . . . ուրբ.

Ընդամենը . . . . . ուրբ.

Ի նկատի առնելով, վոր այդ գումարի միայն կեսն է մասնակցելու չըջանառութեանը՝ յեթե այդ միջոցները հավասար չափով գանձվեն տարվա բոլոր ամիսների ընթացքում՝ ապա սեփական միջոցների գումարը չըջանառութեան մեջ կը կազմեր պլանային տարվա ընթացքում . . . . . ուրբի:

Կարճատե վարկեր (բանկային ու ապրանքային) կարելի չէ գրավել չըջանառութեան մեջ սեփական միջոցներից . . . . . անգամ ալեյի կամ . . . . . ուրբի: Բացի այդ՝ յենթադրվում է ստանալ հատուկ ալանս (կանխույթներ) մթերումների համար . . . . . ուրբի այլ և ալեյացնել ալանդների գումարը . . . . . ուրբիով:

Այսպիսով՝ ամբողջ չըջանառու գրամագլիի գումարը հավասար կը լինի . . . . . ուրբու:

3. Դրամագլիի անցյալ տարվա մի պտույտը, ... սրում՝ յենթադրվում է ալեյացնել պլանային տարվա համար՝ հասցնելով այն . . . . . որի: Այսպիսով՝ տարեկան չըջանառութեանն (ապրանքի վաճառքի գումարը) ինքնարժեքով կ'արտահայտվի . . . . . ուրբիով:

Սակայն, ի նկատի առնելով չըջանի սպառողական տարողությունը, այլ և . . . . . թվել այլ պատճառներ) — տարեկան հնարավոր չըջանառութեանը կարելի չէ յենթադրել ինքնարժեքով . . . . . ուրբի:

4. Ինքնարժեքին անցյալ տարում հավելում եր արված . . . . . տակուս, վորը որինական տակուսից . . . . . տակուսով բարձր պե-
տի համարել:

5. Տեսակական տարվա ընթացքում յետամոյակներով յենթա-
դրվում է համեմատած անցյալ տարվա համապատասխան տվյալ-
ներին, —ունենայ հետևյալ չըջանատուժյունը

Շրջանի սպասողական տարագությունը հավասար է . . . . .
ուսրլու: հետևապես յենթադրվում է զրավել չուկայի տեսարի,
տակուսը՝ ի դիմաց անցյալ տարվա . . . . . տակուսի:

6. Անցյալ տարում ապրանքների չըջանատուժյունը արագու-
թյունը հավասար էր . . . . . որի պլանային տարում յենթա-
դրվում է այդ արագությունը հասցնել . . . . . որի՝ ալպիսով
պիտի ունենայ ապրանքային միջին պաշար . . . . . ուսրլու
(վաճառքի գներով), սակայն, ի նկատի առնելով, վոր տարեակգ-
րին ընկերությունն ունի ապրանքների մնացորդ վաճառքի գներով
. . . . . ուսրլու, պրանային տարեվերջին պիտի վաճառքի գը-
ներով ունենայ . . . . . ուսրլու մնացորդ:

7. Պլանային տարում յենթադրվում է ձեռք բերել ապրանքներ
վաճառքի գնով . . . . . ուսրլու, ինքնարժեքով . . . . . ուսրլի,
դուրս գարով . . . . . տակուս հավելումը:

ՅԵՌԱՄՍՅԱԿՆԵՐ	Անցյալ տարում		Պլանային տարում	Ընդհանուր գումարի վոր % -ով
	Պլանով յենթա- դրվում էր	Կատարված է		
1. Հոկտեմբ. — դեկտ.				
2. Հունվար — մարտ .				
3. Ապրիլ — հունիս . .				
4. Հուլիս — սեպտեմբ.				
Ընդամենը				

8. Գնելիք ապրանքների մտտավոր տեսակները և հավելումնե-
րի մտտավոր տակուսը հավանորեն լինելու է հետևյալը .

9. Պլանային տարում յենթադրվում է ձեռք բերել ապրանքներ
վաճառքի գնով . . . . . ուսրլու, ինքնարժեքով . . . . . ուսրլի,
դուրս գարով . . . . . տակուս հավելումը:

Ի նկատի առնելով, վոր անցյալ տարու վերադիր ծախսերի
տակուսը . . . . . եր, յենթադրվում է պլանային տարում ունենայ
վերադիր ծախսեր . . . . . տակուս: Ալպիսով պլանային տա-
րում գնվելու յեն առքի գնով ապրանքներ . . . . . ուսրլու:

8. Գնելիք ապրանքների մտտավոր տեսակները և հավելումնե-
րի մտտավոր տակուսը հավանորեն լինելու է հետևյալը .

ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ	Անցյալ տարի		Պլանայ. տարում		Հավելումները	
	Կատարվել է միջին խաղաղ	միջորոշ Պլանային	միջորոշ Պլանային	միջորոշ Պլանային	միջորոշ Պլանային	միջորոշ Պլանային
1. Մանուֆակտուրա						
2. Հացամթերքներ						
3. Աղ						
4. Շաքար						
5. Նավթ						
6. Լուցկի						
7. Սալոն (հատար.)						
8. Ծխախոտեղեն						
9. Կաշվեղեն						
10. Բրինձ						
11. Թեղ						
12. Յուղ						
13. Ամանեղեն						
14. Գալանտերեյա						
15. Պարֆյուներիա						
16. Յերկաթեղեն						
17.						
18.						
19.						
20. Այլ ապրանքներ						
Ընդամենը						

դիմաց ալ խոսքով՝ առեւտրական ծախսերի ընդհանուր գումարը
յենթադրվում է . . . . . սուբյէ:

Մտիտերի մանրամասն նախահաշիվը և նրա մանրամասն բա-
ցատրութիւնները (անս յետամսյալային պլանին կցվածը):

14. Այսպիսով գումարացուց(կուտակում) յենթադրվում է ու-
նենայ . . . . . սուբյէ կամ շրջանառութիւն . . . . . սուկոսը-
անցյալ տարվա . . . . . սուկոսի դիմաց:

15. Աշխատակիցների ընդհանուր թիվը լինելու յե
հոգի: Ամսական նազրուդկան (կարողութիւնը) մի աշխատակիցին
յենթադրվում է . . . . . սուբյէ՝ անցյալ տարվա . . . . . ս.
նազրուդկայի դիմաց:

16. Յեւնելով գրամագլխի մի պտույտի արագութիւնը
(տոանց մթերումները) . . . . . սրից և ազրանքների շրջանա-
ռութիւն արագութիւնը՝ . . . . . սրից (մթերումներն արվե-
լու յեն ամբողջովին ի հաշիվ պատկերներից ստացվելիք գրամա-
կան միջոցները) — պլանային տարվա ընթացքում պահանջվելու յե
. . . . . ս. շրջանառու գրամագլխի:

Այդ գրամագլուխը ձեռք և բերվելու հետևյալ աղբյուրներից:

- ա) Առ 1 հոկտեմբերի 192 թ. հաշվեկշիւը շրջանառու
միջոցների գումարն է . . . . . սուբ.
- բ) տարվա ընթացքում սպասվում են փայտվածարներից
ու մուտքի վճարներից . . . . . սուբ.
- անպետ ու ավելորդ գույքի փաճառից . . . . . սուբ.
- գումարացուց . . . . . սուբ.

Ընդամենը . . . . . սուբ.

Վարչից շրջանառութիւն մեջ և յինելու միայն կետը . . . . . ս.

դ) անենայու յե մի տարուց ավելի ժամկետով ամանդ-
ներ . . . . . սուբ.

Ընդամենը . . . . . սուբ.

Մնացած միջոցները կարծատե վարկի ձեով ստացվելու յեն
հետևյալ աղբյուրներից.

- ա) սպրանքային վարկ
  - 1. Հայկոսպից . . . . . սուբ.
  - 2. Սինդիկատից . . . . . սուբ.
  - 3. Այլ պետ. հիմնարկներից . . . . . սուբ.
  - 4. Զանազան անձերից ու հիմնարկներից . . . . . սուբ.

- բ) բանկային վարկ. ըստ մուրհակադրութիւնի
  - 5. Համկոսպրանկից . . . . . սուբ.
  - 6. Ուրիշ բանկերից . . . . . սուբ.
- գ) մի տարուց պակաս ժամկետով ամանդներ
. . . . . սուբ.

Ընդամենը . . . . . սուբ.

Այս կարծատե վտխոտու միջոցների սպասարժման միջին
ժամկետը յենթադրվում է . . . . . սր, անցյալ տարվա միջին
. . . . . սր ժամկետի դեմ:

Գրամագլխի մի պտույտը ու վարկի միջին սպասարժման
ժամկետի տարբերութիւնը յենթադրվում է ծածկել սեփական
միջոցներով: Վճարումային բացը յենթադրվում է ծածկել հետև-
յալ կերպ . . . . .

17. Պլանային տարվա ընթացքում կազմակերպչական անելիք-
ների բնագավառում յենթադրվում է

ա) բաժանմունքների բացում . . . . .

բ) առ 1 հոկտեմբերի 192 թ. անտեսութիւնների կոսպե-
րացման . . . . . սուկոսը առ 1 հոկտեմբերի առաջիկա տարվա
յենթադրվում է հասցնել . . . . . սուկոսի: Մասնավորապես
կին-անդամների թիվը, վոր անցյալ տարի կազմում էր անդամների
. . . . . սուկոսը՝ պլանային տարվա վերջում պիտի կազմի բոլոր
անդամների . . . . . սուկոսը:

գ) մի անդամի վրա ընկնող միջին փայտվածարը, վոր առ 1
հոկտեմբերի . . . . . ս. . . . . կոպ. և, յենթադրվում է
պլանային տարվա վերջը հասցնել . . . . . ս. . . . . կոպեկի:

Վարչութիւն նախագահ՝

Վարչութիւն անդամներ

Հաշիվատար՝

ՎԵՐԱՏՏՈՒԳԻՉ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՅԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՅՍ ՊԼԱՆԻ ՎԵՐԱԲԵՐՄԱՄԲ

(Այստեղ, իչպես և յետամսյակային պլանում պիտի յեզրակացություն տրվի թե վորքան այս պլանը համապատասխանում է ընդերության շահերին ու դարդացման հետանկարներին) :

Վերատուգիչ Հանձնաժողովի Նախագահ

Վերատուգիչ Հանձնաժողովի Անդամներ

Տարեկան գործնականության ներկա պլանը քննված ու հաստատված է . . . . . սպասողական ընկերության լիազորների (կամ ընդհանուր) ժողովում 192 « . . . . . ին :

№ 1. ՀԱՎԵԼՎԱԾ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԼԱՆԻՆ

ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՆԵՑՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԼԱՆԻ ԸՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՌՈՏ ԲՍՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Պլանային տարվա հաշվեկշիռը բերվում է վերջնականը յեթև ընկերության հաշվապահությունը կարգին է : Հակառակ դեպքում՝ կազմվում է մոտավոր հաշվեկշիռ՝ այնպես ինչպես ցույց է տրված գրքում :

2. Վերոմիջոցառն տարեկան պլանի սխեման համարյա թե յետամսյակային սխեմայի կրկնությունն է — ամիլի կրճատված ազյուսյակներով — այդ պատճառով առանձին բացատրությունների կարիք չը կա : Ղեկավարությունների դեպքում պիտի սզտվել յետամսյակային պլանի բացատրություններից ու գրքի համապատասխան դյուիններից : Միայն չը պետք է մոտանալ, վոր սեփական միջոցների չըջանառու մասի վերաբերմամբ պլանային յենթազրությունը (տես 2-րդ կետ) միայն մոտավոր է, իսկ մանրամասն կերպով այն պիտի վորոշվի պլանի Ֆինանսական մասում (16-րդ կետ) :

Ֆետամսյակային չըջանառության տեխնային հարաբերությունը տարեկան չըջանառության նկատմամբ (ազյուսյակ № 2, սյունյակ 4) — հնարավորություն կը տա՝ հետագայում վորոշելու յուրաքանչյուր յետամսյակի յենթազրական չըջանառությունը :

3. Դրամագլխի պտույտն սրերով (տես 16-րդ կետ) պիտի վորոշել միայն ապրանքի վաճառքի գումարի վերաբերմամբ՝ առանց

միջերումների : Հենց այդ պատճառով՝ ակտիվի չըջանառու միջոցները վորոշելիս, պիտի դուրս ձգել միջերումների մնացորդները, հայթհայթողների մոտ գանվող գումարների (սպաննեքի) մնացորդները և այլն :

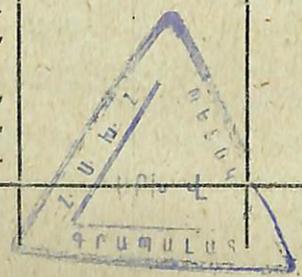
4. Շըջանառության դրամագլխի մի պտույտի ու վարկավորման միջին ժամկետի տարբերության հետևանքով ստացվելիք վըճարումային բացը (դեֆիցիտը) սեփական միջոցներով ծածկելու յեղանակը մանրամասն ցույց է տրված գրքի համապատասխան գլխում :

ՊԼԱՆԱՅԻՆ ՅԵԶՐԱՓԱԿԻՉ ՀԱՇՎԵԿՇԻՌ

Ա.ս 1-5 1926 թ.

(Այս հաշվեկշիռը կցվում է թե՛ յետամուտային թե՛ տարեկան պլաններին)

Հ Ո Ւ Վ Ա Տ Ն Ե Ր Ի ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ	Հ ա ղ վ ե կ շ ի ո ս ա 1-ն 192 թ		Շ Ր Ջ ա ն ա ու թ թ (յ ե ու մ ու կ ա մ տ ա ր ու մ)		Հ ա ղ վ ե կ շ ի ո ս ա 1-ն 192 թ	
	Ա կ ր թ Վ	Պ ա ռ թ Վ	Պ ա ռ թ Վ	Շ Ր Ջ ա ն թ Վ	Ա կ ր թ Վ	Պ ա ռ թ Վ
Ա Կ Տ Ի Վ						
1. Դրամարկի և բնթացիկ հաշիվներ						
2. Ապրանքներ վաճառքի համար						
3. Մթերքներ ինքարժեքով						
4. Արտադրական ձեռնարկներ						
5. Պարտավաններ ա) կանխույթներ բ) Գնորդներ Ընդամենը շրջանառու միջոցներ						
6. Արժեքավոր թղթեր						
7. Փայեր Հայկոսպում						
8. » Համկոսպրանկում						
9. Գույք						
Հ ա ղ վ ե կ շ ի ո թ Պ Ա Ս Ս Ի Վ						
1. Բանկեր (գեղջ. մուրճ)						
2. Պարտատերեր						
3. Ավանդներ						
4. Փայավճ. դրամագլուխ						
5. Հիմնական » »						
6. Այլ դրամագլուխներ						
7. Յեկամուտ և ծախսեր						
8. Զուտ ոգուտ						
Հ ա ղ վ ե կ շ ի ո						

8

1927/3

48764 90 2176

11
24359